

A NEMI KÉRDÉS

ORVOSI ÉS BIBLIAI SZEMPONTBÓL

ÍRTA
vitéz CSIA SÁNDOR dr.
a Magyar Sexualethikai Orvostársaság
alelnöke

Második teljesen átdolgozott és jelentékenyen bővített kiadás

Budapest, 1955.
Kiadja a „Bethánia“ Irodalmi és Nyomdai Vállalat
VIII., Gyulai Pál utca 9.

*E kis művet hálából és viszonzszeretből az
én*
*ISTENI URAMNAK ÉS MEGVÁLTÓMNAK,
JÉZUS KRISZTUSNAK*
*ajánlom, ki ártatlan vérét adta értem, bűnösért is,
és ajánlom*
HAZÁM IFJÚSÁGÁNAK,
*a jövődő virágos és gyümölcsös kertjének,
segítségül a csúnya és gonosz hernyók ellen, —
a halhatatlan lelkeknek, kik öröm és szenvedés,
kétségek és harcok, üdvösség és kárhozat között
a homályban vergődnek.*

ELŐSZÓ A MÁSODIK KIADÁSHOZ

Ugyanilyen címmel 1912. december havában bocsátottam közre egy könyvet. Terjedelme 104 oldal volt. Kiadásához a jó ügy iránti lelkesedésből egy kedves rokonom, Csia Ignác főbányatanácsos adta a szükséges összeget, a „Bethánia-Egylet iratterjesztése“ vállalta a terjesztést. Ebben a könyvből tulajdonképpen azokat az előadásokat foglaltam össze és bővítettem ki, melyeket a Magyar Evangéliumi Keresztyén Diákszövetségnek 1911. évi, a debreceni Nagyerdőben rendezett konferenciáján tartottam főiskolai és felsőbb középiskolai diákság számára. A könyvet a bírálók kedvező fogadtatásban részesítették és az rövidesen el is fogyott.

E könyv előszavából a következőket kívánom idézni:

„Egy modern író szerint két kérdés áll manapság előtérben: a keresztyénség és a nemi kérdés. Akármilyen furcsa is ez az egymás mellé állítás, az bizonyos, hogy e mondásban nagy igazság van. Szerintünk még hozzá e két kérdés egymással szoros kapcsolatban is áll: a nemi kérdést a keresztyénység fogja megoldani. Minden egyéb próbálkozás végeredményben sikertelennek fog bizonyulni.

Ezt akarja bizonyítani ez a kis könyv. Eredetiségre nem tart számot. Bár tartalma teljesen írója lelki irányát tükrözi vissza, nagy része csak (főleg külföldi) forrásmunkák részleteinek rendszerbeszedése. Mégis vállalkoztam közrebocsátására. *A kérdés oly égető, oly fojtogató, hogy amíg hivottabb száll sikra ez eszméért, addig is kellett hazánkban valaminek történnie.* Az sem tarthatott vissza, hogy e kérdést feszegetni igen kényes. Úgyis az a baj, hogy „nem beszélünk a dolgokról, de történni hagyjuk őket“. A tárgyalásban mindenütt igyekeztem a teljes komolyságot és tisztaságot megtartani; aki érzéki újságvággal kezd e könyv végiglapozásához, csalódni fog. Ez a könyv azoknak akar segítségére lenni, akik az igazságot keresik. Adja Isten, hogy e feladatát be is tölthesse!“

Ugyanezt mondhatom ma is. Nehezen, elvbarátaim évek óta tartó sürgetésére fogtam hozzá a második kiadás előkészítéséhez. Nem vagyok kutató szakember az érintett nagyszámú tudományterületek (bonctan és élettan, nemi kórtan, lélektan, ideg- és elmeorvostan, erkölctan, társadalomtudomány, nemzetgazdaság stb.) egyikén sem, — nincs elég időm ahhoz sem, hogy e kérdések terén a mások kutatásaival nagyon behatóan foglalkozzam (igaz, hogy munkámat viszont nagyon megkönnyíti az, hogy igen jó külföldi irodalom áll rendelkezésemre), de a kérdés valóban oly égető, hogy valaminek kell történnie s addig, amíg avatottabb teszi, beállok újra én a csatasorba.

Hiszen a két kiadás közti időben sem voltam e téren egészen tétlen: Főiskolai és középiskolai diákok, cserkészek, iparos és földműves ifjúság előtt az ország minden részében, általános hitébresztő és hitépítő konferenciákon vagy külön ily irányú gyűléseken rengeteg előadást tartottam e tárgykörből, egyesekkel gyakran folytattam bizalmas, részletes megbeszélést, a háborúban egy füzetem (Ellenség a front mögött) 12.000 példányban, egy másik (Levél a frontról a frontra) 20.000 példányban jelent meg és terjedt el itthon és a hadbaszállt seregben. Mint a Magyar Sexualethikai Orvostársaságnak egyik alapító tagja, jelenleg alelnöke résztvettem ennek munkájában s ebbeli minőségemben szerkesztettem azokat a falitáblákat, melyek a „szociális egészségvédelmi kiállítás“ keretében a tiszta erkölcsi élet mellett törték lándzsát.

Mindezt azonban csak annak igazolására hozom fel, hogy mindig felelősséget éreztem e téren. És minél többet volt alkalmam tenni, mindig annál jobban tapasztaltam, hogy a cselekvésre igen nagy szükség van. Különösen szükség van ma, amikor a házasodás és így a törvényes, erkölcsös, veszélytelen nemi élet megkezdése az ifjúság egy nagy része számára a beláthatatlan és remélhetetlen jövőbe látszik kitolódni, — amikor egy túlnyomó részben csak külsőséges vallásosabbá válás mellett a társadalmi közfelfogás határozottan kedvezőtlen irányban haladt: a háború előtti „kettős erkölcs“ csak a férfineni ifjúságnak engedett meg a házasodás előtt nagyobb szabadságot, ma a női fél részére is mind hangosabban követelik a társadalom rothasztói ugyanazt a „szabadságot“ (mindenki hadd rendelkezessék „szabadon“ a testével) és mialatt a fogamzásgátlás kezd hihetetlen méreteket ölteni, ugyanakkor az orosz gyakorlat és a német törekvések nyomán követelik a magzatüzés szabadabbá tételét is.

De hiszen *vannak e téren már jó magyar munkák is*, — vetik ellene bizonyára sokan, — s én vagyok a legutolsó, aki pl. e téren az általam mindenképen rendkívül nagyra tartott Tóth Tihámér dr. egyetemi tanárnak nagy szolgálatait letagadja vagy kisebbitse. Mégis azt kell mondanom, hogy az eddig magyar nyelven ily irányban megjelent munkák vagy csak orvosi szempontból tárgyalták a kérdést (s ez esetben sokszor erkölcsileg gerincetelenek vagy éppen erkölcstelenek voltak) vagy az erkölcsi oldal helyes és szép volta mellett a kérdés orvosi, társadalomegészségügyi és nemzetgazdasági tárgyalása szorult teljesen vagy nagyon háttérbe. Hiába — az orvosnak ebben a kérdésben nagyobb a hitele, mint a papnak — bár e téren az orvosok egy része nem érdemli meg, hogy szavának hitele legyen, mert nemcsak erkölcstelen, hanem tudománytalan nézeteket képviselnek. Érdekes egyébként, hogy a nemi kérdésről hideg tárgyilagossággal, mindenkit kielégítőleg írni nem lehet; okvetlenül színt kell vallani az írónak erkölcsi állásfoglalása tekintetében és — világnézetét ki kell fejtenie. Ami persze rögtön éles összehatókozásokra vezet.

A kérdés legfontosabb része az, hogy fejtegetésénél Istent és a természetet szembeállítják egymással. Azt mondják, hogy a biblia és az orvostudomány kibékíthetetlen ellentétben vannak, hogy Krisztus példája és tanítása természetellenes, egészségileg veszedelmebe, sőt romlásba ránt. Ez a hazugság felületes, látni nem tudó és gondolkodni nem szerető, e téren tanulatlan orvosok lelkébe is annyira beleette magát, hogy csak a legélesebb harc útján lehet vele szembeszállani. Ez éles és határozott harcra nagy szükség van az ingadozók szempontjából is, mert sok vallásos, tisztességes gondolkodású orvos is megfélemlítve érzi magát és az árral szembeszállni nem mer. (Egy kedves orvos kartársam „bátor cselekedetnek“ minősítette egyik e tárgyú cikkemet s valóban kell is valami bátorság ahhoz, hogy valaki a gúny, lenézés, kinevetetés tényleges veszedelmeivel habozás nélkül szembe szálljon.)

De „vitézégemet“ sem akarom azért túlzottan festeni. Aki e téren harcba száll, azért annak sok szövetségese is van. Nemcsak az egyház és a hivatalos nevelés ilyen természetes *szövetségesei* (a papok élete nem mindig), hanem a hivatalos orvostudomány is. A legkiválóbb tudósok, professzorok és gyakorlóorvosok a köznek szánt ünnepélyes nyilatkozatokban és egyszerűen tapasztalataik szüredékeként kijelentették, hogy az erkölcscileg tiszta élet nemcsak veszélytelen, hanem veszedelmekkel szemben az egyedül

biztos óvoszer, — nincs tehát más hátra, mint ilyen nyilatkozatokat összegyűjteni és a nyilvánosságba hangosan belekiáltani.

Ezzel legfőbb célokat is megjelöltem. *Célok elsősorban a felnövő férfi ifjúságnak, de azután az ifjúsággal szemben felelősséggel tartozó mindkét nembeli felnőtteknek is világosan megmutatni, hogy a házasságig a tiszta élet, az önmegtartóztatás* (amit a könyvben röviden mindenütt tartózkodásnak fogok említeni az abstinentia szó fordításaként) *nemcsak az egyedül megengedhető, hanem az egyedül egészséges is.* Mivel pedig a nemi kérdésnek az életben napról-napra előforduló sok vonatkozása szintén jogosan kelti fel az ifjúság érdeklődését, ezekre vonatkozólag is rövid, de határozott, az igazságnak megfelelő felvilágosítást óhajtok adni. A hozzá nem értő felnőtteknek is nagy szükségük van azonban arra, hogy a körülöttük forrongó kérdésekben tisztán lássanak, mert még az értelmi osztály körében is nagy a tájékozatlanság és a homály. Sok mindent talán jobb lett volna ebből az elsősorban az ifjúságnak szánt munkában mellőzni s egy külön a felnőtteknek írandó munkára hagyni, — a mai viszonyok között azonban két könyv kiadására nem gondolhattam, — a legnagyobb résznek ügyis közösnek kellett volna lenni. Tudományos alapú, de nem tudományos célú a munkám, vele sem tudományos, sem irodalmi babérokra nem pályázom, — használni akarok vele. Célok természetesen az is, hogy a piacon toladó, az uralmat magának követelő bünt arcul verjem, megbélyegezzem, visszaszorítsam, a nemi betegségek terjedésének lehetőleg gátat vessék és így Isten dicsőségére, a haza javára az ifjúság érdekében minél többet tegyek.

E céloknak megfelelően a nemi élet bizonyos vonatkozásait készakarva hagytam ki vagy érintettem csak futólag. Alig beszélek a házasságról, erről — ha szükséges lesz és Isten is úgy akarja — külön könyvet írnék; akinek a számára a házasság még nem időserű, az ne foglalkozék vele. Természetesen elhagytam a különböző korok és népek nemi életének, szokásainak, a rendellenes, természetellenes nemi életnek részletesebb ismertetését, ez csak a buja kíváncsiság kielégítésére szolgált volna.

Hadd szóljak arról is pár szót, hogy mit jelent a címben a „bibliai.” Nem felekezeti munkát akartam írni, mert a haza és az emberiség szolgálatát sohasem tudnám egy vagy két felekezet korlátai közé szűkíteni. A könyvben csak azt törekszem szóhoz juttatni, ami valamennyi keresztyén felekezetben közös (sőt részben közös az ótestamentumhoz lelkiileg hű zsidósággal is, melynek a keresztyénség továbbfejlődése, folytatása), — ez pedig a biblia. Ha a „keresztyén” szót használom, azt csak felekezetem szokásaként teszem, tisztában lévén egyébként azzal, hogy a keresztyén-keresztyén szavak használata a múltban ilyen mesterségesen kielezve nem volt (egyes hazai reformátorok a keresztyén, Pázmány Péter a keresztyén szót használták, amint hogy ma is használatos a Sebestény és a Sebestény szó is a Sebastianus lefordítására) és ha mindenki ugyanazt érti alatta, felesleges ezen hajbakapni. (Bár vallásuk lényeges elemeire s főképen azoknak az életben való megvalósítására fektetnének sokan annyi gondot és buzgóságot, mint az ilyen külsőségekre!)

Meg kívánom jegyezni, hogy — magyar ember lévén — *magyarul* igyekeztem írni. Tudatában vagyok annak, hogy egyes — egyébként egészen jól nélkülözhető, de nagyon meggyökeresedett idegen szavak mellőzésével a szöveg valamivel nehezebben érthetővé vált (helyenkint az idegen szót zárójelben oda is tettem), azonban a nyelvtisztító törekvések híveként idegen szót csak ott használtam, ahol az az érthetőség szempontjából elkerülhetetlen volt. Néhol a latin-görög szakkifejezést azért emlitem meg zárójelben, hogy ha az illető szóval az olvasó máshol találkozik, az azonosság rögtön világossá váljék előtte. Megengedem, hogy a mondat szerkesztés sok helyen kifogás alá esik, — erre azonban, sajnos, nem fordíthatam kellő időt.

Még csak pár szóval valamit a *kiadásról*. Budapesten 1927-ben egy nagy ifjúsági világmozgalom (Christian Endeavor Movement) tartotta európai konferenciáját 600 külföldi és több ezer vidéki résztvevővel. Ennek a kongresszusnak különböző okokból (a rendezőség gyakorlatlan és a feladat túlnagy volt, egyes félhivatalos szervek cserbenhagyása) 5.000 pengő hiánya volt. Ebből öt év alatt sikerült 3.000 pengőt fedezni. Mint a kongresszus főrendezője a még hátralevő összeg fedezéséért felelősséget

érezvén, *e könyv jövedelmét erre kívánom fordítani*. A könyvet kiadó Bethánia-Egyletnek, a könyv vevőinek és terjesztőinek, mint e cél elérésében is munkatársaimnak itt is köszönetet mondok.

Köszönetet mondok még két kedves barátomnak is: *Gortvay György dr.* min. osztálytanácsos, egyetemi magántanárnak, a Társadalomegészségügyi Intézet és Múzeum igazgatójának, ki értékes irodalmat bocsátott rendelkezésemre és *Victor Ágoston dr.* szakorvosnak, ki a szakmájába vágó részt nézle át közrebocsátás előtt,

Egyébként a legnehezebb volt a munka megírásánál és átdolgozásánál — *rövidnek* maradni. Rendkívül nagy volt a kísértés, hogy a fontos és érdekes tárgyról minél többet közöljek, azonban ennek két szempont vetett gátat: a laikus olvasók szellemi túltömését és a vevők anyagi megerőltetését egyformán kerülnöm kellett. Természetes, hogy ezt a rövidséget nem mindenütt sikerült egyformán megtartanom; az aránytalanságért s a munkának az időhiányból folyó egyéb gyarlóságaiért is szíves elnézést kérek. Mentsen az, hogy szellemileg is, anyagilag is jó célt akartam szolgálni. In magnis et voluisse sat est — *reményem, hogy Isten segítségével az akaráson jóval túljutottam.*

Budapest, 1932. december hava.

A SZERZŐ,

TANÁCS AZ OLVASÓNAK.

Mínthogy a könyv rövidségében is sokat ölel fel, kívánatos egyszerre csak fél vagy egy fejezetet olvasni s utána néhány napig gondolkozni az olvasottakon. Főleg a fiatal olvasóknak ajánlom ezt.

I.

A NEMI SZERVEK ÉS ÉLETFOLYAMATOK

Az élők világának a jelenségei, az életnyilvánulások között az önfenntartás után a *fajfenntartás* játssza a legfontosabb szerepet. Minden élő lény igyekszik fajtát fenntartani azáltal, hogy magához hasonló lényeket hoz létre. A szaporodás lehet (egészen alsórendű lényeknél) egynemű, és lehet kétnemű. A cél minél nagyobb változatosság létrehozása s ez sokkal inkább érvényesül a kétnemű szaporodásnál, ahol az új lény mögött nem egy-egy-egy-egy ős, hanem 2—4—8—16 stb. ős áll s érvényesíti öröklés útján befolyását.

A fajfenntartásra a magasabbrendű élőknél külön szervek: a nemi szervek vagy ivarszervek szolgálnak. Bennünket itt most csak az embernek nemi berendezkedése foglalkoztat s ezért a következőkben *az emberek nemi szerveit* fogjuk rövid áttekintésben ismertetni.

A nemi szerveket mindkét nemnél a következőképp osztjuk fel: ivarmirigyek (ezek készítik az ivarvadátkot), ivarcsatornák (ezek az ivarvadátkot kivezetik) és párási szervek (ezek a két nem ivarvadátkát érintkezésbe hozzák, hogy azután a megtermékenyítéssel az új egyén fejlődése megindulhasson).

A férfi nem ivarmirigyait *heréknek* (orchis, testis) nevezük. A két here a testüregeken kívül, mint a test függeléke, a herezacskóban (scrotum) van elhelyezve. (Kivételes fejlődési rendellenességként a herezacskók üresek lehetnek s a herék a hasfalban vagy a hasüregben foglalnak helyet: rejtettheréjűség = kryptorchismus.) A herék tojásdad alakúak, különböző irányokban 2—4.5 cm. átmérőjűek. Mindegyik here hajszálvastagságú csövecskéből van összetéve, melyek egymással közös folytatásokban egyesülnek, végül minden csövecske egy csövő egyesül.

mely azután a herét félkör alakban körülvevő, hengeres alakú mellékherébe (epididymis) folytatódik. A *mellékheré* a kivezető cső igen nagyszámú kanyarulataiból áll, ennek a folytatása viszont az ondóelvezető cső (vas deferens), mely az őt kísérő erekkel együtt az ondózsínórt (funiculus spermaticus) alkotva a lágycsatornán át a hasüregbe tér be.

A here csövecskéinek hossza felnőtteknél összesen kb. 400 méter. E csövecskékben fejlődnek a férfi ivarvadászának, az ondónak (sperma) legfontosabb alkatrészei, az *ondószálak* (spermatozoon). Az ondószálak feji, nyaki és farki részből állnak. A fej laposra nyomott körtealakú, 3—5 mikron (mikron-ezredrész milliméter) átmérőjű, a nyak rövid, vékonyodólag megy át a fejből a farkba; a fark fonalszerű s 40—50 mikron hosszú. Minden mm^3 ondó körülbelül 60.000, az egyszerre kiürítésre kerülő ondó ($3\text{—}5\text{ cm}^3$) tehát kb. 180—300 millió ondószál tartalmaz. (Ha néhány órán belül több kiürítés következik be, akkor pl. a másodikban már csak feleannyi ondószál van, ezek sem vagy alig mozognak, — a harmadikban már nincsenek ondószálak, noha a folyadék mennyisége változatlan. Kb. két nap múlva újra helyreáll az ondó ondószál-tartalma.)

A megtermékenyítéshez elég egy ondószál, sőt azt nem is végezheti el, csak egyetlen egy. Egy kis ondószál képes tehát az apa (és az apa ősei) testalkotását, szellemi tehetségeit, betegségeit az utódra ráörökíteni. Csodálatos, megfoghatatlan működése van az agysejteknek is, melyekhez minden tudásunk, összes emlékképeink fűződnek, de az ondószál tulajdonságai még csodálatosabbak. Az ondószálakban van benne mintegy a szervezet kvintesszenciája. Valóban nem tudnék hihetlenebb dogmát felállítani, mint amennyire hihetetlen az az önkényes feltevés, hogy mind ez csak a természet vak játéka, véletlenül, esetlegesen létrejött dolog. A természetben minden hirdeti a Teremtő lángelméjét, csak a vak nem ismeri fel azt.

A herében a már említett csövecskéken s az azokat összefoglaló kötőszöveti vázon kívül vannak még egyéb sejtek is, melyek szerepét pontosan nem tudjuk. Úgy látszik, hogy e sejtek is az ú. n. belső elválasztású mirigyekhez sorozandó, vagyis olyan váladékot termelnek, mely nem valami kivezető csövön át távozik belőlünk a bőr felszínére vagy valamely testüregbe, hanem egyenesen a vérbe szívódik fel. Egyesek feltevése szerint e sejtek váladéka hozza létre a szervezetben a férfiak másodlagos nemi jellegét (erről később még szólunk).

Az *ondóelvezető cső* a hasüregben a másik herétől jövőhöz közeledve, lefelé halad, mindkettő behatol a gesztenye nagyságú és alakú dűlmirigybe (prostata) s a dűlmirigyen belül két oldalról beleszájadzanak a húgyhólyagból kijövő s a dűlmirigyen áthaladó húgycsőbe. Az ondó tehát a szervezetből a közösléskor vagy a magömléskor (esetleg önfertőzéskor) a húgycsővön át, a vizelet útvonalán távozik. Előbb azonban még egy kis hólyag, az ú. n. ondóhólyag nyílik bele az ondóelvezető csőbe. Az ondóhólyag és a dűlmirigy folyékony váladékot termelnek, mely az

ondószálakat felhígítja s lehetővé teszi, hogy mozgási képességüket kifejtsek. Az ondószálak u. i. a farki rész hullámszerű mozgásával előrehaladó mozgást képesek végezni, percenként körülbelül 1.4 mm. utat téve meg. E mozgás pár óráig tart a kiürülés után, de a női szervekben 8—10 napig is megmarad életképességük.

A férfiak ivarvadáséka, az *ondó* tehát három fő alkatrészből tevődik össze: a herében képződő ondószálakból, a dűlmirigy és az ondóhólyagok híg váladékából. Mindezeket az illető szervek a vérerek által odaszállított anyagból képzik. Az egész együtt fehér, opálos, sűrű, ragadós és sajátos szagú (talán a csirizre emlékeztető) folyadék, 5—10 százalék száraz anyagot tartalmaz, mely főleg fehérjékből és albumózékból (a folyadék), nukleinekből és protaminokból (az ondószálak), továbbá lecithinből, cholesterinből és zsírból áll. A fehérjék s a velük együtt említett fehérjeanyagok szén-, oxygen-, hydrogen-, nitrogén-, kén- és foszforatomokat tartalmazó, bonyolult vegyületek, szerkezetüket pontosan nem ismerjük s eddigelé mesterségesen sem sikerült őket előállítani. A fehérjék a szervezet felépítésében a legfontosabb szerepet játsszák, nélkülök az élet egyáltalán el sem képzelhető. A szervezetbe jutott fehérjét két csoportra *osztjuk*: felszívódott és szervült fehérjére. Az első a táplálékból *felszívódott*, de még a sejtek alkatrészévé nem vált, a vérben szabadon keringő fehérje, a másik a sejtekbe beépített, a szervezet állandó jellegű alkatrészét képező, *szervült* fehérje. Az ondót a here a felszívódott fehérjéből képezi; ha azonban a nemi szervek túlságos igénybevétele következtében a here megfeszített működésre van kényszerítve, ha a herének nagyon gyorsan kell a folyton újra és újra elfogyott ondómennyiséget pótolni, akkor a felszívódott fehérje nem lesz elég, a szervezet kénytelen lesz hozzányúlni a szervülthöz is és akkor, hogy egy hasonlaltal a dolgot világosabbá tegyük, nemcsak a kamatokat használja fel, hanem a tőkéhez is hozzányúl s ezáltal pótolhatatlan veszteséget okoz. Meg kell jegyeznünk, hogy az ondó vegyi alkatrészei között aránylag igen jelentékeny mennyiségben szerepelnek azok a fehérjefajták (nuklein, lecithin, stb.), melyek az idegrendszer felépítésében is igen fontos szerepet játszanak.

Ha a képződő ondó nem ürül ki, az ondókivezető utakon való vándorlásában (s főleg talán az ondóhólyagban) *újra felszívódik* s a szervezet egyéb részeinek (elsősorban, úgylátszik, az idegrendszernek) felépítésére szolgál. Egészséges embereknél különben előfordul az is 2—3 hétben egyszer, hogy az ondó álomban önként távozik (*éjjeli magömlés* — *pollutio nocturna*). A magömlés megtörténtét elősegíti, ha a húgyhólyag és a végbél teltsége, valamint az álmok érzéki tartalma a kiürítést végző ideg-izomkészüléket tevékenységre izgatja. Bár e magömlések egészséges embereknél is sokszor hiányoznak (tisztá előélet és tiszta gondolatvilág), mégis károsaknak nem tekinthetők s ha nem túlságosan gyakoriak (hetenkint többször), megijedni tőlük nem kell.

A női nem ivarmirigyeit petefészkeknek (ovarium) nevezik. A két petefészkek a medenceúrban a méh két oldalán fekszik szalagokkal felfüggesztve. Alakjuk s nagyságuk olyan, mint a zöld, héjában levő manduláé. Kötőszöveti vázból s abba beleágyazott petesejtekből állanak. A petefészkektől egy-egy 15 cm. hosszú cső, a petevezeték vagy méhkürt (tuba uterina) visz azután a *méhbe* (uterus, hysteron), mely körülbelül 8 cm. hosszú, 4 cm. széles, 50 gr. súlyú, főleg izomszövetből álló s rendes körülmények között nagyon kis üreggel bíró szerv. A petefészkeket, méhkürtöket és a függesztő szalagokat együtt függelékeknek (adnexa) nevezik.

A petefészkekben minden hónapban megéri egy, vagy ritkán több *pete*. A teljes érettség beálltakor a nemi szervekben nagy vérbőség áll be, az érett pete a petefészkekről leválik (ovulatio) s a petevezetéken át a méh felé halad. Mozgását a petevezetéket bélelő háms sejtek kis ostoralakú csillangói hozzák létre. A pete leválással egyidejűleg a méhben vérzés lép fel (havi vérzés, tisztulás, menstruáció), mely átlag 4—5 napig tart. Célja, úgy látszik, a méh nyálkahártyájának felfrissítése, mely így aztán a megtermékenyített pete megtapadására alkalmasabb lesz.

A pete ugyanis a méh felé való útjában a közösüléskor a hüvelyen át bejutott ondószálakkal találkozáván, azok egyikétől megtermékenyíttetik. (Érdekes itt a petesejt passzív és az ondószál aktív magatartását megfigyelni — jellemző sajátága ez testi-lelki tekintetben a két nemnek is.) A két sejt összeolvadásával megkezdődik az új egyén növekedése, fejlődése. Kilenc hónapon át a méhüregben történik e fejlődés s a külön e célra képződő, a méh falán tapadó méhlepény és az ettől a magzat köldökéhez vezető köldökzsinór közvetíti a magzat tápanyag- és oxigénszükségletét a méhfal ereitől. A terhesség végén azután a méhfal izmai lassankint összehúzódnak s a magzatot a leváló méhlepénnyel együtt kiszorítják a méhüregből (szülés = partus), mire a magzat megkezdí odakint lézését s önálló, szájon át való táplálkozását.

Hogy az *ivarmirigyek* milyen *fontos szerepet* játszanak a szervezetben, azt abból a mélyreható változásból látjuk, mely működésük megkezdésekor, a nemi érés (pubertás) beálltakor a szervezetben észlelhető. Ekkor lépnek fel mindkét nemnél az ú. n. másodlagos nemi jellegek, vagyis a két nemnek a többi szervekben fennálló különbségei. Ezeket az elváltozásokat a belső elválasztású nedvek hatóanyagai, a hormonok idézik elő. A férfiaknál körülbelül a 15—17. évben kezdődik meg a herék belső elválasztása és az ondóelválasztás, ekkor a csont- és izomrendszer erősebb lesz, a bajusz és szakáll nőni kezd, a gége megnagyobbodik s beáll a hang változás. Hogy e változások mennyire az ivarmirigyek működésének eredményei, mutatja az, hogy a heréjüktől megfosztott (kasztrált) fiúk hangja gyermeki marad, izomzata petyhüdt lesz, ereje, kitartása nem éri el a férfiakét, kövérség, bizonyos puffadtság lép fel, oxigénszükségletük kíséreltileg kimutathatólag csekélyebb, ami az életfolyamatok csökkenését mutatja. Valami testi és lelki alvásféle nehezedik az

egyénre. A kasztráció ilyenemű hatását észlelhetjük különben háziállatainkon is. Az állatkísérletek mutatják azután, hogy a heréknek a szervezetbe való visszaültetése (pl. a hasüregbe való bevarrása) újra a rendes fejlődést állítja vissza, — ami biztosan belső elválasztás eredménye, mert ilyenkor az ondó már nem távozik el. Öregedő férfiaknál ú. n. fiatalító műtéteket kezdtek végezni majomheréknek a meglevő herék mellé való átültetésével (Voronoff), de megbízható eredmények eddig nem mutatkoznak. Steinach hasonló eredményt azzal akart elérni, hogy a herék kivezető csatornáját lekötötte, hogy így a heréket tisztán belső elválasztásra kényszerítse, — e törekvések sem mutatnak igazi eredményeket.

Érdekes kísérletekkel mutatta be egyébként Brown-Séquard a herék fontosságát. Herékből glicerines kivonatot készített és ezt a bőr alá fecskendezte. Az ideg-izomrendszer tónusa és teljesítő-képessége meglepően fokozódott s a szervezetben általában nagy felélénkülés mutatkozott. A fáradtság későbbben következett be s kevesebb pihenés elég volt a munkaképesség visszanyerésére. Mint Pregl és Zoth kimutatták, a hatás soká eltarthat s csak lassan múlik el. Hedbom állatokból kivett s a szervezetet túlélő (egy készülék segítségével vérrel átáramoltatott) szíven is látta a kivonat erősítő hatását. Mások a befecskendezésre ondót használtak s hasonló eredményeket értek el. Hogy a herekivonatban (illetve ondóban) levő becses vegyi anyagok hogy hozzák létre e hatást, pontosan nem ismerjük, legáltalánosabb az a felfogás, hogy katalysatorként hatnak, vagyis bizonyos vegyi átalakulások újra és újra való megtörténését mozdítják elő. Valószínűnek tartjuk azt is, hogy elsősorban a központi idegrendszerre (agy-és gerincvelő) hatnak. Egyébként ma már a gyógyításban herekivonatokat rendszeresen használnak, részben sajtolt korongocskák (tabletták), részben bőr alá fecskendezésre szánt folyadékok alakjában.

Egy kiváló angol orvos azt írja, hogy az ondó eltávózása által a szervezet húszszor többet veszít, mint ugyanannyi vér elvesztése által. Mennyire igaz tehát a biblia szava: „Ne add aszszonyoknak a te erődöt!” (Péld. 31: 3.)

Az ivarérés a nőknél a havonként történő peieleválás s az ezzel mindig egyidejűleg fellépő méhvérzés megkezdődésével, a testnek teljesebb kifejlődésével, a gyermeki alkatból a női alkatba való áttérésével jelentkezik. A havi vérzések a mi éghajlatunk alatt a 14. életévtől körülbelül 45.-ig tart (egy-egy családban csak a 37—38. évig), ekkor beáll a climax (climacterium), a nő többé nem foganhat. (A havi vérzések kezdete különböző éghajlatok alatt különböző korban lép fel, a lappoknál pl. a 18., Egyiptomban a 10. évben.)

A nemi érettség városi lakóknál hamarabb lép fel, mint falusiaknál, szellemi munkával foglalkozóknál, magasabb társadalmi osztályokba tartozóknál hamarabb, mint a testi munkából élő alacsonyabb sorsú embereknél, — ami bizonyára azzal függ össze, hogy az előbb említettek több ingernek vannak kitéve.

Az ivarézés beállta nem jelenti azt, hogy az illetők mindjárt házasságra is alkalmasak, mint sokan hamisan következtetnék. Az érés hosszú folyamat, melynek csak a végén lép fel az érettség. Mint statisztikailag egészen határozottan ki lehet mutatni, a 25. éven alul a házas férfiak és nők halandósága nagyobb a nem házasokénál, e koron felül azonban éppen ellenkezőleg áll a dolog.

Mi az oka annak, hogy, noha a természet fajfenntartási berendezkedése oly világosnak, céltudatosnak látszik, az emberek-nél éppen a nemi élethez annyi szenny és szenvedés fűződik?

A növények és alsóbbrendű állatok életnyilvánulásai automatikus, szinte gépies jelleggel bírnak. A magasabbrendű állatoknál, ahol a lelki élet kezd mutatkozni, már *ösztönök* szabályozzák őket. A vadon élő, az emberi befolyás eltorzító hatásától ment állatoknál a finom, fejlett érzékszervek pontosan megmutatják, hogy az állat mit tegyen s mit ne tegyen, az óserővel megnyilatkozó ösztönök pedig ellenállhatatlanul kényszerítik őket engedelmességre.

Nem így az embernél. Az ember érzékszervei sokkal tompábbak, Ösztönei sokkal gyengébbek és bizonytalanabbak, mint az állatéi és ez a civilizáció előrehaladásával fokozottabban észlelhető. E helyett a Gondviselés valami mást adott az embernek arra nézve, hogy életét, életnyilvánulásait helyesen irányítsa: *értelemmel és szabad akarattal bíró lelket*. Ez teszi képessé az embert arra, hogy az Istennek a természetben és az ember lelkében kijelentett törvényét megérthesse s életét aszerint intézze.

Az ösztönök a kielégülést kereső vágyban jelentkeznek. Ez az öntudatos ént választás elé állítja. Ha az ösztön kívánságát helyesli, akkor az megvalósul, tetté válik („kiéli“), — ha elutasítja, akkor az ösztönös vágyakozás többé vagy kevésbé gyorsan elmúlik, hogy aztán újra jelentkezzen. Az éhséget és szomjúságot, a két legelemibb ösztönigert tudvalevőleg nem lehet huzamosan elfojtani és még itt is mutatják a koplalókúrák, főleg pedig a vallási okokból való (különösképen a buddhista és lámaista vallásoknál előforduló) és a mutatónyos koplalások, hogy ezeket a legalapvetőbb életösztönöket is mily bámulatos mértékben el tudja nyomni az akarat. Még inkább áll ez a nemi ösztönre, melynek kielégítése az élet fenntartásához egyáltalán nem szükséges s melynél ha fellép is időnkint bizonyos ösztönfeszültség, ezt az éjjeli magömlés, illetőleg a havi vérzés önként levezeti.

Ha a nemi ösztön kielégítését a magasabbrendű állatoknál vizsgáljuk, az év egy bizonyos szakában (párási idő) a két nem különösen közeledik egymáshoz. Tollpompáját, éneklő művészetét ilyenkor fejt ki legjobban a madár (a növényvilág is egy bizonyos időszakban öltözik legragyogóbb köntösébe). Az év többi szakában a vadon élő állatok nemileg egyáltalán nem ingerlékenyek, sőt pl. ondóelválasztás ily időszakokban egyáltalán nincs is náluk.

Az embernél a nemi ingerlékenység az egész éven át majdnem egyforma intenzitással fennáll, — itt az értelem és az akarat vannak arra hivatva, hogy a nemi ösztönt szabályozzák, hogy a nemi élet túlságosan erős, folytonos nyilvánulása a szervezet egészségét alá ne ássa.

Tegyük ezt világossá egy más területről vett példával. A táplálék felvételére az önfenntartási ösztön készlet bennünket. A hastífuszból lábadozó embernek azonban csak könnyen és teljesen megemészthető tápszert szabad magához vennie s ha ösztöne arra késztené is, hogy a kínálkozó durvább összeállítású ételből egyék (ami bizony orvosi tilalom ellenére is előfordul és igen sokszor halálos szövődményeket von maga után), kell, hogy értelmére hallgatva, akaratával elfojtsa az ösztön szavát.

Az ösztönön való ily uralkodás azonban a nemi életben nagyon sokszor hiányzik. A visszaélés különféle bajokat teremt. A bajokkal való foglalkozás hozta létre a nemi kérdést (probléma sexuelle). A következő fejezetekben a nemi kérdéssel s annak megoldásával akarunk foglalkozni.

II. A HELYES NEMI ÉLET

Mielőtt azokkal a bajokkal foglalkoznánk, melyek a nemi ösztön helytelen kielégítéséből származnak, állapítsuk meg, hogy mit tarthatunk a nemi ösztön helyes és pedig tudományosan helyes kielégítésének.

Mindjárt itt megjegyezzük azonban, hogy a tudomány álláspontja a gyakorlati életre levonandó következtetéseket tekintve, e téren teljesen megegyezik a keresztyénség álláspontjával. A nemi ösztönnek tudományosan helyes kielégítése egyszersmind bibliai szempontból tiszta és a tudományosan helytelen kielégítés egyszersmind bibliai szempontból bűnös.

Lássuk egyelőre, hogy mit mond a tudomány!

Első és legfőbb tételünk a következő: *A nemi ösztön általában az egész nemi élet a fajfenntartás szolgálatában áll. Az tehát, aki a nemi életet kiveszi a fajfenntartás szolgálatából s öncéllá teszi, vét a természet törvényei ellen.*

Ugyanez áll tulajdonképen az öfenntartási ösztönre, a táplálkozásra nézve is. Addig egészséges az egyén táplálkozása, amíg az élet fenntartásának célját tartja szem előtt és az ételek mennyiségét és minőségét ebből a szempontból választja meg. Ha a táplálkozás öncéllá válik s az okozott élvezet fokozása szolgálatában áll, okvetlenül egészségi károsodásoknak kell bekövetkezniük.

A tudományos megfigyelések azonban részletesebb utasítással is szolgálnak. Reámutatnak arra, hogy a polgárosult világban legalább is hivatalosan monogámias és monandriás (egynejű és egyférjű) berendezkedése a leghelyesebb módja a fajfenntartás szolgálatába állított nemi életnek.

Nyilván egynejűségre és egyférjűségre utalja a természet az embert azért, hogy a két nemnek számbeli aránya kb. egyenlő

és hogy a természet mindig arra törekszik, hogy ha ebben az egyenlőségben bármilyen csapások (fertőző betegségek fellépése, háborúk, kivándorlások) eltolódásokat idéznének elő azok rövid idő alatt kiigazítottassanak. A világháború után következett években a statisztikai adatok szerint a háborúban résztvett nemzeteknél lényegesen több fiúgyermek született, mint leány.

Fontos intése a természetnek az a körülmény, hogy mindkét félben, férfiban és nőben erősen ki van fejlődve a féltékenység, mely egyedülbírásra törekszik.

Tudományos megállapítás jellegével bír az a tapasztalat, hogy a férfinak és nőnek házasság keretében való együttélése, egymás segítése, kiegészítése, a kölcsönös alkalmazkodás és nevelés a legcélszerűbb életforma, akár társadalmi, akár gazdasági, akár egészségi, akár lélektani szempontból tekintjük. A nemi ösztön kielégítése a legnyugodtabban, legegyszerűsebben, legveszélytelenebbül szintén a házasságban és pedig annak egy-nejű-egyférjű alakjában történik. Nagy nevelő hatása van az apára és anyára a gyermekekért való felelősségnek, mely az életnek nagyobb értéket is ad.

Mindez egészen világosan kitűnik a halálozási és az élet-tartam-statisztikából is. Gruber az 1881—1890. évekből egy svédországi kimutatást közöl, megjegyezve, hogy az összes európai államokban ugyanilyenek az adatok. Minden korosztályban 1000 emberből meghal évenként:

Élet- év	F é r f i a k				N ő k			
	nőtlen	házas	özvegy v. elvált	össze- sen	hajadon	férjezett	özvegy v. elvált	össze- sen
20	6.10	4.64	—	6.09	4.85	6.40	9.95	4.96
25	7.59	4.28	10.15	6.74	5.66	6.18	9.41	5.85
30	9.20	4.95	8.90	6.73	6.42	6.37	10.23	6.44
35	11.24	5.68	10.76	7.11	7.02	6.96	10.16	7.06
40	14.26	7.42	12.89	8.75	8.13	7.94	9.50	8.06
45	19.07	9.22	13.75	10.62	10.15	8.04	9.99	8.60
50	22.75	11.68	17.35	13.15	12.18	8.99	11.88	9.60
55	28.68	15.40	21.62	17.09	17.07	12.31	15.53	13.64
60	37.16	22.11	29.96	24.33	23.22	17.24	21.18	19.13
65	49.42	31.45	40.23	34.44	34.74	27.00	31.33	29.59
70	70.40	47.95	53.65	52.55	49.93	42.76	48.82	46.52
80	138.90	121.42	142.97	134.10	127.66	105.31	119.34	117.73
90	234.58	274.78	318.97	306.47	293.11	235.04	268.45	268.00

Jobb tehát a statisztikája a házasoknak, mint akár a nőtleneknek, illetve hajadonoknak, akár az özvegyeknek és elváltaknak. Kivételt képez a nőknél a 20 éves korosztály (a nőknél is korai tehát ez az idő a házasságra) és (kevésbé) a 25 éves korosztály (a nőket házasesetük kezdetén — bizonyára az első szüléssel kapcsolatban — különös veszélyek fenyegetik).

Ugyanezt megerősíti Guradze Jánosnak egy németországi (részben az életbiztosító társaságok tabellájára, részben az 1910. évi népszámlálásra alapított) kimutatása, melyben az első oszlop-

ban az életkort, a többiekben azt tüntette fel, hogy mennyi életév vár még az illetve.

A . . . évesnek	várható élettartama években					
	f é r f i			n ő		
	nőtlen	házas	özvegy v. elvált	hajadon	férjezett	özvegy v. elvált
20	38.80	45.16	—	43.66	46.10	—
25	34.68	40.90	32.80	39.54	42.05	39.42
30	30.71	36.55	29.59	35.60	38.05	36.14
35	27.03	32.28	26.19	31.73	34.05	32.48
40	23.62	28.16	23.21	27.95	30.07	28.32
45	20.44	24.23	20.21	24.15	26.05	24.91
50	17.35	20.51	17.49	20.48	22.07	21.11
60	11.97	13.89	12.09	13.73	14.68	14.02
70	7.50	8.45	7.39	8.13	8.86	8.28
80	4.59	4.69	4.04	4.45	5.03	4.49
90	2.61	2.71	2.25	2.43	2.99	2.55
100	1.68	1.97	1.48	1.58	1.98	1.66

Mittermaier V. a házasságnak a bűnözésre való befolyását vizsgálta és kedvező eredményekre jutott. Még kedvezőbb az eredmény, ha a házasságon belül és kívül született gyermekek halandóságát és bűnözését vizsgáljuk, ami azt mutatja, hogy a házasságban az ápolás és nevelés sokkal gondosabb. Poroszországban az 1. életévben a törvényes gyermekek 18 százaléka, a törvényteleneknek 33 százaléka hal meg. A javítóintézeti növendékek, prostituáltak és gonosztevők között aránylag sokkal több a házasságon kívül, mint a házasságban született egyén. Spann egy kimutatásából az is kitűnik, hogy a törvénytelen gyermekek között a katonai szolgálatra való alkalmasság szempontjából legjobb eredményt azok mutatják, akiknek anyjuk férjhez megy s akik így a mostoha apa családjában nőnek fel, azután következnek az árvák; legrosszabbul azok járnak, akiknek anyjuk életben marad, de nem megy férjhez (52.4—41.3—32.6 százalék). Ugyancsak az ő kimutatása szerint a bűnöző törvénytelen gyermekek legnagyobb része olyan munkás, akik mesterséget nem tanultak.

(A törvénytelen gyermekekről végül még csak annyit itt, hogy sokan egészen kiváltságos lényeknek tüntetik fel őket. „A szerelem gyermekeinek“ nevezik őket, szemben a „kényszerházasságból“ származókkal s eredetüket mélyebb, igazabb vonzalomra vezetve vissza, ezt az öröklésre kedvezőnek mondják. A tények túlnyomó része íme mást mutatott. Bizony a „bujaság gyermekei“ ők a legtöbbször s inkább ez látszik meg szegényeken. Meleg részvétet érdemelnek.)

A nemi betegségekben rejlő óriási veszély és az a körülmény, hogy a nemi betegségek terjedése túlnyomó részben a házasságon kívüli nemi érintkezés útján történik, arra mutat, hogy a Teremtő a házasságon kívüli közlekedést büntette e csapással. (Ha a házasságban fertőzi is egyik fél a másikat, annak forrása majdnem mindig az, hogy a fertőző fél a bajt a házassá-

ságon kívüli nemi érintkezésben szerezte.) Ha a házasságon kívüli érintkezés az egész vonalon megszűnnék, a nemi betegségeket, az emberiség három nagy testi átkának (másik kettő az alkoholizmus és a tuberkulózis) e talán legnagyobbikát egykét nemzedék alatt végkép ki lehetne küszöbölni. A nemi bajok rombolásaihoz hozzá kell ugyanis számítani azt a rengeteg más betegséget is, melyek főleg a vérbaj (syphilis) következményeképp vagy öröklélesen lépnek fel.

A tudományos megfigyelések tehát kétségtelenül odajuttatnak bennünket, hogy a házaselet a nemi ösztön helyes kielégítése, a házaselet előtt pedig tartózkodó, tiszta élet szükséges.

Nagyon elterjedt az a vélekedés, hogy a tartózkodás az emberre nézve káros. Ha az ilyen panaszokra vonatkozó állításokat meg tudjuk cáfolni, az erkölcstelenség ajánlgatóinak fő-támaszát döntjük meg.

Sokan ugyanis azzal érvelnek, hogy mint ahogy a fellépő éhség táplálék felvételének szükségességére, úgy a fellépő nemi inger a kielégülés szükségességére mutat. Azt mondják, hogy a test „jogait“ követeli s a „természet szent törvényeinek megsértése“ megbetegedést von maga után. Így beszél Marcuse Miksa dr. a „Handwörterbuch der Sexualwissenschaft“-ban a nemi szervekben fellépő vérpangásokról és izgalmakról, kifolyásokról, átmeneti duzzanatokról, ingerlékenységről, a nemi szervek sorvadásáról, nemi tehetetlenségről, gyulladásokról, a női szervek helyzetváltozásáról, sőt elmebajokról, természetellenességekről (pervertitas) és nemi bűncselekményekről, mint a tartózkodás következményeiről. (Nem is szólva arról az ostobaságról, hogy akadnak orvosok, akik gennyes pattanások vagy kelések gyógyítására ajánlják a nemi érintkezést.) Ez állítások egy része (a súlyosabb panaszokra vonatkozók) képtelen kitalálás, más része (az enyhébb panaszok) szintén túlzott. De foglalkozunk a kérdéssel részletesen.

Nem szabad mindenekelőtt a nemi ösztönt összekevernünk az önfenntartási ösztönnel. Az önfenntartási, táplálkozási ösztön kielégítése feltétlenül szükséges. Egészen másképp áll azonban a dolog a fajfenntartási, a nemi ösztönnel. Soha senki sem hallott olyan esetről, hogy valaki a tiszta életbe behalt, vagy hogy egy népet a tisztaság tönkretett volna. (Az ellenkezőre azonban van elég példa.) Arra nézve pedig, hogy ennek következtében megbetegedés fordulna elő, utalhatok az újsághirdetésekre is. Sokszor hirdetnek olyan szereket, melyek a tisztátalanság következményei, de soha nem láttam még olyan hirdetést, mely a tisztaság káros következményei ellen ajánlt volna orvosságot.

A versenypari pákat nem engedik addig a másik nemhez, amíg versenycélokra használják őket, de vájjon a táplálékot is megvonják tőlük, hogy képességeiket fokozzák? Ha egy sportman igazán kiváló eredményeket akar elérni, a nemi érintkezés és alkohol tekintetében feltétlenül tartózkodónak kell lennie, de vájjon helyesen tenné-e, ha éheznek? A losangelesi olimpiász atlétatáborának, az „olimpiai falunak“ szigorú sza-

bályai ezer esztendő távolából is igazolják a keresztes vitézek jel-szavát: „Eröm tíznek ereje, mert a szívem tiszta.“

Hogy azonban a divatos felfogás képtelenségét még kézzelfoghatóbbá tegyük, vonjunk le egy pár következtetést belőle. Ha a tartózkodó élet káros, akkor a jegyben járó fiatalembernek is szükséges nemileg érintkeznie s ha ezt olyan helyeken keresi, ahol megkaphatja, menyasszonya nem veheti tőle rossznéven. Vagy akinek felesége idült betegség következtében hosszantartó kíméletre szorul (s mily gyakori ez az eset — az érettkorú nőknek körülbelül egy negyede szenved a tuberkulózis egy vagy más formájában), az is minden esetben kénytelen a házáséleten kívül keresni a kielégítést. Vagy végre, aki nemi bajt (pl. éppen az évekig fertőzőképes vérbajt) kapott, szintén kénytelen azt tovább adni egészsége fenntartása, illetve mielőbbi gyógyulása érdekében. (A tapasztalatokból leszűrt igazság pedig éppen az, hogy a vérbaj is sokkal gyorsabban gyógyul, ha a beteg erejét a kezelés ideje alatt nem fecsérli el nemi érintkezésre.)

De most halljunk néhány kiváló szakferfiút, kiknek túlnyomó részét véleményük nyilvánításában sem vallási, sem erkölcsi okok nem vezették, hanem tisztán orvosi (természettudományi) megfigyelések irányították.

Krafft-Ebing Richárd báró dr., a bécsi egyetemen az elmekörtan tanára (élt 1840-től 1902-ig) ezt írja:

„A kérdés közelebbi megvizsgálásánál kiderül, hogy a tartózkodás normális embernél az ideg- és lelki életre nézve sohasem rejt veszélyeket magában.“

Komig dr., kiváló német szakember, a következőket írja „Die Hygiene der Keuschheit“ c. művében, honnan a többi idézetek jórészt is vettem:

„Az erkölcstelenség következményeképp oly sok egészségi ártalom áll be, hogy a házasságon kívül való nemi közlekedés akkor is az ördögnek Belzebub által való kiűzése volna, ha a tisztaság megőrzése (nevezetesen a férfinemű ifjúságra nézve) egészségileg hátrányos volna.“

De minden odairányuló vád, hogy a testi és lelki tisztaság többé vagy kevésbé súlyosan megzavarja a testi és lelki egészséget s hogy az erkölcstelen élet különböző okokból természeti szükségnek tekintendő, közelebbi megvizsgálásnál teljesen tarthatatlannak bizonyult. Ellenkezőleg, nemcsak az erkölcsösség, hanem az okosság s a magunk szeretete is egyenesen követelik a tartózkodást és egy erény sem nyer olyan gazdag jutalmat a földön, mint a tisztaság s a házassági hűség.“

A norvég „Közkerkölcshiségi Egyesület“ levélileg a norvég orvosi egyetemi fakultáshoz fordult s nyílt véleményt kért afelől az elterjedt nézet felől, hogy az erkölcsi törvény ellenmondásban van az egészségtannal. A *krisztániai egyetem orvostanári kara* a következő feleletet adta:

„Végrehajtó-bizottságuk 1887. december 28-áról keltezett levelére válaszolva, az orvosi kar szerencséjének tartja a következő nyilatkozat közzétételét: Az a nemrégiben különböző személyek által nyilvánított s a lapokban és gyűléseken ismételt vélemény, hogy az erkölcsös élet és a nemi tartózkodás az egészségre nézve káros, a mi, ezennel egyhangúlag kinyilvánított tapasztalatunk szerint helytelen. Mi nem tudunk semmi betegségről vagy gyengeségről, melyről szabad volna vagy lehetne azt állítani, hogy teljesen tiszta s erkölcsös életből keletkezett.“

Meg kell jegyeznünk, hogy a *budapesti egyetem orvosi kara* is adott ki még a világháború előtt egy füzetet, melyet Liebermann Leó dr. a közegészségtan tanára, a kar akkori dékánja írt, s melyet akkoriban minden egyetemi hallgató megkapott a beiratkozáskor — e füzetben ugyanezt az álláspontot foglalta el a budapesti tanárság is.

Eulenburg A. dr. berlini tanár „*Neuropathia sexualis viro-rum*“ (1839.) c. könyvében ezt írja a nemi tartózkodásról:

„A nemi tartózkodást illetőleg én az említett véleménnyel szemben homlokegyenest ellenkező állásponton vagyok. Kétségbe vonom, hogy valaki különben okos életmód mellett egyedül nemi tartózkodás által beteggé, nevezetesen idegyengességben szenvedővé vált volna. Én ezeket a folyton ismétlődő, frázisokban gazdag vélekedéseket teljesen üres és semmitmondó beszédnek tartom, mely gondolkodás nélkül együtt zeng az általános kórossal, vagy ami még rosszabb, tudatosan hajt térdet a hatalmas, mindenektől tisztelt bálvány, az „előítélet“ előtt, melyet legkényelmesebb imádni. Ez ellen az előítélet ellen harcolni azonban szükséges s méltóbb feladat az orvos számára, mint segédkezni a prostitúció állami szabályozásának s védelmének tévútjain. E két dolog végzetes összefüggésben van egymással; mert éppen az a laikus közönség által rendkívül kedvelt és sajnós, az orvosoktól hangosan vagy hallgatólág jóváhagyott vélemény, hogy a nemi tartózkodás káros, hat rombolólag a felnövő ifjúságra; ez űzi őket a törvénytelen nemi érintkezés, a prostitúció karjaiba.

Indítást vagy legalább is ürügyet az e tárgyról való népies vélekedéshez tudvalevőleg az a körülmény nyújt, hogy a nemileg tartózkodólag élő ifjagnál magömlések szoktak nagyobb vagy kisebb időközökben beállani. De minden orvos tudja vagy tudnia kellene, hogy ezek az alvás közben legtöbbszörre kéjes álmok közt bekövetkező magömlések, ha egy bizonyos mértéket meg nem haladnak, egyáltalán nem tekinthetők beteges tüneteknek, nevezetesen nem állíthatók a magfolyással s hasonló állapotokkal egy fokra, mert semmiféle egészségkárosító visszahatásuk az összszervezetre nincsen, s hogy ezenfelül nem egyszer a nemi tartózkodás állandó és szükséges kísérő jelenségei lehetnek. Van valóban elég sok egyén, akik dacára a szigorúan megtartott cölibátusi életmódnak, sem magömlésekről, sem valami egyéb „tartózkodási betegségéről“ nem tudnak, mert értenek hozzá, hogyan kell az egészségnek megfelelően szabályozott testi és lelki magatartásuk által magukat megvédeni és nemi izgalmakkal szemben ellenálló képességüket erősíteni. Senki sem akarja letagadni, hogy a mi mai ifjaink számára ez valamivel nehezebb, mint ama napokban volt, amikor Tacitus a „*sera juvenum Venus*“-t s az „*inexhausta pubertas*“-t őseinknél annyira dicsérni szokta. De hogy a mai viszonyok között lehetetlen, kivihetetlen, egyáltalán nem követelhető dolog volna, az teljesen önkényes és tarthatatlan túlzás, mely csak a kényelmességnek szolgál, s csak arra alkalmas, hogy az erkölcsi erőnek manapság amúgysem valami gazdagon csörgedező forrását még jobban kiapassza. Ahelyett, hogy a nemi tartózkodás vélt veszélyeit hangoztatják folyton, inkább újra és újra egészséges életmódot, edzést, munkát, testi gyakorlatokat, káros hajlamoknak, mindenekelőtt a mértéktelen dohányzásnak és ivásnak a leküzdését prédikálnak ifjúságunknak s azt mondanak meg neki előre, hogy aki e parancsok ellen vét, maga magát neveli idegyengévé, ha egyébként tartózkodóan vagy nem tartózkodóan él is, ez utóbbi esetben azonban még sokkal inkább, mivel a többi ártó dologhoz még a törvénytelen nemi közlekedés veszélyeit is hozzáfűzi.“

Stark dr. egészségügyi tanácsos ezt írja:

„Én nem vagyok azon a nézeten, hogy a nemi közlekedéstől való tartózkodás következményeiül ideg- és elmebajok léphetnek fel. Elöttem ilyen eset egy sem ismeretes. Ellenben ismerek egész sor fiatalembert, akik 18—19 éves korukban nemi betegséggel fertőzték meg magukat s azóta 8—10 éven át, egész a megházasodásig minden nemi érintkezést kerültek anélkül, hogy bármi hátrányát is érezték volna. Továbbá ismételtén láttam betegeket rendellenesen nagy nemi izgalommal, akik önként előadták, hogy állapotuk min-

dia rosszabbodott, ha öszönüknek engedtek. Éppen ilyen betegek mondták, hogy a legnagyobb tartózkodás mellett érezték magukat legjobban. Ha egy fiatalembernek, aki nemi életbéli panaszokkal és kísérésekkel jön hozzánk, azt tanácsoljuk, hogy menjen nőkhöz, azt hiszem úgy járunk el, mintha egy iszákost azzal a tanáccsal akarnánk kigyógyítani, hogy gyakrabban részesedjék le.“

Egészen hasonlóan nyilatkozott *Paget* Jakob egyetemi tanár is.

Beale S. Lionel, a londoni Kings-Gollege tanára, ezt írja: „Az a vélemény, hogy ha különböző okokból házasságkötés nem következik be, élettani okokból szükséges ezt valahogy kipótolni, teljesen elhibázott és alaptalan. Nem lehet elég behatóan prédikálni, hogy a legszigorúbb tartózkodás és tisztaság egyformán egybehangzik az élettani és erkölcsi törvényekkel és hogy a kívánságoknak, vágyaknak és szenvedélyeknek való engedés épp oly kevésbé igazolható élettani és természettani, mint erkölcsi és vallási okokkal.“

Forel Gusztáv Henrik dr., a szabadgondolkozó, de különben sok eszményi lelkesedéssel és emberbaráti érülettel telt zürichi elme- és ideggyógyász tanár (1848—1931.) ezt írja:

„Azt az állítólagos idegességet, nevezetesen lelki ingerlékenységet, lehangoltságot stb., amit a tisztaság von maga után, hozzák fel főérvül a nőre vágyó férfiak állami ellátásának védelmezésére. Orvosi pályafutásom alatt számos fiatal ideggyenge és képzelődő beteg fordult hozzám, akik azelőtt tiszták voltak, először orvosi tanácsra keresték fel a bordélyházakat és ott többszörösen nemi betegségeket kaptak, mégis sem az ideggyengeségből, sem a beteges képzelődésből nem gyógyultak meg. Csak valamennyire is említésre méltó eredményt e gyóymódnál én sohasem láttam ...

A prostitúció nem orvosság továbbá az önfertőzés ellen sem. Mindkettő nagyon gyakran fennáll egymás mellett is.

Tény továbbá, hogy a nemi inger mindig gyakoribb kielégítése mellett mindig gyakoribb szükségletté válik. Ez magyarázza meg azt a további tény, hogy nagyon sok a közösülésben kicsapongó ember amellet még önfertőzést is végez és éjjeli magömlései is vannak...

Sohasem láttam a tisztaság által előidézett elmebajt, de számtalan olyat láttam, melyek vérbaj s mindenféle kicsapongás következményei voltak...

Egyébként amellet kell maradnunk, hogy az ifjú ember számára házasságáig a tisztaság nemcsak erkölcsi és széptani szempontból, hanem (szemben a prostitúcióval) egészségí okokból is a legajánlatosabb.“

Oesterlen dr. egészségantudós így nyilatkozik:

„Sok szerencsétlenségétől egyedül az önuralom tud megóvni, ha az finom erkölcsi érzéken és tiszta gondolkozáson, valamint belátáson, műveltségen alapul és megfelelő életmód, erkölcsileg tiszta környezet és ennek példája támogatja. Mindenkinék vármia és magát fékeznie kellene addig, amíg eljön az ő ideje. Erre azonban annál inkább képesek, minél inkább élő meggyőződésükké lett, hogy ebben a válságos időben való magatartásuktól függ jövőendő életük sorsa, későbbi házasságuké is; hogy az esetleges önmegtágadásért egészségük és üde életerejük megmaradása, valamint legfőbb kincsük, tiszta és nyugodt lelkiismeretük kárpótolni fogja őket.“

Acton W. híres angol szakember így ír:

„A véleményeknek majdnem végnélküli sorozata van forgalomban erre az ügyre vonatkozólag, elkezdve attól az egyik szélsőségtől, hogy fiatalembernek nincs is nemi vágya, legalább nincs olyan mértékben, hogy panaszra adjon okot, s hogy ennélfogva sem elővigyázati szabályokra nem kell inteni, sem a nemi gerjedelmek felébresztésétől nem kell óvni, — egészen addig a másik szélsőségig, hogy a tartózkodásból eredő bajok oly nagyok volnának, hogy ezek őt tisztátalan élet folytatására feljogosítják vagy legalább is ily élet folytatását mentik. Az én nézetem az, hogy ha egy fiatalembernek a nevelésére kellően felügyeltek s lelkét illetlen dolgok nem alacsonyították le, rendesen könnyű lesz számára tisztán maradni és hogy ehhez

semmi különös nagy erőfeszítésre nem lesz szüksége. Minden önként eltökélt tisztaságban eltöltött év a szokás hatalma által könnyebbé teszi számára, hogy továbbra is tiszta maradjon. Nehéz volna azonban tagadni, hogy a többre vagy kevésbé tartózkodóknak egész tekintélyes száma időnként nem csekély kellemetlenségek terhe alatt szenved. Ezek azonban nagyon különböző természetűek.

A csak félig tartózkodók, azok a férfiak, akik látják a jobb utat maguk előtt, helyeslik is azt és mégis a rosszabbat követik, azok a férfiak akiknél a megörögzött élvezethajászóknak a hidegvérűsége éppúgy hiányzik, mint a lelkiismeretesen tiszta ember szilárdsága, egyszerre szenvedik a lemondás kínjait is és a saját maguk megrontása felett érzett bűnbánat tépelődéseit is.

Számtalan tény erősíti meg ezt az igazságot s ezeket épp úgy alkalmazhatjuk az ifjúságra, melyről itt különösen beszélek, mint az érett férfiakra. Mindennapi tapasztalat az a panasz, hogy a teljes tartózkodás bizonyos idő múlva az idegrendszernek olyan izgatott állapotát hozza létre, hogy az egyén képtelen gondolatait egy és ugyanazon tárgyra irányítani. Lehetetlenné válik a tanulás, mert a tanuló nem képes többé csendesesen ülni; ülő foglalkozás kivihetlenné válik, mert a nemi képződés folyton félbeszakítja a szenvedő gondolatmenetét. Ha ilyen panaszokat hallok, már teljesen tisztában áll előttem az a vallomás, amely nyomon fog következni, egy vallomás, mely rögtön megmagyarázza az összes tüneteket. El vagyok készülve annak hallására, hogy a saját maga által választott ellenszer azonban igen hatékony volt, s hogy a nemi érintkezés volt az az ellenszer, mely a beteg rögtön képessé tette munkája folytatására.

Olyan egyénknél, mint a nevezettek, a tartózkodás bizonyosan előidézi ezt az izgatott állapotot, de a tünetek közül, a beteg bármily élénken rajzolja is őket, egy sem jogosítja fel az orvost arra, hogy ennek a veszélyes eszköznek, mely a betegséget továbbra is fentartja, a használatát, ha csak látszólag is, helyeselje.

Ünnepélyes komolysággal tiltakozom az ellen, hogy az orvos ilyen eszköz ajánlásához meneküljön. Jobb egy fiatalembernek tartózkodó életet élni. Az egészen szigorú tartózkodók kevésbé, vagy egyáltalán nem szenvednek ebben az ingerlékenységben, míg a tisztátalan ember számíthat arra, hogy a panaszok fenti példái egy vagy más módon felkeresik őt, mielőtt ondóteltség áll be nála, — amely esetben az ösztön kielégítését ismételni kell, hogy hatásos segédeszköz maradjon, mielőtt ismét kellemetlen jelenségek mutatkoznak.

Az igazság az, hogy igen sokan, főleg fiatalember, gyakran nagyon meg vannak elégedve azzal, hogy van mentség kéznél testi kéjeik mentegetésére, ahelyett, hogy uralkodnának rajtuk. Elöttem kétségtelen, hogy a nevezett nemi panaszokat erősen túlozzák, ha nem külön erre a célra találják ki.

Ha egy fiatalember eltökélte, hogy a legsúlyosabb nemi bántalmakat megszerzi, akkor nincs számára biztosabb módszer, minthogy erkölcsstelenségre adja magát azzal a szándékkal, hogy majd ismét tartózkodó lesz, ha már „kitombolta magát.“ Egy szokással, mely oly gyorsan összeszövődik az emberi szervezet minden szálával, szakítani oly nehéz, hogy egy ilyen ifjúnak a bűn útján tett első lépésnél oda lehetne kiáltani: „Olyan útra lépsz, melyen sohasem fogsz visszatalálni.“

A híres lipcsei ideg orvos: *Moebius* P. J. dr., miután lefektette a vérbaj és a kankó vészes pusztításait, így folytatja:

„Mindennek a nyomorúságnak az emberek kacagó könnyelműséggel néznek eléje. Sokan csak azért teszik ki magukat egész hidegvérűen ennek a veszélynek, mert elhittették velük, hogy a rendszeres nemi közlekedés az egészséghez szükséges. Ha az emberek egészen világosan tudnák, hogy minden utcaleánnyal való érintkezésnél egészségüket, sőt életüket teszik kockára, akkor bizonyára sokan visszariadnának. Ezért tartom én minden helyesen gondolkodó ember, de különösen az orvosok komoly kötelességének, hogy a lehető leggyakrabban és legnagyobb mértékben hirdessék a nemi betegségek dolgában az igazságot, sőt az embereknek fülébe kiáltásák. Mindenki gondolja meg, hogy micsoda felelősséget vesz magára, ha e dolgokat könnyelműen kezeli. Ha az orvosok mosolyogva „gyermekbetegségekről“ beszél-

nek vagy akár kéjnök látogatására buzdítanak, akkor azt mondhatjuk róluk, hogy rosszabbak a pestisnél.“

Herzen Sándor dr., a lausanne-i egyetemen az élettan tanára (1839—1906.) „Tudomány és erkölcsösség“ című előadásában szintén nagyon komolyan ír e tárgyról. Rámutat arra, hogy a herék az egész szervezetnek, de különösen az agyvelőnek táplálására milyen fontos anyagokat választanak el, — s hogy milyen nagy veszéllyel jár e szerveket a teljes kifejlődés ideje (20—22. életév) előtt használatba venni, vagy éppen kimeríteni; ezzel az egész szervezetet gyengítjük s így a következő nemzedéket érzékenyen megkárosítjuk. De ha kifejlődik is az ifjú, ne engedelmeskedjék állatiasan a nemi ösztön szavának, hanem uralkodjék azon értelemmel. Gondoljunk jövődöbéli feleségünkre s ne szennyezzük be testünket a házasság életbe lépés előtt. Okos életmód mellett a tartózkodás bajokat nem csinál.

Sonderegger dr., egy igen nagy tekintélyű svájci orvos írja:

„Nem igaz, hogy a tartózkodás ártalmas az egészségre, de igaz az, hogy nagyon sok szükség abban a mértékben nő, amely mértékben kielégítik és hogy az ember megkezdheti a „szabadságot“, de ritkán tudja abbahagyni.“

(Ezzel kapcsolatosan hadd hangsúlyozzuk itt is, amit már előbb is kifejtettünk, hogy könnyebb a nemi érintkezésről is egészen lemondani, mint azt mérsékelni. Éppen úgy vagyunk ezzel, mint a mérgek — alkohol, nikotin, morfium, stb. — élvezetével. Mintahogy a gyakori beretválás erősíti a szakállnövést, úgy a gyakori nemi érintkezés — vagy a gyakori önfertőzés — az ondóképződést, a feszültséget és így a feszültség oldódására irányuló vágyat. Legkönnyebben pedig az tudja magát megtartóztatni, aki a nemi életet el se kezdte. Erre kell tehát házasság előtt a legkomolyabban törekedni.)

Krafft-Ebingnél olvassuk egy helyen, hogy a híres élettan tudós, *Hallév* Albert (1708—1777.) magán megfigyelte és leírta a tartózkodás hatásait. Kezdetben fejfájást és rosszulletet érzett, de rövid idő múlva már eltűnt a nemi vágy és nagyobb testi és lelki frissesség és erő növekedő érzete lépett a helyébe. Némely embernél talán az első kellemetlen hatások tovább tartanak és intenzívebbek, de végül kétségtelenül sikerülni fog minden ép alkotású embernek a tartózkodás.

Graber Miksa dr., a müncheni egyetemen a közegészségtan tanára ezt írja:

„Mese az, ha valaki azt állítja, hogy a nemi ösztön kielégítetlenségéből férfiaknál állandó magfolyás, a nemi szervek fájdalmas gyulladásai, nemi képтелenség, a nőknél fehérhólyás, sápkór, hysteria, a méh helyzetváltozásai és; daganatai, állandó nemi izgatottság, mindkét nemnél elmebaj, öngyilkossági és bűnözési hajlam állanak elő. Ha sok fiatalember nemi vágyait minden további nélkül kielégíti, az nem bizonyíték arra, hogy azt meg is kellett tennie, ők egyszerűen nem akarnak uralkodni e vágyaikon. Puhaság, kíváncsiság, gyermekes becsvágy, hogy a többiek mögött ne maradjon, a lelkiismeretnek és az ítélőképességnek alkohollal való elkábítása sokkal nagyobb szerepet játszanak ennél, mint az ösztön maga.“

Rubner Miksa egyetemi tanár, a berlini egészségügyi intézet igazgatója ezt írja tankönyvében:

A nemi közlekedést csak a házasságban kellene megkezdeni; de egyáltalában nem mondható hogy egészségi okokból minden ember számára szükséges nem! érintkezésbe lépni. Nagyon téves felfogás, ha az ember e működések nem gyakorlásából valami kárt akarna kiokoskodni.“

Ugyanezeket a nézeteket képviseli *Ribbing* Seved dr., lundi (Svédország) egyetemi tanár, ki a tiszta erkölcsi életről kiváló munkákat irt.

Még *Mantegazza* Pál, az olasz élettan- és embertan-tudós (1831—1910.) is, aki különben irataiban a tudomány örve alatt sokszor pikantériákat hajhász, kénytelen beismerni:

„Minden ember, de különösen az ifjúság tapasztalhatja magán a tisztaság közvetlen jó hatásait. Az emlékezet gyors és szívós, a gondolat élénk és termékeny, az akarat erős, s a jellem oly energiává acélozódik, amelyről a kéjenceknek sejtelmük sincs. Egy üveg sem mutatja nekünk a környezetet oly mennyei színekben, mint a tisztaság prizmjája, mely szívárványszíneit ráveti a világ összes dolgaira s bennünket állandó boldogság magasabb örömeibe helyez, minden árny nélkül.“

A *nőknél* a tartózkodás következményeképp hisztériát szoktak egyesek emlegetni (sajnos, pl. Moravcsik „Gyakorlati elmekörtan“-ja is). Krafft-Ebing erről így ír:

Az a laikus körökben gyakran hangoztatott nézet, hogy a nő természetes életműködéseinek hiánya e betegségeket eredményezi, teljesen alaptalan előítélet. Ha idősebb leányok sokszor hisztériások, akkor ennek erkölcsi s nem természeti okai vannak. Házasulatlan nők, akiknek a házasság helyett pótlásképpen komoly, szellemet és lelket igénybevevő foglalkozásuk van, pl. betegápolással vagy gyermekneveléssel foglalkozó rendek testvéreinek, nagyon ritkán lesznek hisztériások.“

„A hiányos egészségtani képzettségnek szomorú bizonyítványa, hogy mostanában még orvosok is gyakran azt remélik, hogy idegbajoknál, pl. a hisztériánál házasság által javulást hoznak létre s ezért ezt a lépést egyenesen tanácsolják.“

Hammond amerikai ideggyógyász szintén így nyilatkozik.

Scanzoni egyetemi tanár, híres würzburgi nőgyógyász, statisztikailag kimutatta, hogy a hisztériás nők közül 75 százalék házas volt s 65 százalékának legalább három gyermeke volt. Ezért egészen téves dolog lenne hisztériás nőknek a házasságot ajánlani gyógyszerkép.

Hegar tanár, ki a legkiválóbb nőgyógyászok egyike, a „Nemi ösztön“ című művében rámutat arra a sokféle női bajra, ami a gyakori nemi érintkezés következménye. A nemi tartózkodást olyan eszköznek tekintették mindig, amely a test és a szellem munkaképességét nagyban fokozza. Vannak emberek, akik legények maradtak s a test és lélek ritka frissesége mellett magas kort értek el, mint Humboldt A., Döllinger, Bunsen. Aztán rámutat még arra, hogy a sápkórnak semmi köze sincs a kielégítetlen nemi ösztönhöz és hogy éppen ellenkezőleg, ez a baj a házasság és szülések következtében rosszabbodik.

Meg kell végül nyíltan említenünk, hogy noha a legkiválóbb tudósok hosszú sorának teljesen egybehangzó és rendkívül határozott hangú véleményeit idéztük, van azért ellenvélemény is.

Erb Vilmos heidelbergi ideggyógyász tanár komoly és mértékletes embereket említ, akik nem tudták nélkülözni a nemi érintkezést. Ő maga is hangsúlyozza azonban, hogy a nemi betegségeknek a fenyegető veszélyével szemben ezek a kétség-

telenül de aránylag mégis ritkán előforduló és egészen csekély egészségi zavarok, melyeket a tartózkodás okozhat, szóba sem jöhetnek. A házasságon kívüli nemi közlekedés magában hordja a vérbajos vagy kankós fertőzés, valamint a házasságon kívüli teherbejítés veszélyét, mely utóbbit ma még úgy kell tekintenünk, mintha súlyos betegség volna; ehhez képest a tartózkodás esetleges káros következményei elenyészők.

A későbbi időben, amikor tartós, tiszta szerelemre nyílik lehetőség, az időleges nemi tartózkodásnak is megvan az értéke főleg szellemi téren. Éppen az „erotokraták”-nál, ahogy *Hirth* György az erős és egészséges nemi ösztönnel bíró egyéneket nevezi, jelent sokat ez az időleges tartózkodás, mert a felhalmozott nemi feszültség a belső szellemi termelés javára szolgál. A nemi életet nagyon kívánó, szellemileg kiváló férfiak ismerték be, hogy a tartózkodás következtében időnkint szellemi képességeiknek sajátos elmélyülése és összpontosulása jelentkezett, ami szellemi teljesítményeik növekedéséhez vezetett.

Bloch Iván berlin-charlottenburgi szakorvos és szakíró „Korunk nemi élete” c. művében így zárja le a tartózkodásról szóló fejezetet:

„Mindenesetre bizonyos az, hogy a művelődés álláspontjáról a nemi tartózkodásnak megvan a jogosultsága már csak azért is, mert egyike az akarat erősítésére és acélosására alkalmas legjobb eszközöknek, — mert a vad szerelem veszélyei ellen hathatós védelmet nyújt s mert végül rámutat arra, hogy az életben a nemi dolgokon kívül még más értékek is vannak és az élet tartalmát ezek még távolról sem merítik ki.”

Moll Albert, a keresztyén erkölcsi elvektől túlságosan szintén nem feszélyezett, bár az előbbinél mégis komolyabb berlini titkos egészségügyi tanácsos a Marcuse által felsorolt tartózkodási következmények legnagyobb részét kereken tagadja, egészen jelentéktelen zavarok lehetőségét ismeri csak el. Rámutat arra, hogy aki ezeken az időleges és csekély zavarokon segítendő egy leánynak a törvénytelen nemi közlekedést ajánlja, felidézi azt a veszélyt, hogy a leányt nemi bajokba, őt egész életre tönkretévő terhességbe s a prostitúció karjaiba taszítja. Lelkésznél ebből az orvosi tanácsból fogadalma megszegése s a legsúlyosabb önvádak és lelkiismeretfurdalások következhetnek, melyek elkísérik élete végéig, elkészerítik életét akkor is, amikor nemi vágyai már egyáltalán nincsenek is. Ha az orvos házasságon kívüli nemi közlekedést ajánl, nem csak azt kell néznie, hogy az ő saját lelkiismerete megengedi-e azt, hanem azt is, hogy a betegnek és a beteg családjának vallási és erkölcsi felfogása megengedi-e. Ha az orvos tisztán ideggyógyászati megfontolásból a nemi érintkezést ajánlaná, de erkölcsi okokból ezt mégis nem teszi, az a szemrehányás érheti, hogy különböző természetű dolgokat összekever; ezzel szemben áll azonban az, hogy az orvosnak mindig számolnia kell a való életviszonyokkal s pl. a gyógyításnál is csak a beteg életlehetőségei által megengedett gyógy módokat választhatja. Épúgy különböző természetű dolgokat kever össze az orvos, ha valakit a fertőzés veszedelme miatt tart vissza a törvénytelen érintkezéstől. (Handbuch der Sexualwissenschaften 1077—8. lap.).

Végül vegyünk egy egészen ellenkező szélsőséget: *Marcuse* Miksát, ki „Handwörterbuch der Sexualwissenschaft“ című művében így ír:

„Tartózkodásban él azoknak a rendellenes (abnormis) embereknek egész serege, kiket erkölcs, szokás, jog és gyakran a saját gondolkozásuk megakadályoznak abban, hogy az ösztönüknek megfelelő (lehet esetleg egészen pervers!) nemi tevékenységet kifejtsék.“

És még ez az erkölcsi szempontokat ennyire lenéző ember is óv cikke végén attól, hogy az orvos mindenkinek válogatás nélkül a házasságon kívüli nemi érintkezést vagy esetleg akár csak a házasságot is ajánlja. Az mondja ezt, aki az erkölcsi világ túlsó sarkából nézi az eseményeket s aki hajlandó igen súlyos bajokat a tartózkodás rovására írni, még az sem tartja a szabad nemi életet megengedhetőnek.

Helyszüke miatt a nyilatkozatok sorát nem folytathatjuk. Világosan láthattuk azonban az eddigiekből is, hogy a tudomány szemszögéből nézve is a házasságot a nemi ösztön helyes ki-elégítése, a házasságig pedig értelmes embernek nemileg tartózkodó életet kell élni.

Hogy miképpen alakuljon azután a nemi élet a házasságon belül, annak a kérdésnek a fejtegetése nem tartozik ebbe az ifjúságnak írt könyvbe, hanem külön művet igényelne. Ott, ahol röviden arról fogok megemlékezni, hogy micsoda bajok származnak a házasságon belüli visszaélésekből, fel fogok említeni egy pár egészségügyi szempontot, melyeknek a házastársakat irányítaniuk kell.

Most térjünk át annak tárgyalására, hogy milyen a helytelen, vagy a biblia szóhasználatát használva: a bűnös nemi élet.

III. A HELYTELEN NEMI ÉLET.

„Vess el egy gondolatot s tett lesz belőle! Vess el egy tettet és szokássá válik! Vess el egy szokást s jellem alakul ki belőle! Vess el egy jellemet és sorsodat döntöd el vele!“ A nagy angol gondolkodó, Carlyle Tamás e szavai megállják helyüket a lelki világ e területén is. A helytelen vagy bűnös nemi élet kiinduló pontja szintén a gondolat. A gondolat bujtogat a tetterre s az elkövetett tettet a gondolat mentegeti, miáltal az újra elkövetést elősegíti. Utalnunk kell itt mindenekelőtt minden idők egyik legnagyobb gondolkodójának, a vérbaj következményeiben elpusztult Nietzsche Frigyesnek egy mondására: „A keresztyén-ség Eros-szal (a görögöknél a szerelem istene volt) mérget itatott, — ennek folytán azonban nem halt meg, hanem elfajult bűnné.“ Tehát: a keresztyénség az oka minden bajnak.

A bűn mentegetése egész sor általánosan ismert és széltében elfogadott *hamis nézetet* hozott forgalomba. Említsünk egy pár ilyen balvélekedést.

„*Isten oltotta belénk a nemi ösztönt, kielégítése tehát nem lehet bűnös, sőt természetesnek kell tekinteni.*“ Ezzel az álokoskodással azután sokan mindent menthetni vélnek. Pedig nagyon világos, hogy nem az ösztön kielégítése esik kifogás alá. Azt is hozzá kell tennünk, hogy az így védekezőknél rendszerint nem is a természetes nemi ösztön, hanem már egy mesterséges, túlcsigázott, elfajult nemi ösztön működik. Itt tehát nem az ösztön kielégítése, hanem egészséges keretek közé szorítása a teendő. De meg a természet nem is a nemi ösztön kielégítését, hanem utódok létrehozását és felnevelését tűzi ki célul!

„*Aki a nemi ösztönt ki nem elégíti, belebetegszik.*“ Ezt a hazugságot, melyet ritkán ugyan, de néha még orvosok szájából is hallani lehet, melynek azonban csak hiányos képzettség, vagy

szándékos rosszakarat lehet a sugallója, már előbb jeles természettudósok, kiváló orvostanárok és gyakorló orvosok kijelentéseinek egész sorával megcáfoltuk s kimutattuk, hogy a tartózkodás az egészségre nézve nem veszélyes, hanem hasznos. Hogy az erkölcstelen nemi életet egészségi okokból tanácsoló orvosokról hogyan kell vélekednünk, azt két kiváló férfiú nyilatkozatával akarom megvilágítani.

Paget Jakob híres angol orvosprofesszor „Klinikai előadások orvostanhallgatók számára“ című művében ezt írja:

„Az önök betegek közül sokan azt a tanácsot fogják önöktől várni hogy a paráznasághoz meneküljenek; ép ily joggal rendelhetnek azonban nekik hazugságot, lopást vagy más, Istentől tiltott dolgot is.“

Varley Henrik angol lelkész ezt írja:

„Ha önöknek valami orvosi kiválóság ilyen tanácsot ad, mindjárt vezetessenek elő vele olyan nőt is, akiken a rendelést végrehajtsák. Miért ne legyen az éppen az illető orvos felesége, nővére vagy leánya? Valaki feleségének, nővérének vagy leányának kell az illetőnek lenni! Miért ne az övéi sorából legyen valaki?“

„*Ki kell tombolnia magát a fiatalembernek!*“ Sajnos, a tombolásnak nagyon sokszor az a következménye, hogy a fiatalember olyan betegségeket szerez, melyek őt egész életére megromtják, sőt későbbi feleségét és gyermekeit is beteggé tehetik vagy éppen meg is ölhetik. Az ifjú vidámsága nem jelent erkölcstelen kicsapongást és mások és maguk megromtását. Az ifjú vidámságának nem külső dologból, élvezethajhászatból, hanem a lélek belső békességéből és összhangjából kell táplálkoznia, különben nem lesz igazi, boldog vidámság. Az ifjú tettvágya pedig nemesebb dolgokra kell, hogy irányuljon, mint nők megromtása vagy mélyebbre taszítása.

„*A férfiasághoz hozzátartozik!*“ Úgy tüntetik fel a dolgot, hogy ha valaki nem él erkölcstelen életet, annak csak gyávaság az oka. Azonban, azt hiszem, elég könnyű lesz megítélni, hogy mihez kell nagyobb férfias erő: ahhoz-e, hogy ösztöneink felett eszünkkel s akaratunkkal uralkodjunk vagy pedig hogy ösztöneink tehetetlen rabszolgái legyünk? Ha társaságban, frivol élcelődés közepette hajlandók is az emberek férfiaságnak tüntetni fel e bűnök elkövetését, azonban a magányban, mikor önmagukkal állanak szemközt, felébred bennük az önvád, a következményektől való félelem, kénytelenek beismerni rabszolgaságukat, melyből szívesen szabadulnának, de nem tudnak. „Testi vagyok, a bűn alá rekesztve. Nem azt teszem, amit akarok, hanem amit gyűlölök, azt cselekszem.“ (Róm. 7: 14—15.)

Társadalmunk valóságos rákfenéje továbbá a *kétféle erkölcs*. Mutassuk be ezt egy, az életből vett történettel.

Volt egy nagy városban egy becsületes iparosmesternek egy fia és egy leánya. A fiú 23 éves korában nemi bajt kapott, melyet az apa nem vett éppen közönyösen. Alig, hogy meggyógyult, összeült a családi tanács. „Öreg, a fiút meg kell házasítani, nehogy ilyesmi újra előforduljon.“ Kikerestek egy illő leányt s nem sajnálták a pénzt, hogy a csinos fiút az egyházi esküvő minden pompájával a „szent házasság“ révébe eljuttassák.

Néhány hónap múlva kiderült, hogy leányuk meg egy józásszal kezdett viszonyt, s hogy a viszonynak következményei is várhatók. Midőn a csábító azt az ajánlatot, hogy a megbecs-telenített nőt vegye feleségül, gúnyosan visszautasította, az atya dühe teljes erővel kitört. Bottal ütötte leányát. „Azért neveltelek én téged tisztességben, hogy egy ilyen korhelynek odadobd ma-gad, te közönséges utcaleány, te!” S minden rimánkodása da-cára kilökte a gyámoltalant.

Egy keresztyén intézet, melyet elsőizben elbukott nők szá-mára alapítottak, befogadta s egy ideig a gyermek megszületése után is ott tartotta. Azután tovább kellett mennie és gyermeke fenntartásáról gondoskodnia. Mivel a durva munkához nem volt szokva, pár hónap múlva rendkívül terhessé vált számára kettő-jükért keresni. Végre nem tudott más megoldást találni: gyer-mekével együtt egy folyóba ugrott. Kihúzták őket, a nő magá-hoz tért, de a gyermek már halott volt.

Ha csábítója annál a törvényszéknél lett volna alkalmazva, mely elé ő gyermekgyilkosként került, segíthetett volna törvényt ülni és a király nevében ítéletet mondani.

Mindig csak bukott nőkről beszélünk, pedig *vannak bukott férfiak is!* A férfinak még sokkal nagyobb a felelőssége, mert ő ugyan könnyen kimászik a bajból, de a nők az átok egész özö-nét kénytelenek hordozni. Az ilyen szerencsétlen nő rettenetes félszeg helyzetbe jut a társadalomban; tulajdonképen se leány, se asszony. Sehol állásba szívesen nem fogadják, a családi kö-rökből meg éppen ki van tiltva, arra, hogy tisztességes férfi nőül vegye, majdnem semmi kilátása sincs, megrontója pedig szintén nem törődik vele. Ennek a világnak a rendje szerint csak egy út van számára egészen nyitva: végkép odadobni magát az er-kölcstelen életnek. S hát a megszületett gyermek? Törvénytelen származása sötét árnyékként kíséri egész életén át. Az igazság-talan, az álszemérmes társadalom őt veti meg az apa vétkéért, — az apa pedig köztisztületben él.

Mi azonban nem osztozhatunk az ilyen igazságtalanságok-ban. A biblia férfira és nőre egyforma törvényt állít fel. Ha van bukott nő, van bukott férfiú is. Az a férfi, aki a házasság előtt egy csomó könnyelmű viszonyt szőtt, egy csomó utálatos vétket követett el, egész sor betegséget szerzett, nem követelhet és nem is érdemel feleségül tiszta nőt, hanem csak olyat, aki a nemi élet terén ugyanolyan múltat tud felmutatni, az ilyen lesz neki méltó hitestársa.

Mégis van valami a „kettős erkölcs“-ben, ami figyelemre méltó. A nő tisztaságával a család tisztaságát féltik. De a család tisztaságát sem veszélyeztetheti a nő egyedül, — a férfiak tisztasága tehát mindenképen elengedhetetlen követelmény. A ház-aságonkívüli érintkezésből született gyermek mindenesetre a nő-nél marad: a terhességben ő hordja ki, ő hozza a világra, ő táp-lálja. Innét a nő nagyobb felelőssége és nagyobb veszélyeztetett-sége — akár hajadon, akár férjezett vagy özvegy nőről van szó.

Ez a magva és magyarázata a kettős erkölcsnek, melyet azonban ezek után is épp oly élesen el kell ítélnünk.

Foglalkoznunk kell még azokkal a törekvésekkel, melyek az *egynejű házasságot támadják*. Vannak akik megállapítják, hogy a férfi soknejű természetű és sürgetik a *soknejűség* törvényes bevezetését. (Schopenhauer, a vérbaj következményeiben elpusztult kiváló bölcész is ezek közé tartozott, — ő ajánlotta egyébként a tetragámiát is: két férfinak két nővel kötött házasságát.) Kétségtelen, hogy a házasságok egy nagy része vagy egyik, vagy másik, vagy mindkét fél hibájából boldogtalanná válik. (Erre vonatkozólag 100 házasság megvizsgálása alapján érdekes könyvet írt Gross-Hoffinger I. Antal 1847-ben.) A további együttélést azután „kényszerházasságnak“ nevezik és mint a prostitúció előmozdítóját erkölcstelennek bélyegzik. Követelik tehát a házasság reformálását. A XIX. században mind többen állottak e törekvések szolgálatába. Az angol Godwin Vilmos és kedvese, majd később felesége: Wollstonecraft Mária fejtettek ki a „*szabad szerelem*“ érdekében irodalmi tevékenységet. Az ugyancsak angol Shelley egyebek közt azt a kijelentést tette, hogy „nem lehetett volna rendszert kitalálni, mely az emberiség boldogságának ravaszabb ellensége volna, mint a házasság.“ Franciaországban szocialista írók és a kommunista Albert Károly, Németországban Bebel új társadalmi berendezkedés keretében akarták a kérdést megoldani. Angliában egy volt anglikán lelkész: Carpenter Ede, Svédországban Almqvist C. J. L. és főleg Key Ellen hangoztatták a szabad szerelmet, értve ezalatt szabadabb házassági formát, megkönnyített elválással. Németországban az „Anyavédelmi Szövetség“ tűzte zászlajára ezeket a törekvéseket, irodalmilag Stöcker Heléna dr. a főharcosuk „Mutterschutz“ c. lapjával. Minden országban sokan küzdenek a házassági elválások megkönnyebbítéséért. Követelik a nő teljes egyenjogúságát, a házasságban is teljes gazdasági függetlenséget, a házasságon kívüli születéseknél az anya és gyermek teljes állami védelmét és ellátását. A szabad szerelem különböző ajánlott alakjai volnának a végleges házasságkötést megelőző és a két fél összeillőségét kipróbáló próbaházasság, az időre (pl. öt évre) kötött házasság, mely azután mindkét fél beleegyezésével meghosszabbítható, a lelkiismereti házasság, mely már egészen a rendes házasság képét mutatná, csak a polgári és egyházi alakításokat mellőzné.

Erősítette mindezeket a törekvéseket a *nők egyenjogúsítására* irányuló mozgalmak helytelen értelmezése is. A kereszténység emelte éppen ki a nőt lealázó és sokszor rettenetes helyzetéből, de a teljes egyenlősítés természetellenes és megvalósíthatatlan. Isten a férfit és a nőt különbözőnek alkotta és a fejlődés iránya itt is, mint mindenütt, csak a nagyobb elkülönöződés (differenciálódás) lehet. A nőknek, ha a „kettős erkölcs“ megszüntetésére helytelen, fordított irányban törekedve, maguk számára is teljes nemi szabadságot követelnek (fájdalom, a világháború utáni éveknek ez a világos és mind hangosabb törekvése),

mégis be kell látniuk, hogy az ő helyzetük egészen más, mint a férfiaké, mert a terhesség, gyermekágy, szoptatás egyedül őket sújtja.

A szabad szerelemnek egészen vad értelmezését hozták azután a világháború utáni *forradalmak*, főleg pedig az orosz bolsevizmus. Oroszországban a házasságkötés és az elválás csak egyszerűen hatósági bejelentésen alapul, az elváláshoz elég az egyik fél válószándéka is. A családi kör nélkül, állami intézetekben felnevelt gyermekek azután a társadalom rémeivé lesznek, a közbiztonságot a legsúlyosabban veszélyeztetik s időnkint valószínű hajtóvadászatot kell tartani reájuk. Németország is tele van ilyen törekvésekkel, a hitetlen német tudományosság, a Nietzschek rakták le a bolsevizmus alapjait is (ami ma Oroszországban milliók kimondhatatlan gyötrelmére végbemegy, azért nagy mértékben felelősek a német elméleti tudósok), — a német szociáldemokraták és kommunisták a nemi erkölcsöt is teljesen szétrombolják.

Mit mondjunk mindehhez a biblia szempontjából? Hiszen a bibliai házasság áll itt a támadások középpontjában. Abban teljesen igazat adunk a szabad szerelem harcosainak, hogy az általuk erkölcstelennek mondott, *kényszerházasságnak* nevezett intézményben sok az erkölcstelenség. Léhán, felületesen mennek bele, már a házasság megkötésénél sokszor becsapják egymást érzelmileg, egészségileg, anyagilag. Csak az előnyöket, az élvezeteket szeretnék belőle kiaknázni, de a kötelességeket már nem vállalják. Némelyik házasságban a nemi élet is erkölcstelenebb, mint a legutolsó bordélyházban, vagy a házasságon kívül keres egyik vagy másik, vagy mindkét fél kielégülést. Ha anyagi csapások, betegségek jönnek, felborul az a kis látszat-szeretet is, ami kezdetben mutatkozott. A házastársak örökös civódása miatt rettenetesen szenved gyermek és cseléd. A külső látszat megőrzéséért vagy „a gyermek kedvéért“ (ha ugyan a gyermekeknek ez jobb, mint az elválás??) még húzzák a keserves *igát* vagy rettenetes gyűlölködéssel szétválnak. Valóban nagyon-nagyon sokszor ilyen képet nyújt a „keresztény házasság“, a „szent házasság.“

A bibliai házasság intézményében van ennek a gyötrelmes kárhozatnak a forrása? Nem, hanem az emberi *bűnben*. A szabad szerelemben ugyanennek kell ismétlődnie, ha az emberek nem változnak meg. Először is kizárt dolog, hogy mindig a legösszeillőbb párok találják meg egymást. Az emberek kifelé úgy álcázni tudják belső mivoltukat. Ha pedig a szabad szerelemben is az derül ki, hogy nem angyalok a benne szereplők, s ha ott sem tudják egymás hibáit és gyarlóságait elhordozni, akkor mindjárt szakításra kerüljön a sor? S az elválást vájjon a szabad szerelemben mindkét fél mindig egyszerre fogja kívánni? S ha itt folyton szabadon cserélhetik egymást a felek, vájjon nem fog-e teljesen elveszni a szabad szerelemből is az a lelkiség, melyet pedig Key Ellen és más felszínes rajongók úgy magasztalni tudtak benne? — Úgy vagyunk a házassággal is, mint a társadalmi be-

rendezkedéssel. Beszélnek a tőkés rend bűneiről s valóban van is bőven bűn a tőkés termelés mai világában. De ha esetleg kommunizmus jönne, ott meg annak a bűnei válnának nyilvánvalókká, mert ha az ember tele van önzéssel, szívtelenséggel, hatalom- és kéjvágygal, kényelemszeretettel, akkor nincsen a világnak az a termelési rendje, melyben paradicsomot tudnának teremteni maguknak és maguk körül. Ha egy disznót egy hercegi kastélyba szállásolnának be, csakhamar disznóóllá válnék az.

Az alapbaj tehát a lélek romlottsága és bűne. Ez nyilvánul meg már a közszellemben is. Elsősorban a *szépirodalom* terén. Regények, költemények, hírlapi csevegések írói fáradoznak azon, hogy az erkölcstelen férfit és nőt minél szebb színben tüntessék fel, a bűnt parfümözéssel észrevehetetlenné tegyék, viszont az erkölcstelenséget minél neveltségesebbnek mutassák. A Potifárné elől futó József ma már hahota tárgya. A naturalizmus jelszava alatt minden szennyet tollukra vesznek s az emberek érzéki képzelődését a legmagasabb fokra csigázzák. Tehetséges, művelt emberek százai és ezrei mintha egyenesen azt tűznék ki életcélul, hogy ezt a szellemi onániát szolgálják, mely szinte kizárólagos uralmába veszi a mai emberek gondolkozását és alapjáig megfertőzi az egész emberiséget.

Nagy hullámokat vert fel a háború utáni években és még ma sem ült egészen az *Ady-vita*. Azt értjük, ha olyanok, akik következetesen az erkölcsi romboláson dolgoznak, Ady Endrét egekig magasztalják. A veszély ott van, hogy az ifjúságunk Ady-rajongó és az elcsatolt területeken is igen nagy az Ady-kultusz. Érdekelt a kérdés és egy hosszabb betegség ideje alatt elolvastam Ady életrajzát és több kötet versét. Nagyon megkapott engem is az a szomorú, szenvedő vonás, mely életén végig húzódik, helyesltem az éles korbácsolásokat, melyekkel nemzeti bűneinket s közállapotainkat ostromozta, gyönyörködtem szellemerejében, eredetiségében, megláttam én is, hogy vallási kérdéseket nagy költőink közül senki sem tárgyalt oly vágyakozó, vergődő mélységgel (fájdalom, ők észelvű, racionalista korszakban éltek). De — mindezek után is ártalmasnak találtam Adyt. Lehet nagy költő (és az is) — de nem használ. Én ebből a szempontból ítélek meg minden művészetet. Ha a szépnak a célja nem a jó, akkor — bármily művészi legyen is — hiányzik belőle az igazi, a lelki szépség és értékelenné válik. Már pedig Ady költészetének egy jelentékeny része a bujaság tombolása s bíráló, ostromozó működése sem épít, mert túlteng benne a gyűlölet.

A színészet és hírlapírás terén, de egyebütt is a kétes alakok egész sora mozog, akik „művész“, „író“ nevet viselnek, de akiknek igazi jellemzését a fiatalabb Dumas Sándor adja a következőkben: „Azoknak a szemérmetlen, romlott és tunya egyéneknek, akik magukat azért nevezik művészeknek, mert ez a nagy tömeg szemében semmire sem kötelez és mindent ment, köszönhetjük az erkölcstelenségünk hírének általános elterjedését. Sokat ismertem ebből a fajtából, akik nappal a műtermekben vannak, este a csapszékben, éjjel pedig mindig valamerre kóborol-

nak Mindig valami nagy mű lebeg szemük előtt, de a kivitelhez sohasem jutnak el. Mindent megbírálnak, amit más alkotott, & ha végre megválnak az élettől, nem marad földi járás-kelésükből egyéb nyom hátra, mint pipájukban a hamu. Ezek az emberek épp oly kevéssé művészek, mint ahogy nem kereskedők a csődbejutottak s nem katonák a szökevények. Minden foglalkozásnak megvan a maga szeméje! Ezek a „művészek“ a mi foglalkozásunkéi . . . Ha bűn és lángész egy emberben összetalálkozik, egyik bizonyosan megemésztí a másikat. Figyelje meg azok magánéletét, akik joggal tartanak a „művész“ névre igényt, s azt fogja találni, hogy ezek a férfiak valóban hívők s néhányan oly tiszta erkölcsűek, mint a szentek. Az igazi lángész tiszta, s műveiknek legyen akármilyen a formája, a tiszta jelleget megtartják.“

Az irodalommal kapcsolatban még valamit. Nemcsak a szép-, hanem a *tudományos irodalom* terén is a cél vizsgálata dönti el a kérdést. Nagyon elszaporodott ebben a században a nemi kérdés tudományos irodalma. De a legtöbb műnél kilátszik a lóláb: csak a buja kíváncsiság kielégítésére szolgáló üzleti vállalkozás, szennyirodalom, pornográfia.

Vagy üzleti célokat szolgál a szerző orvosi gyakorlata érdekében. Pl. Budapesten pár év előtt megjelent egy munka, amelyben az orvos szerző (egyébként is szennyíró) a nemi ideggyengeség tüneteit tárgyalja, rettenetesen túlozva az ilyenmő panaszok jelentőségét. Cél: a beteget alaposan megijeszteni, ez azután persze a kiváló szerzőhöz fordul, aki előre fizetendő néhány száz pengő tiszteletdíj ellenében jótáll gyógyításának eredményéért. Persze: becsületes orvos az ilyen betegségi esetet elintézi esetleg egy rendeléssel is, — megvizsgálja a beteget, hogy komoly baja nincs, ellátja életrendi tanácsokkal, esetleg felír neki egy idegtápszert vagy csillapítót, — nehezebb esetben még egy párszor berendeli magához. — A tisztességes orvosok alig várják, hogy a küszöbön álló orvosi kamara elvegye még a lehetőségét is annak, hogy ilyen orvosok a közönséget csalhassák és szipolyozhassák.

Mit mondjunk a *színházakról*? Itt is csak egy lehet a megítélés szempontja: mi a cél? Ha a szépet tárják fel, ha nemzeti célokat akarnak szolgálni, ha a bűn feltárásával is javítani akarnak, csak dicsérhetjük őket. De ez a kivétel. A legtöbbször a nemiség felkorbácsolásának szolgálatában áll a darab, az előadás, a jelmez, a zene — s ennek megfelelő a színészek legnagyobb részének magánélete is. A fő színpadi téma most is a házasságtörés. Először polgárjogot nyert a színpadon, — azután beviszik az életbe is. Amilyen hangon azelőtt a férfiak elpirultak volna, azon ma a „tiszteséges“ (?) asszonyok fesztelenül szórakoznak. Ezt a szellemet leheli még fokozottabban több más társával együtt a „Színházi Élet“ című hetilap is. Szomorú, hogy az országnak talán legelterjedtebb folyóirata a léhaság és a bujaság mérgét viszi a magyar családok tízezeire. S még csak nem is szégyenlik a lap nyilvános olvasását!

No és a *mozi!* A mozicsillagok kultusza, a görlok százainak állandó szerepeltetése, a mozifelvelelek kikeresett képeinek állandó kirakatba tétele nem szintén a nemiséget szolgálja-e? Még szerencse, hogy a háború utáni legelső évek szennyos mozi-falragaszait a rendőrség betiltotta.

Forduljunk azonban akármerre, menjünk el a *legkomolyabb helyekre*, mindenütt erkölcstelen hangnem üti meg a fülünket. Mikor a prostitúció rendezése tárgyában összehívott ankét előtt az egyik feminista kiküldött igazán dicséretes komolysággal rámutatott a holland „éjjeli misszióra“ (előkelő hölgyek a rosszhírű városrészekben egymást felváltva buzgólkodnak, hogy a férfiakat az aljas élvezetektől rábeszéléssel visszatartsák), az illetékes (?) társadalmi tényezőkből álló gyűlés hahotázva fogadta a beszéd e részét. Egy szexuál-etikai egyesület alakuló közgyűlése előtt a várakozó vezető emberek egy része erkölcstelen, sőt trágár élecekkel szórakozott. — Képviselőházi gyűlések, egyetemi előadások sem mentek a frivolitásoktól.

Mily távol vagyunk mi attól a *közszellemtől*, amely pl. Nagybritanniában vagy az Egyesült-Államokban uralkodik. Mint Björson elbeszéli, az Unió nyugati részében éppen egy híres politikust akartak a washingtoni szenátusba újra megválasztani. A választás az illető államban a törvényhozó testületre van bízva. Ennek gyűlésén felállott egy régi puritán család származéka és így szolt: „Én láttam Washingtonban a mi híres politikusunkat, mikor egy ünnepség után egy nyilvános házba ment; aki pedig megcsalja a feleségét, megcsalhat másokat is.“ A jelöltet nem választották meg újra; úgy gondolkoztak, hogy a mások vezetésének feltétele, hogy az illetőnek önuralomra elég ereje legyen s a magánéleti erkölcsösséget vették a közélet mértékéül. Nálunk, sajnos, a legelőkelőbb politikai állásokban levők is élhetnek akármilyen feslett életet, megütközni rajta senki sem fog.

Ha a „*társaságot*“ vizsgáljuk, szintén csak szomorú tapasztalatokat szerezhetünk. Műhely, iskola, hivatal, istálló és kaszinó társalgási hangnem tekintetében különbséget nem mutat vagy legfeljebb annyiban, hogy a szegény kocsiselme nem képes a trágár fantáziának olyan szörnyszülötteit produkálni, mint „művelt“ embereink. A férfiak túlnyomó része elbizakodott, tolakodó magaviseletű, úgy hogy tisztességes nő nem is szeret az utcára kimenni; a nők nagy részénél pedig már nem is kacér, hanem ledér öltözködés, felháborító magatartás észlelhető.

Mutatkozik az erkölcsöknek ez a nagy megváltozása mindjárt a *ruhán* is. Amíg a rövid szoknya volt a divat, a nők a kényszernek (?) engedve, úgy igyekeztek szemérmességüket bizonyítani, hogy pl. a villamoson térd fölé csúszott szoknyájukat húzogatták. Most alul több szövetet használnak, viszont az estélyi ruháknál a hátat igyekeznek megtakarítani, maholnap a felső testen csak melltartó lesz az egyetlen ruhadarab. S a szegény nők — meghajolnak a divatkirály előtt. Mert az értelmes lények százmillióinak mit is lehetne mást tenni, minthogy engedelmeskednek néhány szabócégnek, akik, elsősorban a saját jól felfogott

anyagi érdekükben, azután pedig a bujaság legkifinomultabb számításával „megalkotják“ a divatot. A fürdőruhák? Maholnap a kéregető cigányasszony mondását juttattják eszünkbe: „Tisz rajkot ruhások kérem“ — s mindegyiknek egy kócmdzag volt a nyakába kötve.

No de ha már ruha kevés van is a nőkön, pótolják egyébbel egyebütt. Egész festékraktárt hordanak az arcukon, ajkukon. A divat itt is változó. Ami húsz évvel ezelőtt az utcanők divatja volt, az ma az „úrinőké“ lett. Vagy a demokrácia mai korszakában a különbségek elsimultak? Mindenesetre a festéssel kifejezésre juttatják korunk női, hogy: 1. a hazudott bájákat szépeknek tartják, 2. a férfiakat „vonzani“ akarják, 3. ha már belül üresek, legalább kívül akarnak nyújtani valamit. Hogy tisztességes gondolkozású férfiaknál csak utálatot és megvetést váltanak ki, az nem bántja őket. Ki mondja azt, hogy ők ezeknek akarnak tetszeni? A napokban egy adomát olvastam — jellemző. A gyermek a tükör előtt bájait javítgató mamához ezt a kérdést intézi: „Miért teszed a szádra azt a pirosat?“ „Hogy szép legyek.“ „Hát akkor miért nem vagy szép?“

A ruházatnak megfelelőek a modern avagy nagyvilági *táncok*, — ennek is csak a fele maradt meg: félvilági. A tánc szónál álljunk meg egy kicsit. A nézetek itt nagyon eltérnek. Addig, amíg csak tisztességes ruhában végzett ütemes mozgásról van szó, addig nagyon helyesnek találjuk. Olyan szabadgyakorlat féle ez. De akkor táncolhatnának a fiúk is, a lányok is külön. Igen, de ez így nem élvezet. És itt sül ki, hogy a tánc nemi multság. Itt tehát már ügyelni kell. Tánc és tánc között is igen nagy különbségek vannak azonban. A palotás, a körmagyar igen szép, méltóságteljes, nemzeti táncok. A csárdásnál már szabad a férfinak a nőn olyan fogásokat végezni, amik egyébként illetlenek és művelt társaságokban meg nem engedhetők. Ezt ugyan nehéz megérteni: hogyan lehet ugyanaz a dolog a terem közepén megengedett, a szélén meg nem engedett. (S még hozzá úgy is készülődnek ezeknek a külön szabadságoknak a minél tökéletesebb kihasználásához a férfi táncosok, mint az én fiatal koromban az egyetemi hallgatók tettek. A legfinomabb bálokon is!) De mi mindez a mai táncokhoz képest?! Már a tánczenében a legvadabb bujaság lüktet. Azután az az összeilleszkedés és azok a nemi érintkezést utánzó táncmozdulatok! És most még ehhez vegyük hozzá azt, hogy ezeket a táncokat ma fürdőruhában szeretik leginkább ellejteni. Mindez nem csak a régi pogány kultuszokra (Asera tisztelete, bacchanáliák, stb.) emlékeztet bennünket, hanem azokat messze felülmúlja. Elrémitően érvényesül itt néha a bibliai igazság: „Amit vet az ember, azt aratja is.“ Egy-egy ilyen táncmultság alkalmával a nők mindent elkövetnek, csakhogy minél jobban hathassanak a férfiak érzékeire, alantas indulataira; a férfiakban az izgalom oly nagyra fokozódik, hogy kielégülést kell keresniök. Ezt persze egyelőre csak a prostitúció adja meg. Itt betegségeket szereznek maguknak s később, mikor az illető, társaságbeli hölgyel házasságra léphetnek, akkor

arra is ráviszik a saját bajukat. Milyen könnyelműek a nők! Az anyák mily meggondolatlanul dobják leányaikat oly ifjak karjaiba, kik előző éjjel talán egy prostituáltat ölelgettek s a következő órákban újra azt fogják tenni!

A testkultusz másoldalon a *testedzésben* nyilvánul. Nagyon helyes, ha testünket edzzük, erősítjük, ügyesítjük. Ez egyszerűs mind igen jó szórakozás is és a nemi indulatokra pedig csillapítólag, elvonólag hat. Igen, de itt is bevezették most már az együttes testedzést. A nők sportöltözetben (ami vagy uszóruha vagy annak közeli rokona) együtt vannak állandóan a férfiakkal. Hogy azután az együttes gyalog- és evezőskirándulások, a hétvégi éjjeleken át is kimaradások mi mindent fednek, azt könnyű elgondolni. Az bizonyos, hogy így már a testedzésnek sem örülhetünk zavartalanul.

Sokat lehetne itt az *alsó néposztályok* szomorú viszonyairól is beszélni, arról a romlottságról, melyben e néposztály gyermekei felnőnek, akik a lakásnyomorúság következtében egy szobában alusznak két-három házaspárral s napról-napra a legerkölcselenebb beszédekkel hallják s amellett mindent látnak.

De most már lassan áttérünk a szellemi paráznaságról a *paráznaság cselekedeti nyilvánulásaira*. Az a világ, amely az említett képtelen felfogásokban nő fel és amely minden oldalról folytonosan az említett izgató hatásoknak van kitéve, egész természetesen nem óvhatja meg magát a cselekedeti paráznaságtól sem.

Elsősorban a *házasságon kívüli közösülést* (promis-cuitas) említem. Mivel a mai korban későn, vagy egyáltalán nem házasodnak a férfiak, e pontnak van a legnagyobb jelentősége. A férfiak vagy nem jutnak kenyérkereső álláshoz és így valóban nem is nőülhetnek, vagy irtóznak attól, hogy családalapítással teljesen lekössék jövedelmüket s ez önző felfogásból kifolyólag a házassággal várnak addig, amíg nagyobb jövedelemre tesznek szert s könnyebben eltarthatják a családot. Mások ismét szeretik a frivol szabadságot s ezért nem akarják magukat lekötöni. Akármint van is a dolog, a férfiak óriási nagy része sokszor már igen zsenge kortól kezdődőleg erkölcstelen módon keres kielégítést. A csábítás, az elcsábítottak mélyebbre taszítása minden lelkiismereti furdalás nélkül történik, sőt dicsekvés tárgya. Mint a próféta mondja: „Arcuk tekintete tesz ellenük bizonyosságot, bűneikkel Sodorna módjára kérkednek, nem hogy eltitkolnák.“ (Ézs. 3: 10.)

Sokan a házasságon kívül való érintkezést nem alkalomszerűen, mindig más és más társat keresve úzik, hanem egy növel állandóbb jellegű *viszonyt* kötnek. Ez sokféle lehet. Esetleg csak egészen futólagos, mások tartósabb. Ha egészen állandónak mutatkozik, vadházasságról vagy ágyasságról (konkubinátus) beszélünk. Hogy e házasságokra a „vad“ szó meglehetősen jellemző, azt bizonyítja a lapok törvényszéki rovata is. Aki a házasságkötésnél nem szereti a törvényes formákat, az egyéb életviszonyok közt sem igen kedveli őket. Az ilyen házasságok

vége gyakran vitriol, kés és revolvergolyó. Előkelő vagy gazdag emberek „metresszt” tartanak. (Híres királyi metresszekkel gyakran találkozunk Franciaország történetében. Nincsenek ezzel összefüggésben a francia forradalmak?) Van, amit „pajtásházasság” névvel kendőznek, — ilyenek a párisi diákok és művészek grizett-házasságai.

A *grizettek* élete, amely a novellákban, színdarabokban oly vidámnak és gondtalannak látszik, sem olyan ám a valóságban. Hallgassuk meg erről Heine Henriket, akit erkölcsprédikátornak bizonyára nem nevezhet senki. „Már Dejazet kisasszonyon sem nevetek többé, ki mint önök tudják, a grizett szerepét oly kitűnően, olyan klasszikus arcátlansággal s isteni ledérséggel tudja játszani. Mennyi erkölcsi bukáson kellett e nőnek keresztül mennie, míg végre a művészetben ilyen diadalhoz jutott. Talán ő Franciaország legkiválóbb művésznője . . . Oh, az mind olyan kedves és mókás és az emberek nagyokat nevetnek rajta, de én ha titokban arra gondolok, hogy az ilyen vígjátékok a valóságban hol végződnek, t. i. a prostitúció csatornáiban, a kórházakban és a boncasztalokon, ahol a karabinus (orvostanhallgató) nem ritkán egykori kedvesét látja tanulságosan felszeletelve . . . akkor torkomon akad a kacagás s ha nem félnék attól, hogy a világ legműveltebb közönsége előtt bolondnak tűnöm fel, könnyeimet sem fojtánám vissza.”

Különösen súlyosbítja a házasságon kívül való érintkezést, ha azt házas emberek, férfiak vagy nők követik el: házasságtöréssel. A világ azonban, sajnos, itt elnézőbb szokott lenni még a nővel szemben is. „A bűnös nőt” jegyzi meg Heine Henrik keserűn, „csak akkor bélyegzik meg, ha férje mondta ki a „vétek”-!-. A legelvetemedettebb Messalina előtt is kitárulnak a szalonok ajtai, amíg oldalán türelmesen betrappol a felszarvazott férj.” A házasságtörésből kiinduló válópörök mai gyakorisága is eléggé bizonyítja, hogy e tekintetben milyen szomorú állapotok vannak.

Sokszor az idézi elő a házasságtörést, hogy a válás nagyon elhúzódik vagy a másik fél vonakodása miatt nem akar véget érni; ilyenkor a válni akaró már esetleg vadházasságba áll valakivel, — esetleg épen azzal, aki miatt válásra került a sor; természetesen ez is házasságtörés. A házasságtörés állandó állapotában van az is, aki hármásban él házaseletet (Ehe zu dreien) vagy házastársán kívül tart ágyast.

Nagyon sok házasságtöréshez vezetett (és pedig úgy a harc-
térén, mint itthon) a világháború, mely a házastársakat hosszú időre elválasztotta, — ami természetesen szintén nem lehet mentség.

A házasságtörést az ótestamentumi törvény halállal büntette. A Krisztus utáni III. században a rómaiak szintén fejtétellel büntették. A törvénykönyvek a világ majdnem minden modern államában — hathavi fogházzal sújtják, és pedig nemcsak a házasságtörőt, hanem a bűntársát is. A törvényt azonban

ritkán alkalmazzák, — ezért is teszik oly könnyen túl magukat az emberek rajta.

A házasságon kívül való nemi közlekedés leggyakoribb s a közegészség szempontjából legfontosabb alakja a prostituáltakkal való nemi érintkezés. *Prostituáltaknak* mondjuk azt az egyént, aki testét pénzért áruba bocsátja és pedig körülhatárolatlan nagyobb kör számára. Amennyire a történelemben vissza lehet tekinteni, prostitúció mindig volt, sőt ókori városokban volt már hivatalosan szabályozott prostitúció is.

A prostitúció okára nézve eltérők a nézetek. Sokan, akik (nem mindig önzetlenül, elvi hevületből) a társadalmi igazságtalanságok ellen szeretnek mennydörögni, a szociális nyomort okozzák. A gazdagabbaknak, mivel pénzük van, a szegényebbek, mivel pénzük nincs, minden tekintetben ki vannak szolgáltatva. E felfogás tarthatatlan volta nyilvánvaló. Először is a prostitúciót igénybeveszi, használja a szegényebb néposztály, a munkásság is. Másodszor a prostitúció karjaiba a nőt az esetek túlnyomó részében nem a nyomor kergeti. Budapesten a rendőrség kikérdezi a jelentkezőket s évtizedes tapasztalat (amely teljesen egyezik más országok e téren tett tapasztalataival), hogy a legtöbbet a munkakerülés, a könnyű megélhetés, a szép öltözet s az élvezetvágy mozgatja az elhatározásában. Minden jelentkezőt átküld a rendőrség a „Leánykereskedelem ellen küzdő magyar egyesület“ ugyanazon épületben levő kirendeltségéhez, mely a leányt megkísérli mindenképen lebeszélni s ha okul a nyomorúságot hozza fel, addig, míg tisztességes állást tud szerezni neki, otthonában helyezi el s teljesen gondoskodik róla. Ennek dacára is csak körülbelül 8 százalék; lép vissza végleg szándékától. — A prostituáltak 70—80 százaléka majdnem mindenütt a cselédek közül kerül ki, hogy pedig ezek egyébként is könnyen megélhetnének, azt tudjuk jól. Meg kell engednünk azonban, hogy a titkos prostitúcióban a nyomor talán nagyobb szerepet játszik; a női munkások általában oly keveset keresnek, hogy emiatt megélhetésükhöz az erkölcsstelenséget meilékkereseti forrásnak felhasználják.

Budapesten 1926-ban a rendőrség 1696 prostituáltat tartott nyilván. Ezek azelőtti foglalkozásukat tekintve a következőképen oszlottak meg: artista volt 28, ápolónő 17, *cseléd* 598 (35.9 százalék), felíró 80, fodrásznő 17, *gyári munkás* 212 (12.5 százalék), *háztartásbeli* (tehát foglalkozás nélküli családtag) 172 (10.1 százalék), hivatalnok 26, kenyeresleány 35, napszámos 10, nevelőnő 25, *pincérnő* 214 (12.6 százalék), üzleti alkalmazott 49, *varrónő* 102, virágárus 5, egyéb foglalkozású 97.

A kínálatot a kereslet szüli. Ki teremti meg és tartja fenn a prostitúciót? Az, aki igénybe veszi. A prostitúció oka a züllött erkölcsi viszonyokban keresendő. Hogy ez igaz, mutatja Törökország, hol a többnejűség mellett is fennáll a prostitúció. Az a szenny, amely a sajtóból, színházból, művészetből kiárad, szintén nem rombolhatna olyan szabadon, ha maga a társadalom tiltakoznék ellene. Mivel azonban a társadalom egészében romlott

és mindezt keresi és kívánja, azért garázdálkodik úgy a szellemi prostitúció is, meg a durva, testi prostitúció is.

Szomorú volta mellett is érdekes jelenség, hogy az a társadalom, mely használja és úgyszólván nélkülözhetetlenek tartja a prostitúciót, ugyanakkor megveti a prostituáltat. Pedig *aki a szerelmet pénzért eladja, semmivel sem aljasabb annál, aki azt pénzért veszi.* Nemcsak azok lennének megvetendők tehát, akik magukat e szégyenteljes foglalkozásra odadobják, hanem sokkal inkább azok, akik e foglalkozást szükségessé teszik, fenn tartják.

Egyesek szerint mivel a tisztességes nők ez intézmény által a férfiak támadásától inkább meg vannak kímélve, bizonyos tiszteletreméltó missziót töltenek be a prostituáltak s ezért a tisztességes osztály hálára van irántuk kötelezve. Ennek ellenére erre a „tiszteletreméltó“ életpályára kevés ember volna hajlandó testvérét, leányát odadobni, — bár ilyen esetben meg azt nehéz megérteni, hogy az illető a prostituálttal való érintkezés után hogyan csókolhatja meg a saját anyját vagy nővérét. Valóban utálatos visszasságok. Persze, az egésznek a bűn az alapja s így valami egységes, következetes mentetetésről szó sem lehet.

Vannak, akik saját lelkiismeretük megnyugtatására arra szeretnek hivatkozni, hogy *a prostituáltak már terhelten, elfajultan jönnek a világra* s úgy sem lehet őket ettől az élettől visszatarítani. Az bizonyos, hogy statisztikailag kimutatták, hogy a prostituáltak szülői igen sokszor alkoholisták (Pauline Tarnowskaja szerint 69, Legrain asszony, a francia női liga elnöke szerint 47 százalékban), hogy a Lombroso professzor által leírt elfajulási jelek (pl. a fülkagyló vagy más testrészek sajátos alakulatai) prostituáltaknál sokkal nagyobb arányban mutathatók ki (fenti szerző szerint a tisztességes nőknél 32 százalékban, a női gonosztevőknél 25 százalékban teljesen hiányoznak, míg a prostituáltaknál sohasem hiányoznak), hogy a családi környezet, az ott-honi nevelés szintén nagy szerepet játszik abban, hogy erre az életre szánták magukat (csak ritkán tagadják meg a szülők az engedélyt a rendőrségen jelentkező nőknél, sok árván nő fel, sokat a mostoha ver ki a házból) — mégis a legtöbbször a *csábítás* a kezdete annak, hogy valaki erre az útra tér. (Különösen áll ez ismét a titkos prostitúcióra.) A férfiak lelkiismeretlen, sokszor hazug ígéretekkkel, sokszor erőszakkal boldoguló állandó ostroma, másfelől a fenyegető nyomor könnyen elköveteti az első ballépést s azután — könnyebb a lejtőn tovább menni, mint visszafordulni. E nők közül sok gondol elkeseredetten és átkozódva arra a férfira, aki egész szerencsétlenségének okozója volt és ezek az átkok nem fognak nyom nélkül elveszni az örökkévalóságban. Lesz leszámolás!

Egyes országokban, mint nálunk is be van hozva *a prostituáltak bejegyzése* (reglementáció). A bejegyzés célja egyrészt az, hogy a prostituáltak állandó orvosi ellenőrzésével (ennek már 1684-ben találjuk nyomait) s a nemi betegségekben szenvedőknek kórházba való beszállításával gátat vessenek e bajok ijesztő

mérvű terjedésének, másrészt a prostitúcióval kapcsolatos (és igen gyakori) különböző bűntényeket a rendőrség jobban szemmel tarthassa. Ahol a bejegyzés dívik, ott bejegyzett és titkos kéjnököt különböztetünk meg. Titkos kéjnök természetesen sokkal több van, mint bejegyzett. Közülök igen sok e mellett egyéb foglalkozást is űz: cseléd, pincérnő, varrónő, felirónő, artista, — vagy pedig férjes asszony s férje tudtával vagy anélkül űzi a prostitúciót. Néha a prostitúció a főkereset és a másik a mellékereset, néha fordítva. A bejegyzettek ismét többen lakhatnak együtt (ha ezek valakinek az alkalmazottai, akkor azt bordélyrendszernek hívjuk, ha nem alkalmazottjai senkinek, azt Borthel-rendszernek nevezzük) vagy külön-külön laknak (magánkéjnök). Ismét lehetséges, hogy szabadon, a lakosság közt elszórva laknak, vagy csak egy bizonyos utcában, illetőleg városrészben lakhatnak, — mind a három elhelyezés mellett fennállhat az előbbi három bármelyike. Valamikor, egyes helyeken egyenruhát vagy ismertetőjeleket is hordaniok kellett. Hazánkban a bordélyrendszert pár év előtt eltörölték.

A prostitúció hatósági szervezése a legtöbb országban fennállott, egyes helyeken azonban nagy társadalmi akció (*abolicionizmus*) indult meg, amely a reglementáció eltörlését eredményezte, így Angliában, Dániában, Norvégiában, Svédországban, Svájc egyes kantonjaiban, több holland és német városban, stb. Néhány városban történt rövid kísérlet leszámításával sohasem volt bejegyzés az Északamerikai Egyesült-Államokban.

E mozgalom részben orvosoktól indult ki, kik eredménytelennek látták a bejegyzést (főleg Németországban Blaschko Alfréd 1892.), leginkább azonban női mozgalmaktól és erkölcsösségi egyesületektől, — itt elsősorban az angol Butler Jozefin nevét kell ismernünk, aki már 1875-ben nemzetközi szövetséget szervezett e célra. Hazánkban főleg a leánykereskedelem elleni magyar egyesület küzd ily irányban eddig kevés eredménnyel. *Az abolicionizmus legfontosabb érvei a következők:*

1. *A bejegyzés hatástalan.* Mivel a vizsgálatok csak bizonyos időközökben történhetnek (nálunk pl. hetenként kétszer), a két vizsgálat közé eső időben szerzett fertőzést rengeteg férfinak továbbíthatja az illető, még mielőtt ártalmatlanná tennék. Egy-egy látogatottabb fővárosi bordélyházban (dacára annak, hogy kivételesen 35 kéjnököt is tarthatott a tulajdonos) szombatról vasárnapra virradólag oly nagy volt a tolongás, hogy némelyik nő egy éjjel 30—40 közösülést is kénytelen volt végezni. Látható, hogy a fertőzés terjedésére így milyen széles tér nyílik. A prostituálttól e tekintetben semmi jót sem lehet várni, mert az néha ravasz gyűlölettel azon van, hogy az ő szerencsétlenségében minél többen osztozzanak, — különben is ragaszkodik szabadságához, továbbá keresni akar. De még ettől eltekintve is előfordul, hogy a kéjnök továbbítja egyik férfitől a másikhoz a fertőzést anélkül, hogy ő maga megkapná.

Igaz, hogy a vizsgálat nálunk újabban igen szigorú s a betegnek talált nő utána rögtön a kórházba kerül, de itt is számta-

lan körülmény van, ami az eljárás sikerességét kétségessé teszi. Vizsgálat előtt a kéjné „preparáltatja“ magát, hogy baját fel ne fedezzék. (Háború előtt voltak orvosok, akiknek fő keresetforrásuk volt, hogy vizsgálat előtt eltüntették az illetőkön a betegség feltűnőbb jeleit. Ma?) Fiaux kimutatta, hogy 1888-tól 1901-ig Berlinben a vizsgálatok 50 százaléka elmaradt. Azután a rendőrségi kórházban sem tartják benn addig a nőt, míg teljesen veszélytelené válik (akkor vérbajnál legalább két, kankónál legalább fél évig ott kellene maradnia), hanem helyszűke miatt is, de meg a személyes szabadság ily nagy korlátozásának kivihetlensége miatt is pár heti kezelés után kibocsátják.

Fokozza a bajt az is, hogy a bejegyzett kéjnékhöz fordulók biztonságban érzik magukat, bízva a hatósági ellenőrzésben s ez a hamis biztonságérzet még jobban kiteszi őket a veszedelemnek. Azzal szemben, hogy az mégis csak kétségbevonhatatlan haszon, ha egy sereg nőt éppen a legfertőzőbb szakban ártalmatlanná tesznek, az eltörlés hívei azt hozzák fel, hogy ez a haszon elenyésző csekély a nagy kárhoz képest, amit a prostitúció egyéb téren éppen a következő pontokban kifejtendőleg okoz. Különb is a bejegyzett kéjnök száma rendkívül kicsiny a titkosakéhoz képest (Berlinben egynegyede), és így a hatósági intézkedés jó-tékony befolyása a fennálló bajokhoz mérten csak csekély mértékben érvényesül.

Végül hivatkoznak az eltörlés (abolitio) hívei azokra a rendkívül kedvező eredményekre, melyeket éppen a nemi betegségek csökkentése terén a bejegyzés megszüntetése egyes városokban (Kopenhága, Kiew, Kolmar, Wismar stb.) létrehozott. Érdekes Schlunberger dr. statisztikája Kolmarról. Alig, hogy megszüntették a prostitúciót, a nemi betegségek arányszáma az ottani katonaságnál 5.8 százalékról 1.5 százalékra, a vérbaj-esetek száma 1 százalékról 0.16 százalékra szállott le; ugyanilyen csökkenés volt észlelhető a polgári kórházak s a magánorvosok betegei között is. Angliában az eltörlés eredményei a következők voltak: 1884-ben 1000 szárazföldi katonából 272 volt a nemi beteg, 1904-ben csak 108; az újoncoknál 106-ról 25-re esett le ez a szám ugyanazokban az években. — Blaschko összeállította négy nagy városra nézve az évenként vérbajban megbetegedett bejegyzett és titkos prostituáltak százalékos arányszámát s a következő adatokat kapta:

Paris.....	1878—87	12.2	7.0
Brüsszel.....	1887—89	25.0	9.0
Szentpétervár	1890	33.5	12.0
Antwerpen.....	1882—84	51.3	7.7

Vannak azonban ellenkező eredményű statisztikák is.

2. Elítélendő a reglementáció azért is, mert *igazságtalan*, — a kötelező vizsgálattal csak a nőket sújtja, holott a prostitúció élvező férfi is csak olyan veszélyes. A zaklató és az alantas rendőrközegek által néha brutálisan történő ellenőrzés a nő személyes szabadságát sérti, szeméremérzetét még jobban kiöli, a bejegyzés megtörténte a tisztességes életbe később visszatérni

akaró nőt a szennyhez bilincseli. Különösen rombolólag hat a prostituáltak lelkületére a hatóságok által kedvezményekkel pártolt bordélyrendszer. A bordélyházakban u. i. a hatósági ellenőrzés sokkal könnyebb. Viszont a bordélyrendszernél a tulajdonos kizsákmányolja a „fehér rabszolgát“, a leánykereskedelemnek tág tere nyílik, terjednek a természetellenességek, perversitas-ok.

(Legalább néhány szóval meg kell itt emlékeznünk a bordélyházak által fenntartott leánykereskedelemről. Ügynökök hálózata fonja be a különböző országokat és világrészeket és szállítja a „friss árut“ a kárhozát malmába. Fényes állások ígéretével csalják lépre a mit sem sejtőket, néha meg valósággal elrabolják őket. Bár az ez ellen való küzdelem nemzetközileg szervezve van, a bajt kiirtani még nem sikerült. Egy időben a magyar lányok — hungarók, vengerkák — nagyon keresettek voltak.)

3. Feltétlenül elítélendő a hatósági ellenőrzés azért, mert *erkölcstelen* dolog, hogy a bűn elkövetését a hatóság rendeletileg megengedje és szabályozza. Miért nem szabályozzák hatóságilag a lopás, a gyilkolás elkövetését is? A törvény tiltja a házasságtörést, soknejűséget, sokférjűséget s íme a hatóságok maguk gondoskodnak arról, hogy ez minél veszélytelenebbül történhessen. A kéjnéi lelkiismeretét határozottan megnyugtatja az, hogy ő hatósági, állami védelem alatt áll. A prostitúciót igénybevevő férfiakat szinte csábítja az a körülmény, hogy itt hatósági intézmény használatáról van szó. Persze, a mai, gyökereig romlott s mindennel megalkuvó világban hiába az abolíció legvilágosabb érvelése: a bűn hazánkban is arcátlan nyíltsággal tombol tovább s hivatalos segédlettel ragadozza áldozatait ezer és tízezer számra.

A prostitúcióval kapcsolatban rá kell mutatnunk arra a szerepre is, amit *az alkohol a nemi életben* játszik. Az alkohol-élvezet felkorbácsolja az érzéki vágyakat, elhallgattatja a lelkiismeretet, a józan megfontolás tiltakozó szavát s nagyon sok olyan tett elkövetésére készíti az embert, amit különben egészen bizonyosan nem tett volna meg. Sokan az alkohol mámorában esnek el először. S ha egyszer már az út meg van törve, akkor alkohol nélkül is könnyű rajta tovább haladni. Forel ezt írja: „Egy népnek az alkoholizálása karöltve jár erkölcsi elfajulásával.“

A prostituáltak egy része szinte állandó mámorban igyekszik magát tartani, hogy szomorú sorsát feledje. De a bordélytulajdonosok is igyekeznek gyenge mámorban tartani a náluk levő nőket, mert így jobban hatalmukban tarthatják őket. Newyorkban a teljes alkoholtilalom előtt 2000 prostituáltat hallgattak ki, ezek közül 49.8 százaléka súlyos, 32.3 százalék mérsékelt ivó volt. Legrain asszony, a francia női liga elnöke 100 prostituált között csak kettőt talált, aki szeszes italokat nem ivott. Wislouch Moszkvában 548 prostituált között 473 alkoholistát talált. 321 prostituáltat kérdezett ki arra nézve, hogy hogyan vesztette el ártatlanságát, — kiderült, hogy 58 józan állapotban, 192 alkoholmámorban, 73 teljesen részegen.

Nagy veszélyt jelent az alkohol azáltal is, hogy a kábító hatása alatt állóban eltompítja a nemi betegségektől való óvakodás éberségét. Egy angol katonaoorvos statisztikailag kimutatta, hogy a szeszes italoktól teljesen tartózkodók közt a nemi betegségek sokkal ritkábbak voltak, mint a legénység többi részében. Forel „A nemi kérdés“ című művében említi, hogy a fertőzés 200 esete közül 75 százalékban előzőleg alkoholfogyasztás történt és pedig főleg jókedv és fokozott vállalkozási kedv volt az illetőknél észlelhető. Doros Gábor dr. a Nékám-klinikán kérdezett meg 150 beteget, ezek közül 38.6 százalék ismerte be, hogy nemi baját alkohelmámorban szerezte. (A két szám majdnem teljesen egyezik.) A kéjnök legszívesebben a vendéglők, korcsmák, mulatóhelyek környékét lepik el, mert legbiztosabban ott számíthatnak áldozatra. Bohn német lelkész szerint egy kis városban volt egy 20.000 márkát érő bordélyház, melyre a sörgyárosok és borkereskedők (méltóztatik látni a bordélytulajdonosokkal fennálló lelki rokonságot!) 100.000 márká hitel adtak. A pincérnök és kiszolgálóleányok 80 százaléka fertőző nemi bajban szenved, a mulatóhelyeken és kéteshírű szállókban elfogott nők 35—40 százaléka nemi bajos. Viszont a teljes alkoholtilalom behozatala után a bordélyházak száma 48 százalékkal, a kéjnöké 64 százalékkal csökkent. Ugyancsak ebben az időben a nemi betegek száma Newyorkban 14.5, Bostonban 28, Norfolk városában 26 százalékkal csökkent. Íme egy a prohibíció „átkai“ közül.

Megdöböntő eseteket olvashatunk erre nézve az orvosi szakirodalomban. Íme egy-kettő mutatóba: 24 éves, nemileg absztinens fiatalember, 8 nappal végső orvosi vizsgálója előtt lerészegedik, prostituálthoz megy, egyszerre kap kankót és vérbajt. Fiatalember, ki öt év óta vár egy szerelemből kötendő házasságra, az esküvő előtti napon legénybúcsút tart, utána prostituálthoz megy, magát s később feleségét kankóval fertőzi.

Ribbing Seved dr. svéd orvosprofesszor a *nikotin* szerepére is utal. A mértéktelen dohányzás is felizgatja az idegeket, előkészíti az érzékiség kitöréseit. Vénusnak nem hiába mutatnak füstölő- és italáldozatokat. Szerinte az sem véletlen, hogy a dohányzó asszonyok és leányok gyakran az erkölcs terén is „szabadabb“ nézeteket vallanak.

Most menjünk tovább egy még sötétebb fejezetre, még sötétebb bűnökre. A nemi élet elfajulása nem áll meg a prostitúció ocsmányságainál, hanem *természetellenes kielégítést keres*. Vanak, akik annyira kiélték magukat, hogy a közönséges nemi ingerek nem hatnak rájuk, ezek aztán természetellenes (fonák, perverz) cselekedetekkel igyekeznek kimerült idegzetüket felkorbácsolni. Gyakran veleszületett lelki alkat, nyavalyatörés, aggkori elmezavar s más ideg- és elmebajok nyújtanak alapot ez elfajulásokra. Olyan területen járunk, ahol a bűnt és betegséget talán legnehezebb egymástól elválasztani. Nagyon ügyeljünk azonban, hogy az ilyen esetekben ne akarjuk mindig veleszületett beteges hajlamra való hivatkozással az egyéni felelősséget

tompítani; legtöbbször mégis csak a bűn játssza itt a főszerepet.

A nemi életnek ez a meredek lejtője szinte állandóan a büntetőtörvénykönyv szakaszai között halad. A homosexualitás a fájdalomkórosokban kéjelgő sadizmus és az általa előidézett bűncselekmények, a fájdalmat élvező masochizmus, nemi erőszak elkövetése, kéjgyilkosság, hullagyalázás, állatokkal való fajtalankodás (sodomia), stb. — mind azt mutatják, hogy a tiszta erkölcs útjáról való letérés irtózatossá szakadékokba vezethet.

Egyik nagyon elterjedt természetellenesség az ugyanazon nemű egyének egymással való érintkezése, a *homosexualitas* (férfiaknak fiúk, fiatal emberek iránti vonzalma a pederasztia nevet viseli, nők egymásközi szerelmét lesboszi szerelemnek hívják). A homosexualitást kétféleképpen magyarázhatjuk. Az esetek egy részében fennforoghat fejlődési rendellenesség. (Analog példa lehet erre az, hogy a nemi szerveknél is nagy ritkán előfordul az ú. n. hermaphroditizmus, amikor a nemi szervek egy része az egyik, más része a másik nemnek megfelelően van kifejlődve. Öröklés vagy a fejlődő csirát érő valamilyen ártalom lehet az oka az ilyen rendellenes fejlődésnek.) Ilyen esetekben nem bűnnel, hanem beteges, kóros állapottal állunk szemben. Az esetek túlnyomó részében azonban arról van szó, hogy az illetők már beleuntak a nemi ösztön rendes, egészséges módon történő kielégítésébe, már csak különleges, „ínyenc“ dolgok izgatják őket, — ez esetben 100 százalékos bűnről van szó, melyet nálunk is a törvény is üldöz.

Németország nagy városaiban homosexualis klubok vannak, melyek egymással összeköttetésben állanak. Berlinben már a háború előtt közel ezer tizennégy-húsz éves fiú volt, aki prostituálta magát, Münchenben több száz. Az utóbbi évtizedekben főleg Németországban nagy kavarodást idézett elő e kérdés a hírlapírásban és a tudományos irodalomban. Sokan a nemi élet egy megnesemesedett formájának igyekeztek feltüntetni a homosexualitást. Dicső felvilágosodottság! Magasztos humanizmus! Hogy ennek a büntett-feldicsérésnek egy vakmerő példáját bemutassam, idézek abból a cikkből, melyet a Marcuse Miksa dr. által szerkesztett „Handwörterbuch der Sexualwissenschaft“ c. munkában Brandt Pál a paderastiáról (fiúszerelemről), annak nagy művelődési értékéről, a régiek erkölceit nemesítő hatásáról írt. Egy helyen így szól: „Csak jó paderasta lehet jó pedagógus.“ Máshol: „A megértésnélküliség tetőpontját Pál, minden idők egyik legnagyobb rajongója éri el; még ma is rá szoktak hivatkozni legszívesebben azok, akik a hasonlóneműekkel való érintkezés büntetendőségét követelik. Amellett még nem is biztos, hogy Pál ismert kárhóztató ítéletei (Róm. 1: 27; I. Kor. 6:9.) valóban férfiaknak a homosexualis érintkezésére vonatkoztatta-e; mindenesetre a nemiség ellen való szigorú és korlátolt dühöngéseivel elérte, hogy évszázadokon át a vérnek és könnynek megszámlálhatatlan patakai folytak és még folynak és mind ezt a Megfeszített nevében, akiről az újtestamentum ugyan nem

ietíyez fel semmiféle nőekkel való érintkezést, ellenben igen azt, hogy János volt az ő „kedvenc tanítványa“, aki „az Úr keblén pihent.“ Hogy a zsidó népben a hasonlóneműek közti szerelem milyen csodálatos költészetet érlelt meg, arra a legismertebb példa a Dávid és Jonathán közti szerelemnek a Sámuel könyveiben feljegyzett dicsőítése.“ — Íme, ilyen aljasságokat termel a „tudomány“. Keresztyén hitünk szerint ez a leggaládabb istenkáromlás, a Krisztus elleni őrzöngésnek a legvadabb kitörése.

Minden szemfényvesztő érvelés dacára is az az egy a történelemből kétségtelenül bizonyos, hogy a homosexualitást és a többi undok, itt részletesen nem tárgyalható természetelleneséget mindig olyan korokban üzték a legelterjedtebben s a legszemermetlenebb nyíltsággal, melyek után az illető nép bukása következett. Mikor Pál apostol azt akarja híveinek bizonyítani, hogy a pogányság befejezte pályafutását, s hogy valami újnak kell következni, joggal a nemi élet elfajulását hozza fel: „Az ő asszonynepeik is elváltak a természet folyását természetellenesre. Hasonlóképp a férfiak is elhagyták az asszonyneppel való természetes élest, egymásra gerjedtek bujaságukban, férfiak férfiakkal fertelmeskedvén és az ő tévelygésüknek méltó jutalmát önmagukban vévén el.“ (Róm. 1: 26—27.)

A természetellenességek közé kell számítanunk az *önfertőzést* (onania, masturbatio) is. (Sokkal helyesebb volna önkielégülésnek nevezni.) Ennek a bűnnek elkövetői a nemi szervek mechanikus ingerlésével váltják ki azt az idegrázkódást, mellyel a nemi ösztön kielégittetik. Óriási elterjedésénél fogva az önfertőzés rendkívül nagy figyelmet érdemel. Főleg a családi és iskolai nevelésnek kellene ezzel sokat foglalkoznia. Hogy az onániát a biblia mennyire bűnnek tartja, azt éppen Onánnak, Juda fiának (kiről e perverzitás nevét nyerte) története bizonyítja. (I. Mózes 38: 7—10.) Az önfertőzés következményeiről később szölvünk, mikor majd a paráznság következményeit tárgyaljuk.

Beszélvünk átvitt értelemben *szellemi önfertőzésről* is, amin azt értjük, hogyha valaki erkölcstelen olvasmányok, képek, szini és egyéb előadások által igyekszik magában nemi izgalmat és ezáltal kielégülést kelteni. Ide soroljuk a nemi dolgokban való azt a kéjelgő vájkálást is, melyet némely lélekelemző (psychonalytikus) orvos véghezvisz. Míg ez az ő vizsgálati és gyógykezelési módszerük magukra nézve a szellemi önfertőzés jellegével bír, addig a betegre nézve súlyos lélekmérgezést jelenthet, sőt egyes esetekben végzetesebb rombolással is járhat, mint akár a nemi erőszak is. Egyébként mindebben előljár mesterük, Freud Sámuel dr. bécsi orvos, aki pl. Stekel nevű hívével együtt az önfertőzést rendes élet jelenségnek tartja, melyre bizonyos korban minden gyermeknek okvetlenül szüksége van, — a hasonló neműekhez érzett vonzalmat pedig bizonyos életkorban szintén szabályosnak tartja s a felnöttek egy részénél is a fejlődés menetéből folyó rendes jelenségnek tünteti fel. Pedig világosan *eldönti ennek és minden más természetellenességnek a kérdését is egy-*

szerűen az, hogy alkalmas-e a fajfenntartásra vagy nem, — a nemi cél a nemi tárggyal ebből a szempontból összhangban van-e.

Végül meg kell emlékeznünk arról, hogy lehetséges *paráznaság a házasság életén belül is*, és pedig nemcsak úgy, hogy pl. a házastársak egymással természetellenességeket követnek el. Az emberek általában nem is sejtik, hogy mennyi betegség származik a házasság élet keretei között űzött paráznaságból. Sokan a házasság előtt úgy képzelik, hogy a házasság az a boldog állapot, amelyben minden szabad — s csak ha belejutottak, akkor látják, hogy a házasság is nagyon sok önuralmat követel és sokszor talán nehezebb benne a helyes úton megmaradni, mint nőtlen (hajadon) állapotban.

Habár röviden, mégis felsoroljuk a házasságban elkövetni szokott bűnöket.

1. Tönkretetheti mindkét házastárs egészségét a túlságosan gyakran űzött nemi érintkezés. Ebben legtöbbször a férfi a hibás, aki felesége egészségével nem törődve, állatias vágyának határtalan kielégítést követel. De ha ily szélsőséges esetet nem tekintünk is, különösen fiatal házasoknál gyakran találjuk meg azokat a tüneteket, amelyeket a gyakori önfertőzésnél vagy a gyakori, házasságon kívül való nemi érintkezésnél is észlelhetünk. Fokozhatja e bajokat és súlyos következményűekké teheti, hogy az esküvő utáni első hetekben egy csomó utazási izgalmat is nyakába szokott venni a fiatal pár. A nászutak rendkívül észszerűtlen voltáról igen sokszor csak utólag az orvosnál győződik meg az ember. — Általában javakorbéli egészséges embereknél hetenkint legfeljebb két érintkezés engedhető meg egészségi károsodás nélkül.

2. Veszélyt rejt magában s így bűnös, ha valaki *beteg házastársát kényszeríti a nemi érintkezésre*. Tüdővész például gyakran lesz gyorsan előhaladóvá mértéktelen nemi élvezet következtében. Vét azonban az utódok ellen is, aki bármelyik házastárs betegsége idején hozza létre a megtermékenyülést. Ide számíthatjuk a részegen végzett közösülés büntényét is; ilyenkor — sok kiváló kutató szerint — gyakran hülye gyermekek születnek. A szülők pillanatnyi meg gondolatlansága következtében egy lény egész életére szóló súlyos kárt szenvedhet s ezáltal a szülők számára is állandó szemrehányás és fájdalom okozójává válhat.

Itt kell megemlékeznünk a „művi elvetélések“ vagyis orvos által végzett magzatelhajtás „orvosi javallatáról“. Világos az előtt, ki a keresztyén erkölcsöt valamennyire is komolyan veszi, hogy az ölésre felhatalmazást senki sem adhat. A jogos önvédelem (egyénekre és nemzetekre nézve) az egyedüli kivétel. Tehát ha nincs komoly életveszély az anyára nézve, akkor a művi elvetélést élesen el kell ítélni. Ha pedig valóban úgy áll a dolog, hogy az anya és a magzat élete között választani kell, mert a terhesség végig való kihordása és a szülés minden valószínűség szerint az anya halálát okozza, akkor is kérdéses, hogy az ezt a nehéz helyzetet bűnös könnyelműséggel létrehozó anya életének megmentéseért szabad-e az orvosnak a kis ártatlan életét kioltani. Mert

a magzat haláláért a szülők ez esetben feltétlenül felelősek. (Kivéve, ha a szülők az anya súlyos betegségéről nem tudtak — ez esetben ártatlanok, vagy ha a nemzésnél erőszak történt — akkor az anya ártatlan.)

3. Aggályos a fogamzás megtörténte után *a terhesség alatt történő közösülés*, mert az első hónapokban elvetélést (a magzat előbb megszületik, mint ahogy méhen kívül való életre képessé vált volna), a terhesség vége felé pedig a magzat károsodását vagy fertőzésnek a női szervekbe való bejutását eredményezheti (utóbbi körülmény aztán a szülés után, mikor a méh belseje egy nagy seb, végzetessé válhatik). Sok orvos a középső hónapokban megengedi, — Hegar freiburgi, Bumm berlini szülészprofesszorok s más kiváló szaktekintélyek azonban határozottan helytelenítik a terhesség egész ideje alatt a nemi érintkezést. (Itt megjegyezzük, hogy a megtermékenyített nőténnyel a vadon élő állat is kerüli az érintkezést.)

4. A szülés utáni első hetekben, *a gyermekágy* ideje alatt történő érintkezés szintén veszélyes, mert megakadályozza azt, hogy a belső nemi szervek rendes állapotukba visszafejlődjenek s ezáltal sok betegséget idézhet elő. Ha a *szoptatás* ideje alatt történik az érintkezés, az anya tejelválasztása és ezzel a magzat fejlődése szenvedhet.

5. *Túlságosan sűrűn* egymásra következő teherbejéts az anyát nagy veszélyekbe sodorja, de veszélyes lehet a születendő gyermek életképessége szempontjából is. Testvérek közt legalább 2 évi korkülönbségnek kell lenni. Kárhozzátunk kell olyan nő teherbejétsét is, akinél a *szülések* tapasztalat szerint nagy, sőt *életveszélyt* rejtenek magukban (pl. a nemi szerveket körülvevő csontok kóros alakja, vagy fennálló szervi betegségek, vagy a terhesség ideje alatt következetesen mindig beálló elmezavar stb.).

6. Feltétlenül erkölcsi kifogás alá esnek továbbá mindazok az eljárások, melyekkel (a házasságon belül vagy kívül) a *fogamzást meggátolni* igyekeznek. Ilyen dolog például a megszakított közösülés (coitus interruptus) vagyis a közösülésnek az izgalom tetőpontra jutása: az ondókilövelés előtt történő megszakítása, a különböző óvszerek, csíraölő szerek használata stb. Ez az egész tulajdonképpen nem egyéb, mint házasságon belül üzött önfertőzés, erkölcsi és vallási elbírálása is ugyanaz tehát. (Onán bűne is az volt tulajdonképpen, hogy magzat születését akarta elkerülni.)

Az egész ízléstelen, bűnös manipuláció erősen emlékeztet a rómaiak vomitoriumára. A rómaiak, mikor a végnélküli lakomák folyamán oda jutottak, hogy többet már nem bírtak enni, félrevonultak egy külön erre a célra szolgáló helyiségbe (vomitorium), s ott a garat csiklandozásával hányást váltva ki, gyomrukat kiürítették, hogy tovább ehsenek.

Nincs is egyetlen olyan eljárás se, amely veszélytelen vagy biztos hatású. A méhkörtök lekötése biztos volna, de nagy műtéti beavatkozás (hasmetszéssel jár). A petefészek röntgenézése súlyos sérüléseket okozhat, meg idő előtt előidézheti a climacterium szenvedéseit. A megszakított közösülés az idegrendszert károsítja

s könnyen el is hibázzák. A női szervekbe bevezetett elzárókészülékek váladékvisszatartást és bomlást, másfelől nyomási fekélyeket, súlyos, sőt halálos fertőzéseket okoznak. A jodtinktúrás befecskendezések gyulladásokat idéznek elő. A vegyi szerekkel való védekezés bizonytalan és hurutokat is okoz. Általában a női szervek rendkívül érzékenyek — mindez már maga is mutatja, hogy a természet nem engedi meg törvényeinek büntetlen áthágását.

E megelőző (preventív) eljárások igénybevételét újabban tudományosan igyekeznek megindokolni. Körülbelül egy századdal ezelőtt Malthus Tamás angol lelkész nemzetgazdasági kutatásai közben azt a tételt állította fel, hogy az emberiség gyorsabban szaporodik, mint a fenntartására szükséges eszközök. Ő orvosságul a késői házassági s a szigorú tartózkodást ajánlotta. Az újabban fellépett neomalthusiánusok aztán hivatkozva Malthus állítására, a megelőző eljárások szükségességét tudományos szempontból kimondták.

Nem szólva arról, hogy Malthus aggodalmai, ha egyáltalán jogosultak is (?), most még mindenesetre koraiak, továbbá, hogy a nagyfokú elszaporodásnak a nők klimaxával (a havi vérzések megszűnte, ez csak az embereknél található berendezkedés, az állatoknál hiányzik) maga a természet határt szabott, — a megelőző eljárásokat már azért sem lehet tudományosan igazolni, mert kártékony hatásuk nagyon is kézenfekvő tapasztalati tény. A termelésnek az egész világon való egymást kiegészítő megszervezésével s a népesség száma szerint szükséges munkaalkalmak megteremtésével kell a világ gazdasági bajait orvosolni, nem pedig a szaporodás mesterséges megakadályozásával.

Megszívlelésre méltóan írt e visszaélésekről Nordau Miksa híres német újságíró: „Ha a faj vagy nemzet lefelé bukó életpályájának e pontjára ért, akkor egyénei elveszítik azt a képességüket, hogy egészségesen és természetesen éljenek. A családi élet iránt való érzék aláhanyatlík. A férfiak nem akarnak házasodni, mert kényelmetlennek találják, hogy még egy másik emberi életért való felelősség terhét is magukra vegyék, s magukon kívül még egy második lényről is gondoskodjanak. A nők irtóznak az anyaság fájdalmaitól és kellemetlenségeitől s a házasságban is gyermektelenségre törekednek a legerkölcstelenebb eszközökkel. A fajfenntartási ösztön, mely nem a fajfenntartást tartja többé céljának, elvesz egyeseknél, másoknál pedig a legfurcsább s legsztelenebb eltévelyedésekké fajul. A nemi érintkezés, a szervezetnek ez a legfelségesebb működése, a legelvetemültebb kéjelgessé aljasodik le s többé nem a fajfenntartásért történik, hanem csak egy, az összeségre nézve céltalan és értéktelen egyéni élvezet kizárólagos érdekében.“

De elég a bűn rajzaiból. Térjünk egy más fejezetre! Nézzük azokat a következményeket, melyek a törvényszerűség vas következettségével lépnek a bűn nyomába.

A HELYTELEN NEMI ÉLET KÖVETKEZMÉNYEI

Mindjárt előljáróban felemlítjük, hogy csak káros következményekről beszélhetünk. Mert legelnézőbb szemmel is csak károkat láthat az, aki igazán a dolgok mélyére tekint. És pedig borzasztó károkat, — a paráznaság a legpusztítóbb bűn valamennyi között. *Pusztítólag hat az egyénre, a családra, a társadalomra és nemzetre egyaránt.*

Az egyénre gyakorolt hatás két területre oszlik el: a lelki és testi életre. A lelki élet káraitól manapság nem igen szoktak beszélni. A mai, az anyagiasság által még nagyon sokszor a vallásos máz alatt is áthatott kornak nincs elég érzéke a lelki dolgok iránt. A lelki világ azonban létező dolog s a lelki élet életünknek értékesebb része. Hiszen a testi élet csak mintegy eszköze, nyilvánulási módja a lelki életnek.

A nemi ösztön óriási szerepet játszik az ember életében. (A mai korban mesterséges felcsigázás következtében éppen rendellenesen nagy befolyást gyakorol az egyének s a társadalom életére.) Hogy e hatalmas ösztönt helyes vagy helytelen, tiszta vagy bűnös módon elégítjük-e ki, nagy jelentőségű az egyes lélekre nézve.

Legelőször is azt a tényt kell megállapítanunk, hogy a paráznaság *nem ad pillanatnyilag sem igazi örömet, — boldogságot még kevésbé!* Akármilyen arcátlan hidegvérrel és látszólagos nyugalommal járjanak is sokan ez úton: ez csak külszín. A szív mélyén mindig ott van az a tudat, hogy bűnben járnak, hogy romlás felé haladnak és ezt a tudatot semmiféle hamis okoskodás, emberi vélekedés, általánosan elterjedt nézet teljesen ki nem törölheti. Sokan, akik nevettek először a bűnön, bevallották később, hogy számukra is tulajdonképpen nagy teher az s nagyon szívesen szabadulnának tőle, de nem tudnak. Ez a tudat minden-

esetre megmérgezi az örömet. De nem igazi az öröm azért sem, mert nem tartós. Minél gyakrabban elégíti ki az ember nemi ösztönét, annál parancsolóbban lép az fel s mindig többet és többet s mindig ellenállhatatlanabbal követeli. A Prédikátor ezt írja: „És találtam egy dolgot, amely keservesebb a halálnál, t. i. az olyan asszonyt, akinek a szíve olyan, mint a tör és a háló, kezei pedig olyanok, mint a kötelek.“ (Préd. 7: 27.) Érdekes egyébként ebből a szempontból Schiller egy mondása is: „Az élet nem a legfőbb jó, de a bűn a legnagyobb rossz.“

Azok pedig, akik e bűnből élnek, a legtöbbször rettenetesen boldogtalanok. Forel, a néhai szabadgondolkodó zürichi orvos-tanár ezt írja: „Ha egy prostituált nyomorult élete folyását nézzük, akkor a rájuk alkalmazni szokott „örömleány“ szó okvetlenül bizonyos fájdalmas érzéssel tölt el bennünket, mert ebben a szóban tragikus, keserű ironia van, mely minden férfinak arcába kellene hogy kergesse a szégyenpírt, aki a prostitúciót igénybe veszi. Aki velük együtt tudja érezni azt a nehéz kedélyhangulatot, mely az ilyen mulatozó lányok nevetése és dalolása, a sok züllött nő szemérmetlen mesterkedése mögött rejtőzik, és sejti, hogy mi mindennek kellett azt megelőzni és mi tudta őket idáig juttatni, az nem tud könnyű szívvel velük élvezni, ha az embertársai iránt való részvétnek csak egy szikrája is él még lelkében.“ — Megdöbbenő, hogy a prostituáltak mily gyakran követnek el öngyilkosságot vagy öngyilkossági kísérletet.

Azonban a boldogtalanságon és önmegvetésen kívül még más jelenségek is járnak a paráznasággal karöltve. *Megbénul a munkakékv, az akaraterő, a nemesebb dolgok iránt való érdeklődés*, lelki tompaság, tunyaság, közöny, életuntság áll be; az illető csak testi életével, annak szükségeivel törődik, szóval élete elállatiasodik.

A magasabb dolgok iránt való érdeklődés hiánya különösen meglátszik azon, hogy kihal belőle az igazság keresése, vagyis az a vágyakozás, hogy magunkra, Istenre, a világra, a jövő életre nézve az igazságot megtudjuk, hogy Istent valóban megismerjük s Vele összeköttetésbe lépünk. Ezt a vágyakozást a paráznaság lassanként kiöli. Pál apostol ezt írja: „Azt pedig tudd meg, hogy az utolsó napokban nehéz idők állanak be. Mert az emberek magukat szeretők lesznek, pénzsóvárgók, kérkedők, kevélyek, káromkodók, szüleik iránt engedetlenek, hálátlanok, tisztátlanok, szeretet nélkül valók, kérlelhetetlenek, rágalmazók, mértéktelenek, kegyetlenek . . . inkább a gyönyörnek, mint Istennek szeretői, . . . Ezek közül valók azok, akik betolakodnak a házakba és foglyul ejtik a bűnökkel megterhelt és sokféle kívánságtól üzött asszonykakat, kik *mindenkor tanulnak, de az igazságra soha el nem juthatnak* . . . megromlott elméjű, a hitre képtelen emberek.“ (II. Tim. 3: 1—8.) „Valakik mennek azokhoz (t. i. a bűnös nőkhöz), nem térnek meg, sem meg nem nyerhetik az életnek útait.“ (Péld. 2: 19.) „*Nem engedik őket az ő cselekedeteik megtérni az ő Istenükhöz, mert paráznaság lelke van közöttük.*“ (Hózs. 5: 4.) És mindezekkel szemben: „*Boldogok a tisztaszívűek, mert ők az Istent meglátják.*“ (Máté 5: 8.)

Hogy a paráznaság mivoltát megértjük, *bűnnek* kell tekintenünk. Egyszer hallottam egy tudományos hüvősséggel megtartott (vagy legalább is ennek látszatában tetszelgő) felolvasást „a nemi egyéniségről.“ A lényege az volt, hogy mintahogy az emberek külalakra, vérmérsékletre, tehetségekre nézve különbözök, úgy a nemi egyéniségük is különböző. Aki tisztán meg tudja magát őrizni, azt a szerző (fővárosi ideg orvos) mintegy rendellenesen hidegnek, sőt homosexualisnak tüntette fel. Rendesen szerintem az vehető, akiben van egy jó adag bujaság és annak „természetes módon“ enged is. Így vakítja el az istenellenes sötét hatalom az embereket és használ fel egyeseket tömegek elvakítására. Igaz, hogy egyéni különbségek vannak a nemi ösztön tekintetében emberek között, de a bűn bűn marad és mintahogy egyéb bűnöket sem menthet az, hogy az illetőnek ilyen az „egyéniisége“, így ezt sem.

Ha valahol, úgy ennél a bűnnél különösen tapasztalhatjuk azt, hogy *a bűn mindig mélyebbre rántja az embert*. A bűn először szégyenlős, aztán szemtelen, végül ördögi. Ha valaki egy prostituálnak a züllöttségét látja, visszaborzad. De az sem jutott egyenesen ebbe az állapotba. Ha mindjárt az első lépésnél ez a züllöttség csalogatta volna, ő is irtózott volna tőle. A bűn azonban lassan megrontja a lélek érzékenységét, látását s az ember hovatovább, mindig kevesebbet lát bűnnek. A kezdetet képező önfertőzést követik a házasságon kívüli közösülések, azután jönnek a természetellenességek és a nemi büntények. Es hovatovább mindig nehezebb ellenállni. Egy láthatatlan hatalom leláncolja és tovább hurcolja az embert. Nincs több olyan rabszolgaság, mint ennek a bűnnek a rabszolgasága. „Uralkodik a test tagjain, uralkodik a teljesen megmérgezett képzeleten, ez tölti be a látókört, egyedüli gondolattá, egyedüli képpé, egyedüli tetté válik, folyton ismétlődve, mind hatalmasabban térve vissza, mindig telhetetlenebb, zsarnokabb, kegyetlenebb, gyilkosabb lesz, egész az undorító perverzitásig, egész a pokoli szatanizmusig, az e világi borzalmas végig s a másvilági végnélküli borzalomig.“ (Binde Frigyes.)

A tapasztalat azt mutatja, hogy a bűn egységes hatalom. A paráznaság *maga után vonja a többi bűnöket*. A parázna szülei, testvérei iránt elhidegedik, embertársai iránt szeretetlen, durva, sőt kegyetlen lesz. A tisztább lelkű emberek barátságát nem szereti, akikkel együtt egyformán gondolkozik, azokat maga is megveti. Különösen tisztátalan, érzéki házaseletnél láthatjuk, hogy a házastársak között nincs meg az egymás iránt való tisztelet, valósággal bűnrészeseknek tartják s utálják egymást. A családi életet mindez feldúlja, örökös civakodásnak válik színhelyévé, vagy botrányos válópörrel végződik. Az ilyen ember, hogy szügyenteljes dolgait leplezze, hazudik, képmutató, kettős életet él — egyet cimborái között s egyet azok előtt, akiknek szemében kedvező színben akar feltűnni. Iskolai, hivatali kötelességeit elhanyagolja. Hogy kicsapongásaihoz pénzt kerítsen, sikkaszt (a sikkasztások igen nagy részénél nemi természetű vagy azzal kapcsolatos indító okok szerepelnek). De még itt sem

áll meg a sülyedés lejtőjén: eljut a gyilkosságig is. Mert feltétlenül annak kell neveznünk már azt is, hogy a megtermékenyítés után fejlődésnek induló parányi életet sokan már csírájában elfojtani igyekeznek. Igaz, hogy a *magzatűzést* meg szokták törvénytörési szempontból különböztetni a gyermekgyilkosságtól (az újszülött gyermekek elpusztításától), de a lényegre tekintve, ez is csak az: a szülők megölik gyermeküket, kinek felnevelésére, ápolására isteni és emberi törvények őket kötelezik. Pomerey H. S. dr. amerikai orvos ezt írja: „Hivatásunk gyakorlása közben gyakran találkozunk nőekkel, kik vonakodnának egy legyet megölni, de akik egész bátran beismerik, hogy már egy féltucat (vagy még több) meg nem született gyermeküket megölték s akik erről éppen úgy beszélnek, mint felesleges kis macskák megfojtásáról. (Már a háború előtt voltak egyes feministák, kik a nők jogául követelték, hogy szabadon dönthessenek a meg nem született gyermek sorsa felett. Most már széles néprétegek követelik ezt a jogot.)

A magzatűzés (éppen a fogamzásgátló eljárások megbízhatatlansága miatt is) az egész világon rendkívül el van terjedve. A napilapok hirdetési rovatában számos hirdetést találunk, hol a cél burkolva van ugyan, de mindenki által könnyen megérthetőleg mégis hivatásos magzatűzők kínálgatják szolgálatukat a közönségnek. És mindezt az illető lapok szerkesztői, a rendőrség, az ügyészség, az egyházak szó nélkül túrik.

Fájdalom, vannak bábák, sőt orvosok, kiknek ez a fő keresetforrása. Megkülönböztetik a magzatűzésnél (kendőzött neve: „művi elvetelés“) az orvosi és a gazdasági javallatot. Az orvosi világban általában megengedettnek tartják az elsőt, — mi az előző fejezetben kifejtettük, hogy milyen lelkiismereti megfontolások lehetnek itt irányadók. Feltétlenül el kell azonban ítélni a „gazdasági javallatot“, és még inkább az egyedül a szülők tetszésétől függővé tett magzatűzést. Utóbbi esetekben, továbbá, ha az orvosi javallatot komoly életveszély nélkül mondják ki az orvosok, az élet kioltásában ők is tetteistársai a szülőknek és felelőségük semmivel sem kisebb. Legfeljebb a szülőknél súlyosabb a minősülés.

De forduljon elő a magzatűzés házasságon belül vagy kívül: forrása mégis csak a paráznaság, mely a nemi életet kiveszi a fajfenntartás szolgálatából és egyedül kéjek forrásává aljasítja.

Sokkal nyitabb persze a *gyilkosság* akkor, ha a gyermek megszületik. Itt meg azzal szokták leplezni a gyilkosságot, hogy a gyermeket kiadják dajkaságba olyan helyre, ahol azután éheztetéssel vagy a csecsemőnek nem való ételek (pl. burgonya) adásával tönkreteszik (angyalcsinálás). Budapest környékén egyes falvakban rendszeresen üzött iparág volt ez egy időben.

Gyilkosság elkövetésére vezet a paráznaság akkor is, ha valaki hűtlen szeretőjét, házasságtörő hitestársát vagy pedig vetélytársát öli meg. Igen gyakoriak végül a nemi indítékok alapján elkövetett *öngyilkosságok* és kettős öngyilkosságok. Mint a bibliai bölcs mondja: „Halálra hanyatlik háza és ösvényei az árnyakhoz.“ (Péld.2: 18.)

Térjünk át a testi életben mutatkozó következményekre, először is az *önfertőzés következményeire*.

Itt mindenekelőtt néhány túlzással kell szembeszállanunk. Az önfertőzésnek következményeket szoktak tulajdonítani, melyek a valóságban nincsenek. Különösen lelkiismeretlen orvosok rettentik meg népszerű irataikban nem létező bajokkal az olvasókat, a vészes bajok orvoslására természetesen saját magukat ajánlva fel. Hallgassuk meg két híres orvostanár szavát. *Erh* heidelbergi tanár ezt írja: „Általában az önfertőzést sokkal veszélyesebbnek szokták tartani, mint a természetes közöset. Ez előttünk hihetetlennek látszik. Az ondóömléskor beálló idegrázkódás mindkettőnél ugyanaz. Mindenesetre azonban a fiatal korban ezáltal létrejött és gyakran ismétlődött inger nagy veszélyt rejt magában. Továbbá az is kétségtelen, hogy az önfertőzők lelkében élő és annyira jogos tudat, hogy aljasságot követnek el, az elhatalmasodott ösztön s az erkölcsi kötelesség közt folyó állandó küzdelem az idegrendszerre támadólag s kimerítőleg hat és ezáltal az önfertőzés hatása még fokozódik.“ *Fürbringer* berlini tanár így ír: „Ha az önfertőzés általában veszedelmesebben hat, mint a visszaélésekre szintén alkalmat adó közöset, akkor e kétségbevonhatatlan tényért nem egyetlen elkövetésnek a sajátos volta tehető felelőssé. Inkább a *viszonylag túlzásba* vitt, többnyire *nagyon korán megkezdett* önfertőzés jön itt szóba. A kivételre való alkalomnak szinte határtalan nagy volta miatt az önfertőző sokkalta gyakrabban áldozik bűnének. A megrögzött önfertőzőknél hosszú időn át naponta többször lejátszódó idegrázkódást találunk, míg amott már a külső körülmények kizárnak ilyen mértéktelenséget. Ott azonban, ahol a különben természetes nemi élvezetet viszonylag túlzásba viszik, ugyanazok a következmények állanak be, mint az önfertőzőknél.“

Mik tehát ezek a következmények? Első és legérthetőbb az ondóvesztés. Az első fejezetben ismertettük, hogy az ondó milyen becses anyagokat tartalmaz, hogy gyakori kiürülése milyen nagy veszteséget jelent az egész szervezetre. A másik fontos következmény az idegrendszer kimerülése a gyakori nagy izgalmak folyamán. Mivel pedig az idegrendszer az összes szervek tevékenységét befolyásolja, tehát ezen a réven is részt vesz az egész szervezet a károsodásban.

Az önfertőzés gyakran már a beteg külsején, megjelenésén felismerhető. Az arcszín feltűnően halvány; a szem becsent, kék gyűrűvel övezett, bágyadt; a tekintet réveteg, félénk, földre szegzett, a testtartás görnyedt, a fellépés félszeg, bátortalan; a járás ingatag; a kéz nedves, hideg; az emlékezet gyengült, a gondolkodás lassú, a felfogás nehéz; a beteg könnyen kifárad, könnyen felizgul, álmodozó. Az étvágy csökken, gyomor- és bélpanaszok jelentkeznek, az érverés könnyen szaporává lesz, fejfájás, szédülés lép fel.

Ha a szenvedély még féktelenebbé válik, általános idegyengeség, főleg azonban (a nemi szervekre vonatkozó ideges panaszok) gyakori magömlés, ondófolyás, a herék fájdalmassága,

közösülési képtelenség) mutatkoznak, majd általános kimerültség. Hogy manapság oly elterjedt az ideggyengeség s általában az idegbajok, annak oka legtöbbször a paráznaságban rejlik.

És még egy dolog esik nagy súllyal latba. Akik így megromgálják idegrendszerüket, *nemcsak maguknak ártanak, hanem utódaiknak is*. Gyermekeik is satnyábbak, betegségekre, főleg idegbajokra fogékonyabb szervezettel jönnek a világra esetleg még abban az esetben is, ha az illetők már házasságra lépésük előtt szakítottak e bűnökkel. — Nemcsak magunkért, hanem utódainkért is felelősek vagyunk.

Önfertőzés következtében gerincvelősorvadás, elmebaj nem szokott beállni, az azonban lehetséges, hogy az önfertőzés a szervezet gyengítésével ily bajokra a talajt alkalmasabbá teszi, vagy ha e bajok lappangtak, napfényre hozza őket.

A mértéktelenül üzött közösülés következményeképp ugyanazok a tünetek mutatkoznak, mint a gyakori önfertőzés után. Csak persze itt mindig két személyről van szó és így a megbetegedésnek egy más alakja is felléphet: az érintkezés következtében egyik egyénről a másikra baktériumok útján közvetített fertőző betegségek származhatnak át. Főleg három fertőző betegség szokott e szempontból szóba jönni s mivel e betegségek túlnyomó részben nemi érintkezés útján terjednek egyénről-egyévre, *nemi betegségeknek* (morbi venerei) is nevezzük őket. Az életben „titkos betegség“-nek is nevezik ezt a három betegséget. Főleg bizonyos orvosok hirdetéseiben szerepel ez a megnevezés, akik kihasználva azt a szégyenérzetet, amellyel a betegek e bajokat titkolják, igyekeznek őket behálózni és megszarolni. Újabbban sok orvos tiltakozik a „titkos betegségek“ kifejezés ellen s azt mondja, hogy ezek is olyan betegségek, mint a többiek. Hiába azonban ez a tiltakozás: a betegségek megszerzése a legtöbbször a paráznaság bűnével van összekötve s éppen azért az illetők általában mindig szégyellni fogják.

A három nemi betegség a lágy sánkér, a kankó és a vérbaj. A teljesség kedvéért megemlítjük, hogy még három betegség van, amelyek részben hasonló szerepet játszanak. Ezek a nem kankós húgycsőhurut (ez sokszor óvszerek használatától származik), a hegyes szemölcs (condyloma acuminatum), mely kankótól függetlenül is keletkezhetik, és a makkgyuladás, mely vérbajtól és kankótól függetlenül is előállhat. Ez az utóbbi három betegség sokszor nemi érintkezés nélkül is előállhat, más egyénekre való átvitelük azonban úgyszólván kizárólag nemi érintkezéssel történik. Meg kell még továbbá említenünk, hogy két a bőrön élőködő rovar, az ú. n. lapostetű és a rühatka is átvihető nemi érintkezéskor — bár természetesen egyéb alkalmakkor és módokon is.

Rendkívül érdekes dolog, hogy a nemi betegségek kizárólag emberen fordulnak elő, állatokra csak mesterségesen, kísérletileg vihethők át, a vérbajt így is csak a majmokra, újabban a házi nyulakra sikerült átvinni. A nemi betegségek előfordultak már az ókorban is, beszél róluk az ótestamentum is (Mózes III. könyve 15. részének 2—3. verse a vérbajról szól). Az újabb kor-

ban a XV század végén, a XVI. elején nyertek nagyobb elterjedést. A vérbajt ebben az időben többnyire úgy nevezték el, ahonnan a fertőzést behurcolták: a németek francia betegségnek, a lengyelek német és az oroszok lengyel betegségnek.

Bloch Iván dr. berlin-charlottenburgi szakorvos, ki a nemi szakirodalom művelésében nagy pénzügyi sikereket ért el, egyik könyve (Das Sexualleben unserer Zeit) előszavában így szól: Nem titkolom, hogy a nemi betegségek leküzdése és kiirtása a nemi kérdés központi feladata, melynek megoldása nélkül korunk szellemi életének reformja, megnemesedése és tökéletesedése el sem képzelhető.“ Szerény nézetünk szerint Bloch téved: a nemi betegségek a szerelmi élet megnemesedését volnának hivatva szolgálni s a megnemesedéssel, vagyis a házasságon kívüli nemi élet megszüntetésével a nemi betegségek egyszerre eltűnnének. De amíg az emberiségnek olyan vezetői lesznek, mint az így gondolkodó Bloch, addig ez nem várható.

A következőkben a három fontos nemi betegség rövid leírását fogjuk adni, azonban csak azért, hogy veszélyes voltukat feltárjuk és nem azért, hogy bárkit is a kórisme (diagnózis) felállítására tanítsunk s ezáltal elősegítsük, hogy az illető magamagát kezelhesse. Aki ilyen bajt szerzett, forduljon minél előbb képzett és lelkiismeretes orvoshoz, mert ha pancsolással a betegséget elhúzza vagy elhatalmasodni hagyja, beláthatatlan károkat okoz hanyagságával.

A *lány sánkér* (lány fekély, ulcus molle) a trias venerea (szerelmi háromság) legkevésbé veszélyes tagja. A megbetegedés a szervezet egy kicsi részére, a fertőzés keletkezési helyére és annak legközelebbi környékére szorítkozik és pár hét, legfeljebb három hónap alatt teljesen gyógyul. Inkább rendkívüli fájdalomossága az, ami élénk nyomokat hagy a beteg emlékezetében, bár az életben azután a betegágyon tett tartózkodási fogadalmat, sajnos, rendszeren elfelejtik. A baj okozója a Ducrey-féle bacillus (bacillusnak hívjuk a pálcika-alakú baktériumot). Ez a finom rövid, pár mikron (= ezredrész miliméter) hosszúságú pálcika a beteg testszövetekben rendszeren láncokban helyezkedik el (streptobacillus). Lényege az, hogy a fertőzés helyén egy vagy több, gyuladós környékű, genyes, igen fájdalmas, szabálytalan alakú fekély keletkezik. A fertőzés csak seben át juthat be, de ez a seb akármilyen kicsiny, szabad szemmel láthatatlan is lehet. A fekélyből a baktériumok a nyirokérbe s ezen át a legközelebbi nyirokmirigybe jutnak, miért is egyetlen szövödmény (komplikáció) gyanánt nyirokérlob és nyirokmirigylob (bubo. dob) keletkezhetik, mely igen sokszor felmetszést és kikaparást tesz szükségessé. Minthogy a nemi szerveknek megfelelő nyirokmirigyek a lágyékhajlásban (combhajlásban) vannak, az így keletkező nagyobb gyulladások s az azokat követő műtétek a beteg hónapokra munkaképtelenné teszik.

A *kankó* (Tripper, gonorrhoea) olyan betegség, melyet rendszeren nagyon könnyedén szoktak venni (gvermekbetegség) amely azonban egyáltalán nem fogható fel valami enyhe, ártalmatlan bajnak, sem önmagát, sem következményeit tekintve. Okozója a

Neisser által felfedezett páros félgömb-alakú baktérium, a gonococcus. (A gombaiakú baktérium neve coccus a kettévágott gömbhöz hasonlító, páronként csoportosuló baktériumé diplococcus.) A betegség a húgyutakat kibélelő nyálkahártyáról indul ki és így ennek keletkezéséhez sebre nincsen szükség, elég, ha a beteg egyén baktériumokat tartalmazó gennyje a másik egyén nyálkahártyájával érintkezésbe jut.

A kankó leggyakoribb alakja a húgycső és a külső nemi szervek gyulladása, mely genyes kifolyásban, fájdalmakban, vizeleti zavarokban és néha hegyes szemölcsök (ú. n. cimbalomszög) képződésében nyilvánul. Néha a leggondosabb kezelés mellett is soká fennáll. Gyakran pedig látszólagos gyógyulás (az észlelhető tünetek teljes hiánya) mellett is fertőző marad s a később létrejövő házasságban a legjobb szándék ellenére is fertőz, — vagy pedig (férfiaknál) sokkal később, évek, évtizedek múlva húgycsőszűkületet s ezáltal sok veszélyes, sőt életveszélyes és fájdalmas bajt okoz.

Igen gyakoriak azok a szövődmények, melyek a fertőzésnek a húgycsőről és a külső nemi szervekről beljebb terjedése következtében állanak elő. A vizelet útját ellenkező irányba követve, ráterjed a hurut a húgyhólyagra és a vesemedencére, — a belső nemi szervek felé haladva férfiaknál dülmirigygyulladás, az ondóutak gyulladása, mellékherelob; nőknél méhgyulladás, petevezeték- és petefészeklob, méhmelletti és méhkörüli gyulladás állanak elő. E bajok rendkívül fájdalmasak, nagyon hosszadalmasak, sokszor pedig gyógyíthatatlanok. Sőt, ha a gyulladás, a gennyedés (nőknél) a hashártyára is ráterjed, igen sok esetben halálos kimenetel következik be. A belső nemi szervek gyulladása a finom csőhálózat heges elzárásával mindkét nemnél magtalan-ságot, terméketlenséget (sterilitás) eredményezhet, a nőnél sokszor anélkül, hogy előzőleg valami hevesebb lobtünet elárulta volna, hogy a bajt férjétől megkapta. Nagy veszély a férfi nemi szervek kankójánál az is, hogy pusztításaival előkészíti a talajt arra, hogy ott a gümőkór (tuberculosis) megtelepedhessék.

Ha gonococcusok a vérbe jutnak, vérmérgezés, ízületekben, ínhüvelyekben, csonthártyán, s máshol fellépő genyedések, sőt szívbelhártyalob következhetnek be, — utóbbi pár nap alatt végezhet a beteggel. Az ízületi genyes lobok után az illető végtag hasznavehetetlensége marad vissza. Ha a gonococcus a szembe jut, kankós szemgyulladást és vakságot okozhat. Ez bekövetkezhetik úgy is, ha a kankóban szenvedő egyén piszkos kézzel szeméhez nyúlt, de úgy is (és ez gyakoribb), hogy a magzat az anyának kankóval fertőzött ivarútjain át jön a világra. Ritkán még kankós szájgyulladások is előfordulnak.

A legveszélyesebb a harmadik nemi baj, a *vérbaj* (szűkebb értelemben vett bujakór — néha e néven az összes nemi betegségeket értik, bujasenyv, syphilis, lues). Még a kankó is legtöbbször csak kisebb területre szorítkozó megbetegedés marad, addig a vérbaj minden esetben közvetlenül a vérbe jut, ott gyorsan elszaporodik s az egész szervezetet megtámadja. Továbbá ritka kivételek leszámításával a vérbajt csak egyszer lehet megkapni,

mert ha valaki megkapta, az egész életre szól. „Syphilis once, syphilis ever“, mondják az angol orvosok.

A vérbaj okozója a Schaudinn által 1905-ben felfedezett spirochaeta pallida (spirochaetának vagy spirillumnak a hullámvonal-alakú baktériumokat nevezzük). Nagy, sokszázszoros nagyító alatt nézve 6—20 csavarmenetet látunk rajta, egyik végén hegyben, másik végén igen finom hosszú ostorszerű nyúlványban végződik, fénylő fehér színe van. Maga a betegség az idült (chronikus) fertőző (infectiosus) betegségek csoportjába tartozik épp úgy, mint a gümőkór.

A fertőzés úgy jön létre, hogy a beteg egyén nedvező bőr- vagy nyálkahártyakiütéséről jövő fertőző anyag, vagy a beteg egyén vére vagy egyéb, spirochaetát tartalmazó testnedve behatol a másik egyénen levő sebbe. Ez a seb oly finom felületes kis karcolás is lehet, hogy szabad szemmel észre se lehet venni, s ilyen kis karcolás (ú. n. szörvágás) a nemi érintkezés alatt is keletkezhetik. Nemi érintkezésnél a behatolási kapu legtöbbször a nemi szerveken levő sebecske, csók esetében az ajak sebe stb. A fertőzés igen gyorsan hatol be a fertőzött egyén vérébe; előfordult, hogy valaki a nemi érintkezés után néhány órával kivágatott s kiégettetett karcolásra gyanús helyet s a bajnak a megfelelő idő eltelte után való kitörését mégsem tudta elkerülni.

A behatolás helyén 2—4 hét múlva (ez az idő a Iappangási idő, az incubatio) rendszeren ú. n. kemény sánkér (kemény fekély, ulcus durum, *elsődleges* keményedés, primär sclerosis) keletkezik. Először csak kicsi duzzanat látható, ez lassan nagyobbodik, teteje részben kifekélyesedik, az egész azonban kemény marad. Nemsokára ezután a közeli nyirokmirigyek (a nemi szervek fertőzésénél tehát ismét a lágyékhajlati, szájfertőzésnél az állalatti, stb. mirigyek) megdagadnak, amely daganat többnyire nem nagy, borsónyi — mogyorónyi — diónyi, szintén kemény, fájdalomtalan.

Ez után az elsődleges szak után újabb Iappangási idő következik, majd (kb. a fertőzés után három hónapra) az egész test bőrén s az összes nyálkahártyákon (legjobban láthatólag a szájban és a végbélnyílás körül, valamint a nő külső nemi szervein) többnyire sonkaszínű (vagy rézvörös) pettyek alakjában jelentkező, néha azonban súlyosabb (hólyagos, fekélyes) jellegű kiütés lép fel. (Ezt azonban egyéb bőrelváltozásoktól biztosan csak az orvos tudja megkülönböztetni, néha még annak is baktérium- és savóvizsgálatokat kell végeznie, hogy teljes bizonyosságra jusson.) Ez az ú. n. *másodlagos* (secundär) szak. Úgy ezek a kiütések, mint a test bármely más részein (leggyakrabban a tarkón) fellépő (az előbbiekhöz hasonló) nyirokmirigy-duzzاناتok most már mindenki előtt kétségtelenül világossá teszik, hogy a fertőzés az egész testben el van terjedve. Ezek a másodlagos jelenségek a betegség későbbi idejében is újra és újra jelentkezhetnek. A mások fertőzésére nézve ezek a legveszélyesebbek. (Néha e szakban az idegrendszerben, csontokban s egyéb szervekben is lépnek fel tünetek, de ezek legtöbbször csak a következő szakban jelentkeznek.)

A *harmadlagos* (tertiär) szak már csak hosszabb idő (néhány év) múlva jelentkezik (a közbeneső tünetmentes időben lapangó vagy latens vérbajról beszélünk, szemben a manifest, tünetekben nyilvánuló vérbajjal) s a legkülönbözőbb módokon nyilvánul. Alig van szerv, melyet a vérbaj meg ne támadhatna. Nagy, gyógyulni nem akaró fekélyek a bőrön, daganatok a csontokban, ízületekben, májban, májsugorodás, szívizom-elfajulás, korán bekövetkező ütőeremeszesedés és ennek kapcsán aránylag fiatal korban fellépő gutaütések (az agyi ütőerek repedéséből származó agyvérzések), súlyos idegesség, heves fejfájás, kínzó idegzsábák (képes a beteget az öngyilkosságba hajtani), csontok szétesése, az orr besüppedése, a szájjpadlás átlukadása az orr felé, agydaganat, agyhártyagyulladás, gerincvelőgyulladás, súlyos szem- és fülbajok, stb. stb. léphetnek fel.

A vérbaj azáltal is nagy kárt okoz, hogy a szervezet nagyfokú meggyengítésével az összes többi betegségekkel szemben hajlamosabbá teszi azt.

Meg kell még emlékeznünk két betegségről, melyeket *metalluetikus* (lues utáni) *betegségeknek* szoktunk nevezni: a gerincvelősorvadásról (tabes dorsalis) s az agylágyulásról (terjedő hüdéses elmezavar, dementia paralytica progressiva, paralysis progressiva). Mindkettő igen gyakori s (legalább is az eddigi biztosnak elfogadható adatok szerint) minden esetben gyógyíthatatlan baj. E betegségek előzményében oly sűrűn (körülbelül 70, mások szerint 84, illetve 95 százalékban) kimutatható a vérbaj, hogy egyes orvosok (Erb, Fournier) e bajokat már régebben is a lues (vérbaj) késői formáinak tekintették, s feltették, hogy a többi 30 százalékban is volt a betegnek előzőleg vérbaja, csak nem tudott róla. Könyvem első kiadása óta azonban kétségtelenül bebizonyosodott, hogy ez a két betegség minden esetben vérbajos fertőzés következtében áll elő. Egyfelől u. i. az e betegségekben szenvedő betegek vére és agygerincvelőfolyadék (liquor cerebrospinalis) az ú. n. Wassermann-féle, Meinicke-féle, Sachs-Georgi-féle vizsgálatokra pozitív eredményt ad, másfelől a megbetegedett agy-, illetve gerincvelő-állományban meg lehet találni megfelelő vizsgálati módszerekkel a vérbaj kórokozóját, a spirochaecia pallida-t. Hogy azért támadja-e meg ez a két betegség a vérbajosoknak csak egy részét, mert ezekben a spirochaetáknak egy bizonyos alfaja okozta a fertőzést, vagy mert ezeknek az egyének éppen ezekben a szervekben kisebb az ellenállóképességük, azt bizonyosan nem tudjuk. Az bizonyos, hogy az agylágyulással szemben a nemi kicsapongás hajlamosító szerepet is játszik.

Egyébként az agylágyulásnak (terjedő hüdéses elmezavarnak) a vérbajjal való kapcsolatát az is mutatja, hogy míg általában nőknél az elmebajok 7.92 százaléka agylágyulás, addig a prostituáltaknál 37 százalék. (Lipótmezei tébolyda kimutatása.) Bouchaud Franciaország különböző elmeegógyintézeteiben azt a tapasztalatot szerezte, hogy az elmebeteg papoknak csak 2—3 százaléka szenvedett hüdéses elmezavarban, míg más foglalkozású egyének között az ilyen betegség 25—30 százalékban szerepelt. — Mac Dowals közli, hogy Amerikában a vezetése alatt álló

elmeógyógyintézetben sok kvekker van, de ezek között 83 év óta csak három paralitikus fordult elő. (A kvekkerek t. i. általában igen tiszta életet élnek.) — Nálunk Budapesten feltűnően sok a paralitikusok között a pincér, katona és színész. Kölcsönös hajlamosító hatás áll fenn az alkohol és az agylágyulás között. Erre mutat az is, hogy Macdonald elmeorvos 155 agylágyulásos beteg között 116 szokványos ivót talált.

Még egy vészes tulajdonsága a vérbajnak és ez az, hogy az utódokra *átöröklődhetik*. Vagy az ondószál, vagy a petesejt útján kerülhet a spirochaeta pallida az új egyénbe. Minél régebbi a felnőtték vérbaja, annál kevésbé fertőző egy más egyénre nézve s annál kevésbbé is öröklődik át, — azonban mindkét terjedési mód előfordul évekkkel a baj megszerzése után is. Vérbajos szülők házasságából születő gyermekek közül az elsőket az anya rendszeren elvetéli (a magzat a terhesség korai szakában a méhen belül meghal s az anya pár nap múlva világra hozza). A későbbiek halva születnek. Az azután következők élve jutnak a világra, de már születésükkor mutatkozik rajtuk a vérbaj s hamar elpusztulnak. A még későbbiek betegek, de kigyógyulnak. Végül (évekkal később vagy erőteljes gyógyító beavatkozások után) születhetnek vérbajos tünetektől ment gyermekek is, de ezek is sokszor satnyák vagy súlyos idegbajokban (nyavalyatörés, korai gerincvelősorvadás vagy agylágyulás) szenvednek. Az öröklés persze sohasem következik be pontosan e minta szerint, de nagyjában mégis így mutatkozik a vérbajos fertőzés gyengülése. Sokszor azonban még a 3.—4. nemzedékben is megkárosodnak az utódok elődeik vérbaja következtében. — Az öröklött vérbaj-esetek az összes vérbajos megbetegedések 4.8 százalékát teszik ki hazánkban.

Érdekes az a Leredda—Doros—Melly által szerkesztett összeállítás, mely azt mutatja, hogy különböző *halálokként* szereplő betegségek eseteinek hányadrészében tekinthető *alapoknak a vérbaj*: az öröklött vérbaj, a terjedő hűdékes elmezavar (agylágyulás) és a gerincvelősorvadás összes eseteiben, az ütőérelkeményedés, egyéb vérkeringési betegségek és a veleszületett gyengeség eseteinek felében, a szívbjajok kétötödében, az agybjajok (terjedő hűdékes elmezavart kivéve), a gerincvelőbetegségek (gerincvelősorvadást kivéve), egyéb idegrendszeri megbetegedések és az agyguta eseteinek egyharmadában, a májzsugorodás és a veselob eseteinek egyötödében, az agyhártyalob, csontbetegségek, szívhűdés és egyéb alkati betegségek eseteinek egytized részében.

Már most valamit a *vérbaj gyógyíthatóságáról*. A tudomány mai állása szerint a nehéz fémek (higany, bismuth) bizonyos vegyületei és az arsenobenzol vegyületek (a különböző salvarsankészítmények), továbbá a jódtartó 3—4 éven át tartó meg-megszakított alkalmazásával az összes tünetek nyom nélküli eltüntetése és a szervezet spirochaeta-mentessé tétele (amit a Wassermann-féle vizsgálat igazol) csaknem mindig sikerül, ha a kezelés időben kezdődik. Ily módon általában teljes gyógyulás következik be. Mindazonáltal akadnak jelentős számmal esetek, ahol vagy azért, mert a kezelés elkésve kezdődött, vagy mert a szervezet egyes helyein a gyógyszerek részére hozzáférhetetlen helyen tele-

pedtek le kórokozók, a leggondosabb kezelés sem éri el egészen a célt. (Áll ez főképen azon esetekre, hol az idegrendszerben szervi elváltozások keletkeztek.) Ilyenkor azután a kezelések befejezése után is előfordul harmadlagos, sőt esetleg másodlagos tünetek jelentkezése, vagy megtörténhetik, hogy noha az orvos a nősülést megengedte, halott vagy beteg gyermekek jönnek a világra s egyszerre csak vagy a férjnél vagy a látszólag egészségesen maradt feleségnél vagy mindkettőnél beköszönt a gerincvelősorvadás, vagy az agylágyulás vagy mindkettő. De maga az erélyes higany- vagy salvarsan-kezelés is okozhat súlyos bajokat, pl. fennálló kisebbmértvű tüdőbántalom hirtelen súlyosbodását és gyorsan bekövetkező halált.

Az öröklés által sújtott gyermekeken s a fertőzött egyén házastársán kívül mások is juthatnak ártatlanul e betegséghez. A vérbaj gyakran nemi érintkezés nélkül ragad át az emberekre (infectio extragenitalis). Jullien és Fournier statisztikája szerint férfiaknál 5, nőknél 25 százalékban fordul elő az eset. A budapesti bőr- és nemikórtani klinikán 1892-től 1922-ig 435 olyan vérbajos eset fordult elő, melyeknél a fertőzés nem a nemi szerveken történt, — ezek közül a férfiaknál 51, a nőknél 74 százalékban az ajak és a száj volt a fertőzés kapuja.

A fertőzés közvetítője sok minden lehet (szinte nincs életünknek olyan mozzanata, amikor ez a veszély ne fenyegetne). Leggyakoribb körülmények: csók, közösen használt pohár, evőeszköz, pipa, fogkefe, üvegfúvó cső, trombita, beretva (borbély), harapás, piszkos orvosi műszer, orvos vagy baba vizsgálata vagy kezelése vérbajos beteg után (elégtelen mosakodás), sebeknek piszkos dolgokkal való érintkezése, szoptatás. Orvos és beteg, baba és szülőnő, dada és szopós gyermek közt mindkét irányban előfordul a fertőzés. Mivel a cselédek közt igen nagy százalékban fordul elő a vérbaj (titkos prostitúció), el lehet képzelni, mily veszélyt jelentenek ezek gazdájukra s annak családjára nézve. Sokszor a kedvenc fiú viszi haza a családba s tudtán és akaratán kívül átszarmaztatja szüleine, testvéreire.

(A mondottakból látszik az is, hogy mily nagyon kell ügyelnünk ételben, italban, stb. a tisztaságra; különösen fontos, hogy a szájunkba ne vegyünk piszkos tárgyakat s hogy ha valahol seb van rajtunk, azt okvetlenül befedjük legalább is tapasszal.)

Hogy az orvosok milyen nagy veszélynek vannak kitéve, azt a következő adatok mutatják. Azoknak az összes eseteknek, amikor a vérbajos fertőzés (az elsődleges keményedés) az ujjon történik, Scheuer szerint 35.7 százaléka, Fournier szerint 65.5 százaléka orvosnál fordul elő. Trüb 402 esetet figyelt meg, amikor az orvos hivatásából kifolyólag kapott vérbajos fertőzést, a fertőzés behatolása 338 esetben az ujjon, a kézen vagy karon, 32 esetben a szemén, 12 esetben az ajkon, 10-ben az orron, 6-ban az arcon, 2-ben az állon, 2-ben a mandulákon történt.

Még vessünk egy futó tekintetet arra, hogy a *nemi betegségek kezelésében és gyógyulásában az alkoholnak* milyen szerepe van. A kankó gyógyulását nemcsak hátráltatja, de egyenesen

megakadályozza az alkohol, miért is e betegség alatt tilos még a gyenge szeszes italok (könnyű sörök) fogyasztása is. A vérbaj tüneteit szintén súlyosbítja az alkohol. Christian és Nobel bizonyították, hogy a „rosszindulatú vérbaj“ (syphilis maligna) nagyon gyakori olyanoknál, kik szeszes italokat bőven fogyasztottak. Az alkohol nagy mérge az idegrendszernek, akiknél az idegrendszert az alkohol nagyobb mértékben károsította, olyanoknál a vérbaj különösképen az idegrendszerre veti magát. Lacapre francia orvos megfigyelései szerint a vallási parancs következtében szeszes italt nem fogyasztó araboknál a vérbajnak csak könnyebb fajtája (a bőr és a csontok megbetegedése) fejlődik ki a harmadlagos szakban, míg az európaiaknál a központi idegrendszer metaluetikus megbetegedései mindennaposak. A prostituáltak között is jóval gyakrabban fordulnak elő ezek az utóbbi betegségek, mint a többi vérbajos nők között, aminek a legvalószínűbb oka szintén az, hogy a prostituáltak erősen isznak. Aki tehát nemi betegsége idején szeszes italokkal él, megnyújtja betegségét, a meghosszabbított tilalmi időt nem bírja elviselni s ennél fogva a nemi betegségeket fokozottan terjeszti.

A *nemi betegségek terjedése* az újabb korban is sok gondot okozott a kormányoknak, társadalmaknak és tudósoknak egyaránt. Külön egyesületek alakultak ez *ellen*. Ilyen például Németországban a „Deutsche Gesellschaft zur Bekämpfung der Geschlechtskrankheiten“, Ausztriában az „Österreichische Gesellschaft z. B. d. G.“ (1908.) Angolországban egy „Royal Commission of venereal diseases“ nevű bizottságot küldtek ki (1913). Magyarországon dr. Nékám Lajos egyetemi tanár személyében kormánybiztost küldtek ki a nemibajok leküzdésére, 1916-ban az ő kezdeményezésére megalakult a „Nemzetvédő Szövetség a nemibajok ellen“, mely 1917-ben igen nagyszabású törvényelőkészítő szakértekezletet tartott, munkálatait ki is nyomatta. Ujabbán nálunk az Országos Közegészségi Egyesület Antivenériás Bizottsága fejt ki ilyirányú tevékenységet. — A nemi betegség gyógyításán munkálkodik évtizedek óta a Teleia-egyesület; az újabb időben a hatóságok az ország különböző részeiben nemibetegrendelőket állítottak fel.

Számos törvény látott napvilágot a különböző országokban, nagy nemzeti és nemzetközi kongresszusokat is tartottak. Egyik főtörekvése volt a kongresszusoknak, hogy *tiszta képet kapjanak a nemi betegségek elterjedtségéről*. Ily célból a nemi betegségek ellen való védekezés ügyében tartott 1899. évi *brüsszeli nemzetközi kongresszus* felszólította az összes államokat, hogy a nemi betegségek elterjedéséről az egész népességre kiterjedő, egyöntetű statisztikát készítsenek. (Ilyesminek az összeállítása mindenestre rendkívül nehéz, mert a betegek titkolják bajukat és sokszor az orvosok is különböző okokból nem adnak pontos képet gyakorlatukról. Nálunk a statisztikai erkölcs is igen fogyatékos. Feltehető, hogy hiányzik az adatok közül sok kankós szem-bántalom, a veleszületett vérbajnak fel nem ismert esetei s az a sok belgyógyászati és egyéb természetű betegség, mely a vérbaj későbbi folyománya.)

Magyarország csak öt év múlva telt eleget e felszólításnak. Az országos statisztikai hivatal 5122 polgári orvosnak, 401 polgári kórháznak és a magyarországi csapattestek orvosainak és katonakórházainak küldött kérdőívet. Ez íveken az 1905 január 15-én orvosi kezelés alatt állott nemi betegek számát kellett feltüntetni. Az ívek legnagyobb része kitöltve visszaérkezett. A statisztikai hivatal táblázatokba foglalta össze az eredményt. E táblázatokat *Davidovics* József dr. budapesti egyetemi tanársegéd feldolgozta s számításai eredményét a Magyar Orvosi Hetilap 1912. évi 34. és 35. számában tette közzé. E közleményből vesszük a következő néhány adatot:

Az említett napon Magyarországon 41.534 egyén állott nemi bajjal kezelés alatt, vagyis minden 10.000 ember közül 21.5. Férfiak és nők közt az esetek a Blaschko-féle arányszám szerint oszlottak meg, vagyis három férfibetegre egy nőbeteg esett.

A városokban természetesen sokkal több volt a nemibeteg, — egyrészt mert a városi lakosság fertőzöttebb is, másrészt mert a városok kórházaiba tódul részben a falvak népe is. Míg a megyékben (városok nélkül) 10.000 lélekre 1.5 — 36.0 venereás beteg esett, addig a városokban 20—170. A megyék közül legrosszabbul állottak Csongrád-, Békés-, Jász-Nagy-Kún-Szolnok-, Krassó-Szörény-, Hunyad-, Szeben-, Brassó- s Háromszék megyék (Dunántúl Zala, északkeleten Máramaros mutatta fel a legkedvezőtlenebb viszonyokat), — a városok közt Szatmár (170), Marosvásárhely (149), Kolozsvár (148), Budapest (141), Pécs (122), Nagyvárad (103).

Budapesten (ide különösen sok beteg özőnlík máshonnét is) az összeírás napján 10.261 egyén állott orvosi kezelés alatt, ezekből 9158 (90%) bejárólag (ambulanter) s csak a többi kórházakban — elképzelhető, hogy az előbbieik mily arányban terjesztették tovább a nemi betegségeket.

Katonaorvosok kezelése alatt 1580 katona állott (egyek városok szerint 10.000-re átszámítva 100—300). Ez aránylag nem volt olyan sok, mert az egyéb lakosságnál mindenféle korú egyén bele van számítva, míg itt csak a legveszélyeztetettebb kor jött számítás alá, — ha a polgári lakosságnál is csak a 20—25 éveseket számították volna, akkor a katonaságnál valamivel jobb lett volna az arányszám, ami a kaszárnyákban kötelezővé tett megelőző (prophylaktikus) rendszabályoknak volt talán betudható. E korban levőknél a minimumot (220) Selmecebánya, a maximumot (1170) Kolozsvár mutatta fel, míg a katonaságnál a legrosszabb helyen is 300 volt a 10.000 re számított arányszám.

A három tekintetbe jövő betegség közt az elosztódás ez volt: kankó 54.09%, lágy sánkér 11.22%, vérbaj 34.69%.

Az is látható volt a kimutatásból, hogy kankó is, vérbaj is nőknél inkább csak a későbbi szakban jön kezelés alá.

Nékám Lajos dr.-nak egy 1913-ban végzett számítása szerint ez évben 56.167 nemibajos beteg állott kezelés alatt az ország összes kórházaiban, — egy intézeti kezelés alatt álló nemi betegre 7.74 járó nemi beteget számítva (ez volt a klinika arány-

száma), egész Magyarországon 434.732-re volt az új nemibetegek száma becsülhető. Ez a lakosság 2%-ának felelt meg (ennek a számnak a kankós betegek a $\frac{3}{4}$ részét tették ki).

Magyarországon volt azután volt még egy nagykiterjedésű adatgyűjtés 1928-ban, mikor is újra az ország valamennyi orvosának és gyógyintézetének kérdőíveket bocsátottak rendelkezésre, természetesen ekkor már csak a csonka országról volt szó. A befutott adatokat *Gortvay* György dr. egyetemi magántanár feldolgozta és a Magyar Statisztikai Szemle 1930. évi X. számában tette közzé. A kérdőívek 20 százaléka nem érkezett be a statisztikai hivatalhoz.

A végkimutatás szerint 1928-ban Magyarországon az összes nemibetegek száma 56.489, vagyis az összlakosság 1.1 ezreléke.

A városiasodás (urbanizálódás) e téren is megmutatta romboló hatását. A városokban a megbetegedések arányszáma jóval nagyobb volt mint a községekben. A megbetegedések országos átlaga 1000 lélekre 7.1 volt, a vármegyékben városok nélkül 2.8, a törvényhatósági városokban 25, Budapesten 30.4 beteg esett 1000 lélekre. A megyei városok és a 10.000 lakosnál népesebb községek átlaga 7.5‰ volt, vagyis kb. az országos átlagnak felelt meg. A megyék közül legrosszabbul állottak: Békés (5.8 ezrelék), Jász-Nagy-Kún-Szolnok (5.1 ezrelék), Szabolcs és Ung (4.8 ezrelék), Somogy (3.5 ezrelék). Általában Dunántúlon kedvezőbb a helyzet mint a Tisza vidékén. A törvényhatósági városokban legrosszabb a helyzet Pécsen, mely Budapesten is túltesz, mert ott 1000 lélekre 34.3 venereás betegség esik, azután Miskolc jön 23.6 ezrelékkel. A megyei városok között legfertőzöttebb Solnok (32 ezrelék), Nyíregyháza (30.2 ezrelék), Kaposvár (29.4 ezrelék), Gyula (23 ezrelék) és Nagykanizsa (22.2 ezrelék). A 10.000 leiknél népesebb községek között Kisvárdán áll a legrosszabbul (24.8 ezrelék).

A *családi állapot* szerinti megoszlás a következő volt: A vármegyékben 1000 lélekre számítva a házások között beteg volt 2.4, a nem házások között 3.1, — törvényhatóságú jogú városokban a házások között 24.0, a nem házások között 25.6, — az egész országban átlagosan a házások között 6.4, a nem házások között 7.6.

Nem szerinti megoszlás: A házas férfiak között 8.5 ezrelék, a nem házas férfiak között 11.9 ezrelék, a házas nők között 4.3, a nem házas nők között 3.5 ezrelék.

A három tekintetbe jövő betegség közül a megoszlás országos arányszámában: Lány fekély az összes megbetegedések 2.3 százaléka (1000 lélekre 0.2), kankó 47.1 százalék (1000 lélekre 3.3), vérbaj 50.6 százalék (1000 lélekre 3.6). Itt is mutatkoznak eltolódások nem, kor és vidékek szerint. A vérbaj legelterjedtebb Nyíregyházán (21.3 ezrelék), — aránylag nagy Gyulán (12.7 ezrelék) és Kisvárdán is (13.5 ezrelék). A férfiak közt országos átlagban kétszer annyi a vérbaj (4.47 ezrelék), mint a nők között (2.75 ezrelék). Több a vérbaj aránylag a házások között, mint a nem házások között.

Az is látható a kimutatásból, hogy a kankó is, a vérbaj is nőknél inkább csak a későbbi szakban jön kezelés alá, ami azt jelenti, hogy részben később jönnek tudatára fertőzöttségüknek, részben szégyenből húzódoznak a kezeléstől.

Az 1928. évi adatgyűjtés jellemzésére egyébként hadd jegezzük meg, hogy 1925-ben Grusz Frigyes dr. egyetemi tanársegéd is végzett adatgyűjtést. Eszerint a 148 budapesti gyógyintézetben 67.500 nemi beteget kezeltek ez évben, tehát jóval többet, mint amennyit az 1928. évi statisztika az egész országra kimutatott. Szembeötlő a két statisztikában a betegségek közti eloszlásra vonatkozó arányszámok eltérése is.

	Vérbaj	Kankó	Lágyfekély
Grusz dr. 1925. évi adatgyűjtése:	32.44	58.16	9.40
Az 1928. évi adatgyűjtés:	53.1	45.3	1.6

Közöljük nagy, áttekintő képül még a valóban pontos és megbízható norvég és dán statisztika adatait. E szerint 1886—95-ig a lakosság közt a következő arányszámban voltak állandóan nemi betegek:

	Kopenhágában	Vidéki városokban	Az ország egyéb részein
Lágy fekély	2·51%	0·32%	0·03%
Kankó	13·80 "	2·21 "	0·27 "
Vérbaj	3·75 "	0·49 "	0·08 "
Összes nemi bajok	20·06%	3·02%	0·38%

A nemi bajoknak a két nem között való eloszlásából ezekben az országokban arra lehet következtetni, hogy míg egy nő négy férfit fertőz, addig csak négy férfi fertőz egy nőt.

Hogy egyes időkben, egyes helyeken a vérbaj milyen nagy mértékben elterjedhet, azt a következő adat mutatja: Dél-Európának egy darabján megvizsgálták nemi betegségekre az egész lakosságot s 39.000 lakosnál 14.000 vérbaj- esetet állapítottak meg, ezek közül 6000 súlyos volt. Franciaországban egyes falvak teljesen meg vannak vérbajjal fertőzve, úgy, hogy a szomszéd falubeliek nem is mernek onnét házasodni. Nagymértékben elterjedt a vérbaj a keleti országok partvidékein, hová az európai hajósok hurcolták be a bajt. (így terjed a kultúra.)

A kankó is nagyon elterjedt. Ricord Párizsban a múlt század elején a férfiak 80 százalékát kankósnak találta.

A városi viszonyokra nézve valamennyire jellemző még a Budapesti Kerületi Munkásbiztosító Pénztár 1911. évi kimutatása. Ez sok más statisztikával szemben annyiban is megbízható, hogy minden betegnek állandó tagsági száma lévén, ugyanaz az eset nem szerepelhet többször a statisztikában (ami vérbaj- esetek különböző kitöréseinél más statisztikákban előfordul). Az említett évben a tagok közt 471.218 megbetegedés fordult elő. Ezek közül fertőző természetű volt 41.577, miből ismét gümőkór volt 18.509, nemi betegség 20.770 (kankó 12.607, lágy fekély 3885, vérbaj 4278).

Az Országos Társadalombiztosító Intézet budapesti körzetének 1928. évi kimutatása szerint ez évben 15.728 új kankós beteg

jelentkezett kezelésre, ami az összes tagok 1.6 százalékának felel meg. (Hasonló százalékos arány mutatkozik azokban az országokban is, ahol a nemi betegségek bejelentése kötelező s így a statisztika elég pontosnak mondható.)

Az 1928. évi magyarországi adatgyűjtés *foglalkozás szerint* tekintve a legrosszabb állapotot a napszámosoknál talált, ahol 1000 élöre 324 venereás megbetegedés esik. Utána következnek az ismeretlen foglalkozásúak 30.1 ezrelék, a hadsereg 22.7 ezrelék és a házi cselédek 18.9 ezrelék arányszámmal. A foglalkozások szerint való eloszlást érdekesen mutatja Brentano Lujo dr.-nak Berlinről közölt statisztikája is, ahol a munkások közt 8, a kereskedők közt 16.4, a diákok közt 25 százalék volt a nemi beteg. A gráci betegpénztárnál jelentkezett munkások 45.1 százaléka mondta be, hogy valamikor kankója volt. Erb tanár előkelő praxisában a betegek 48.5 százaléka vallotta be ezt.

Nagyon veszélyeztetve vannak a nemi betegség által az összes önálló női foglalkozások. Budapesten 1925-ben 72.104 önálló női kereső volt, ezek közül nemi beteg volt a cselédek 84.87 százaléka, a takarítónők, bejárónők 9.87 százaléka, a pénztárosnők 1.24 százaléka.

Lássuk már most a nemi betegségek elterjedését a *diákság* körében. A budapesti „Egyetemek Kórház-Egylete“ 1911-ben 1756 esetben adott utalványt a bőr- és nemi bajok szakorvosaihoz, de ez esetek között csak 2—3 százalék volt bőrbaj. Nagyon sok esetben azonban az egyetemi hallgatók nem fordultak az Egyetemek-Kórház-Egyletéhez, amiből világos, hogy a négy akadémiai év alatt minden budapesti egyetemi polgárra átlag egy nemi megbetegedés esett, — de az arányszám talán sokkal rosszabb is volt. Íme, a nemzet jövőendő vezetői! Szomorú adat (azt mutatja, hogy a felvilágosítás még távolról sem elegendő védekezés a nemi betegségek ellen) az, hogy több ország statisztikája szerint a legfertőzöttebbek az egyetemi hallgatók között éppen az orvosnövendékek, igaz, hogy a kísértésnek is ők vannak a legjobban kitéve. A berlini egyetemi hallgatók közül egyre a diákévek alatt átlag két kankómebtegedés esik. (Természetesen egyeseknek sohasem volt, egyesekre tehát ennek megfelelően több, mint két megbetegedés jut.)

Blaschko A. dr. híres berlini tanár, ki nagyon sokat tett a nemi betegségek elleni küzdelemben s a statisztika-gyűjtés terén is, több ország *hadseregének* 1903-iki állapotáról a következő adatokat gyűjtötte: 1000 tényleges szolgálatban levő katona közül nemi beteg volt Németországban 25, Franciaországban 41, az osztrák-magyar hadseregben 61, Olaszországban 84, Angliában 173. (Ez utóbbi szám magyarázata az, hogy Angliának zsoldos hadserege volt, — a hosszabb időn vagy éppen egy életen át szolgáló katonák több veszélynek vannak kitéve.) 1910-re a helyzet javult: Németországban 20, Franciaországban 26, Ausztria-Magyarországban 55, Olaszországban 77, Angliában 77 nemi beteg esett 1000 katonára. (Az angliai nagy javulás oka a prostituáltak bejegyzésének megszüntetése!)

Hogy a német hadseregben a különböző időkben mily mértékben voltak a nemi bajok elterjedve, arra nézve a következő adatokat közöljük (a számok ezrelékeket jelentenek):

Zsoldos hadseregben tehát kb. négyszeres számok fordulnak elő.

A mi honvédségünknel az újabb statisztika a következő adatokat derítette ki:

É v e k	1908 1913	1921	1922	1923
Kankó	13·3	40·6	50·0	53·1
Lágyfekély	1·8	6·1	3·1	3·9
Vérbaj	5·2	18·4	25·8	26·5
Összesen	20·3	65·1	78·9	83·5

Egyes egyes dandároknál betegek százaléka:

Debrecen 11.13, Pécs 11.04, Szombathely 9.02, Szeged 8.93, Miskolc 7.68, Pestkörnyék 6.97, Budapest 6.90, Székesfehérvár 5.92.

Ezek a számok 1928-ra így változtak meg: Miskolc 10.7, Pécs 8.95, Debrecen 7.2, Szombathely 6.52, Székesfehérvár 6.34, Budapest 5.53, Szeged 5.26.

Gans 1919-ben Lipcsében a katonákat kikérdezte, hogy a nemi betegséget kitől kapták. Az eredményt a következő statisztikában foglalta össze: Prostituált 21.5 százalék, pincérnő 15.4 százalék, cseléd 14.0 százalék, háztartásbeli asszony 11.3, üzleti kiszolgáló 9.0, gyári munkás 8.1, háztartásbeli leány 4.3, varrónő 2.2, özvegyasszony 2.0, napszámosnő 0.7, művész nő 0.4, közlekedési alkalmazott 0.3, kitarított nő 0.2, ápolónő, masszírozónő 0.2, telefonkezelőnő 0.2, ismeretlen 10.2 százalék.

A *házasulandókra* nézve Berlinben Blaschko próbált statisztikát összeállítani; e szerint a 30 éves korban házasulandó fiatal emberek közül százalékosan számítva mindegyik kétszer betegedett meg kankóban s minden negyedik vagy ötödik szifiliszben. Mivel a statisztika nem volt teljes (az orvosok fele nem felelt a kérdésre), a valóság még szomorúbb. Hogy a házasulandók közt milyen arányban fordulnak elő nemi betegségek, erre nézve Kopenhágából is van eléggé megbízható statisztika. Itt a 20 és 30 év közt levő fiatal emberek 16—20 százaléka nemi beteg. 1886—95-ig a jobbmódú (később házasodó) társadalmi osztályban 100 e korbéli emberre 119 (átlag egy, egyesekre több) kankó és 18 (5.5-re egy) vérbaj-megbetegedés esett.

Mi vár most már a szegény fiatal asszonyokra? Azt mondhatjuk, hogy szinte szerencseszámba megyén, ha manapság tiszta leány a házas életbe jutva nem kap fertőzést és nem bete-

gesedik el. Blaschko poliklinikáján a jelentkezett betegek egyötöde házas volt, ezek közül a férfiak majdnem mind házasságon kívül, a nők mind férjüktől kapták a bajt.

Fournier Párizsban gyűjtött statisztikája szerint 100 nő közül 20 a férjétől kapja a vérbajt, Jordán moszkvai orvos szerint 50, Róna budapesti statisztikája szerint 57. Azoknak a házasságoknak, hol a férj kankós volt, 18 százalékában az asszony kifejezetten kankós tünetek között megbetegedik.

Most egy fontos fejezetre térünk át: mi a *prostitúció szerepe a nemi betegségek terjedésében?* Rendkívül nagy. És ez egészen természetes. Bizonyosan felvehetjük, hogy a prostituáltak mindegyike megbetegszik nemi bajban; sőt például a vérbajt úgyszólván mind működése első hónapjaiban megkapja. Tekinve, hogy a nemi bajban szenvedő férfiak nagy része lelkiismeretlenül továbbra is felkeresi a prostitúciót, ennek így is kell lenni. Viszont a prostituált, kinél a betegség sokszor könnyen észrevehető tüneteket nem is okoz, a legnagyobb lelki nyugalommal fertőzi tovább a hozzá kerülő férfiakat gondatlanságból, pénzvágtyból vagy szándékos rosszakaratból. Sem tőle, sem az őt igénybevevő férfiaktól becsületességet elvárni nem lehet, hiszen amit csinálnak, az maga minden tisztességes érzést arculütő bűn. Egy párizsi tudós számítása szerint egy kéjnéő átlagban 7 évre becsült pályafutása alatt körülbelül 30.000 férfit fertőzhet. Itt tehát valóban azon kell csodálkoznunk, hogy a nemi betegségek nem gyakoribbak. Az emberek szinte vakon rohannak a bajba. „Mikép a madár a tőrre siet és nem tudja, hogy az élete ellen van.“ (Péld. 7:23.)

Budapesten 1911-ben 2097 kéjnéő volt bejegyezve. Ezeknél hetenként kétszer végzett vizsgálatok alapján Hodossy Gedeon dr. az akkori rendőrorvos kimutatása szerint ugyanez évben 2100 kórházba utalás történt. Tehát átlagban minden prostituáltra egy kórházba utalás esett. Hogy ennek megfelelőleg megbetegedés is csak egy esett volna, ezt, úgy gondolom, senki sem hiszi. Például a vérbaj bizonyára azért nem jelentkezik sok prostituáltnál, mert bejegyeztetése előtt keresztül ment már a friss, könnyen felismerhető tüneteken. A 2100 kórházba utalás betegségek szerint így oszlott meg: kankó 839, vérbaj 697, lágy fekély 564 eset. Az utolsó 11 évről a következő adatok állanak rendelkezésünkre a Budapesten bejegyzett (reglementált) prostituáltak nemi megbetegedéseinek számára nézve:

É v	Kéjnéők száma	Nemi megbetegedések	É v	Kéjnéők száma	Nemi megbetegedések
1917	2517	3241	1923	1933	970
1918	2119	1453	1924	1804	690
1919	1967	846	1925	1711	430
1920	1916	829	1926	1696	262
1921	2002	563	1927	1468	284
1922	1960	656			

Ebből a táblázatból az állapotok javulása olvasható ki. (Vagy csak az, hogy az idültté vált betegség könnyen felismerhető tüneteket nem mutat?) — Ugyancsak Budapesen 5 éven át következő számú prostituáltat küldtek kórházba különböző nemi betegségekkel:

É v	Kankó	Vérbaj	Lágy-fekély	Összesen
1922	451	129	38	618
1923	460	118	57	635
1924	283	93	36	417
1925	372	124	28	524
1926	377	91	27	495

Egyébként a hatósági vizsgálat eredményeinek kétes voltát a következő (mindenesetre régebbi időből eredő) adatok mutatják: A budapesti poliklinikai ambulancián lány sánkérral jelentkező férfiak 83.5 százaléka, a vérbajosok 85.8 százaléka baját bejegyzett, hatóságilag ellenőrzött kéjntől kapta. Egy külföldi statisztika szerint a nőtlen férfiak a megbetegedések 81.1 százalékában prostituálttól kapják a vérbajt. (Róna: Venereás betegségek.)

Ezzel kapcsolatosan még csak Bloch Ivántól idézünk valamit: „Bár kimutatható és bizonyítható, hogy minden harmadik prostituálnak kankója van, 1889-ben Berlinben csak minden 200-iknál, 1884-ben pedig csak az 1873-ik vizsgálatnál találtak egy kankóesetet.“ Ha azóta a vizsgálat alaposabb és részletesebb lett is, az eredmények most is távolról sem jók.

Hogy a *titkos prostituáltak* száma Budapesten mekkora lehet, az hozzávetőleg sem igen állapítható meg. Az kétségtelen, hogy sokszorosan felülmúlja a bejegyzettekét. Az is kétségtelen, hogy náluk a megbetegedés arányszáma is igen nagy — ez kitűnik a razziák alkalmával elfogott vagy egyébként a rendőrség kezeibe került kétes egyének vizsgálatából. A következő táblázatban azt közöljük, hogy a különböző években mekkora volt a rendőrség által bekísért titkos prostituáltak összes száma, ezek közül hányat találtak betegnek, mekkora volt tehát a betegszázalék:

É v	Összes titkos kéjntök	Belölük beteg	Beteg %
1922	1050	618	58.8
1923	1954	635	32.5
1924	2201	417	18.9
1925	1400	524	37.4
1926	1186	395	33.3
1930	2840	676	23.9
1931	3479	773	22.2

A Budapesten 1926-ban bekísért titkos kéjnök (összesen 1186) kor szerint így oszoltak meg:

Éves	%	Éves	%	Éves	%
14	0.5	22	9.0	30	0.9
15	0.7	23	7.4	31	0.7
16	3.5	24	6.0	32	0.8
17	7.8	25	3.5	33	0.6
18	9.4	26	2.5	34	0.3
19	15.5	27	2.1	35	0.2
20	12.1	28	1.6		
21	11.6	29	1.2		

A legtöbb tehát közöttük a 19—21 éves. De a 14—17 évesek is az összes számnak egynolcadát teszik ki.

Egy titkos kéjnőről figyelemreméltó esetet ír le egy francia szerző. A vérbajjal fertőzött nő lakás hiányában mindig egy híd alatt húzódott meg. A hídfőnél minden két órában más katona állt őrt s ez a nő minden nap 12 katonát rontott meg. A sok megbetegedés végre a hadvezetőség figyelmét felhívta s így jöttek rá a dologra.

Stuttgartban a be nem jegyzett prostituáltak 39.7 százaléka szenvedett nemi betegségben (ezek közül 20.5 százalék vérbajban). Más nagy városokban 30—67 százalék nemi beteget találtak közöttük. (Stuttgartban a vérbajban megbetegedettek között betegségét 18 éves koráig 20 százalék, 25 éves koráig 83 százalék szerezte meg kimutathatólag.) A berlini pincérmők 30 százaléka nemi beteg. Ilyenek az állapotok a nemi bajok főforrásánál, a prostitúciónál.

A prostitúciót első sorban az ifjúság veszi igénybe. Hogy ez az igénybevétel mily korán kezdődik, sok szomorú tapasztalat bizonyítja. Egy budapesti gimnáziumi igazgató jelentette egy értekezleten, hogy a VI. osztály növendékei, tehát 15—16 éves fiúk közül 54 betegedett meg nemi bajban egy év leforgása alatt. A fiúk közül egy bordélyházba vetődött, itt felbizzatták, hogy hívja el társait is s elment vele az egész osztály.

Hogy a farsang milyen összefüggésben van a nemi betegségekkel, azt szomorú érdekességgel illusztrálja a következő megfigyelés: Egy 200.000 lakosú német városban a háromnapos karnevál-ünnepségek után hamvazószerda délelőttjén 8-tól 12-ig 700 orvosságot adtak ki nemi bajok ellen. Mivel a legtöbb betegség miatt csak néhány nap múlva szoktak a betegek orvoshoz fordulni, ez a szám a következő vasárnapig bizonyára 4 - 5-szörösére növekedett.

De mindezek a számok csak halvány fogalmot nyújtanak arról, hogy mögöttük mennyi testi és lelki szenvedés és gyötrellem rejtőzködik. Mennyi boldogan, reménykedve indult élet szenvedett hajótörést ezeken a szirteken. Hogy mégis valameny-

nyire elképzelhessünk egy-egy ilyen tragédiát, *közlök egy-két valóban megtörtént esetet.*

Egy fiatal gróf a fővárosba jött, hogy unokatestvéreit meglátogassa, először vendéglőbe mentek s alaposan beebédeltek bőven fogyasztva bort is, mert már egy latin közmondás megmondta: „Friget sine Baccho Venus!“ (Vénus megfagy Bacchus nélkül!) Azután sétáltak egyet s betértek egy kávéházba, ahol női kiszolgálás volt. Alig foglalt helyet a viruló fiatal gróf, a felszolgáló pincérnők közül egyik az ölébe ült s oly erővel csókolta meg ajkát, hogy a nő iránt undor keletkezett benne. Izmos karjával ellökte magától. De már késő volt.

Napok múltán alsó ajka belső oldalán kis hólyagok keletkeztek. A gróf tollkésével lekaparta őket, de a dolog mind rosszabbá vált. s mindig mélyebbre terjedt az alsó állkapocs mentén. Midőn az orvoshoz fordult, az vérbajt állapított meg nála. „De az Istenért, doktor úr“, kiált az ifjú elborzadva, „én még soha életemben nem követtem el növel meg nem engedett dolgot!“ Az orvos vállát vonogatja. „De megcsókolt valami gyanús nőszemélyt?“ Valóban, ott a kávéházban! Az orvos a gróffal rögtön odakocsizik s még ott szolgál fel ugyanaz a leány nevető ajakkal más vendégeknek. Az orvos gyorsan hozzá lép s még mielőtt az tudná, hogy mi is történik, két ujjával kinyitja a száját és — tele van vérbajos kiütésekkel. A gróf betegsége folyton rosszabbodik. Anyjáért sürgönyöz. Amint a magas termetű, büszke grófné a szállodai szobába lép s kiterjesztett karokkal fia, az az örökös, a családfő további fenntartója felé siet, a gróf erős karral elhárítja s így kiált: „Anyám, ne jöjj közel hozzám! Nekem vérbajom van s téged is fertőzhetnék. Most már nem házasodhatom többé, ha csak asszonyt s gyermekeket nem akarok megmérgezni.“ Erre a büszke asszony egy jajkiáltással ájultan rogyott össze.“ (Naturtrieb u. Sittlichkeit.)

Henry Varley angol lelkész beszéli el: „Egy este egy fiatal emberhez hívtak, akiről azt mondták, hogy halálán van. Nagy szobába léptem be s egy erős, szép szál férfit láttam. Körülbelül 27 éves volt, félig levetkőzve az ágyon feküdt. Abban a pillanatban, ahogy meglátott, felkelt és így szólt: „Én önt nem akartam látni. Tudom, hogy ki ön. De miért hívták ide?! Barátaim azt beszéltek önnek, hogy halálomon vagyok s még mielőtt a reggel szürkül, meg fogok halni. De micsoda ostobaság ez?“ tette hozzá, „hát olyan vagyok én, mint egy haldokló?“ S hogy rögtön bebizonyítsa, hogy ilyesmi róla egyáltalán fel sem tételhető, szilárd és gyors léptekkel körüljárta a szobát. Egy pár pillanatra valósággal megrémültem s először egyáltalán nem tudtam, hogy mi teendő vár itt reám. Ekkor jelenlevő barátainak egyike félrevont s közölte velem, hogy délután két orvos járt itt s azt a véleményt nyilvánították, hogy az éjjelt nem éli túl. De hát miért? Talán végzetes tévedésből mérget vett be, — vagy gyilkosságot követett el, ennek következtében halálra ítélték s most a kivégzés órája közeledik? Nem, mindez nem forgott fenn. De kéjnök társaságában forgolódott s néhány hó előtt a leggo-

noszabb betegségek egyikét kapta meg A baj a további lefolyás alatt a nyakat támadta meg s most a halálos kimenetel fele haladt. A légzőutak lassanként megdagadtak s akadályozták a légzést, úgy hogy a megfulladás minden pillanatban várható volt. Hasztalan igyekeztem a felizgatott embert megnyugtatni; hiába kíséreltem meg, hogy figyelmét Isten irgalmasságára irányítsam, aki „hozzánk való szerelmét abban mutatta meg, hogy mikor még bűnösök voltunk, Krisztus érettünk meghalt.“ (Róm. 5: 8.) Hiába, — nem akart sem rám hallgatni, sem azt elhinni, hogy meg kell halnia. Bizonyos azonban az a tény, hogy néhány, a legnagyobb felindulásban eltöltött óra után, melyek alatt vad dühkitöréseknek engedte át magát s a halállal viaskodott, amelyet folyton hangoztatva, hogy nem fog meghalni, — a légzési nehézségek folytatták gyors, alattomos munkájukat. Hajnali fél háromkor ott feküdt ugyanazon az ágyon, ugyanabban a szobában, az ifjú ember erős alakja: új áldozat abból a borzalmas nagy seregből, melyet az érzéki gyönyörűség, a kéj űzött a halál karjaiba.“

Ugyancsak Varley írja a következőket ugyanebben a „Der Fluch der Mannheit“ című világszerte óriási példányszámban elterjedt művében: „Jöjjenek velem olyan kórházba, ahol a bukott nőknek egész csapatai szenvednek. Lépjen csak egyszer egy ilyen osztályba és nézzen meg jól egy ilyen emberroncsot, a puffadt, fakó, festéktől és púdertől egészen eltorzított arcokat, amint ágy-ágy mellett ott fekszenek. Ha nem hagyja nyitva az ablakot, hogy friss levegő akadálytalanul beáramolhasson, akkor azt a rossz szagot, melyet az undorító betegség, a halálos sýnlődés áraszt, nem bírja soká kintartani s menekülni fog a borzasztó látvány elől. Figyelje meg a fáradt, sípoló légzést és nézze, hogy az egykor szép vonású arc miről beszél. Fájdalom és nyomor véssődtek bele, ördögi kifejezés tanyázik rajta. Ehhez járul a rettenetes köhögés, mely nemsokára felemészti. (A kicsapongó élet a tüdővész számára készíti elő a talajt nagyon gyakran. Szerző.) A parázna nő közeledik az örökkévalóság borzalmas valóságához és halálához mi reményt fűzhetünk? Teljesen megromolva, megkeményedett szívvel, teljesen a mértéktelenségbe süllyedve, odadobta magát az érzékiségnek ez a világias teremtés és most éppen a kárhozatra készül. Gonosztettei felhalmozódva készen várnak arra a borzasztó pillanatra, amikor a tisztátalan lélek Isten ítélőszéke elé kerül s elhagyja ezt a tönkrement testet, melyben becstelenül megromolva élt. Figyeljen jól! Az élet szikrája kialudt, a halott test ott fekszik, a halál titokzatos sápadtsága és merevsége honol rajta. Itt nem lehet anyát látni a halálos ágnál, aki gyengéd szeretettel forró könnyeket ont; nem jött ide gyászoló testvér, hogy kibomlott haját utoljára rendbe hozza. És még az a legjobb, hogy ez így van. Minek a nevét is említeni vagy rokonairól beszélni. Az ilyen szegény bukott teremtsnek, mint amilyen most hullaként előttünk fekszik, régóta nincs már otthona, nincsenek hozzátartozói. Nézze csak, ott hoznak a szobába egy durván ácsolt koporsót; óvatosan felemelik tetejét — s az emberi por megtalálta szűk nyugvóhelyét.“

Talán valamikor kedves, vidám, szerény cselédleány volt, voltak szerető szülei, testvérei, — de jött egy fiatal úr, kinek az egész csak pillanatnyi élvezet volt, mit másnap elfelejtve, nyugodtan ment tovább útján — hízélgéssel, csalogatással, talán egy kis erőszakkal is sikerült, a leány elbukott, mind mélyebbre süllyedt (segítettek más fiatal urak) s íme, a borzalmas vég.

Viebahn György tábornok közli a következő esetet: „Egy fiatal ember egy rossz barátjától elcsábította magát egy bűntanyára. Sajnos, nem szólott úgy, mint József: „Hogy követhetném el ezt a nagy gonoszságot és hogyan vétkezném az Isten ellen?“ Lelkiismeretfurdalások között tért haza s csakhamar észrevette, hogy gonosz betegséget szerzett. Egy tapasztalt orvosnál keresett gyógyulást s látszólag talált is. Évek múltak, tekintélyes hivatalnok lett s megkért egy leányt. Az esküvő előtti napon egy barátja így szólt hozzá: „Micsoda kiütés az, amelyet látok rajtad. Hiszen neked nagyon csúnya betegséged van?“ A vőlegény lelkiismeretfurdalástól s kétségbeeséstől marcangoltatva föbe lőtte magát.“

Vetter Jakab kiváló német evangélista idézi egy orvos elbeszélését: „Egy fiatal kereskedő jött rendelőórámra friss vérbajjal. Feltártam előtte baja természetét s kijelenttem neki mindjárt az első rendelésen, hogy nem szabad addig megházasodnia, míg meg nem engedem, ami öt évnél hamarabb nem fog megtörténni. Láttam ugyanis, hogy jegygyűrűt hord. Ő hűvösen válaszolt. „Nagyon sajnálom, de nekem három hét múlva meg kell házasodnom, már mindent úgy rendeztem be, ezen már nem változtathatok.“ Elébe tártam, hogy micsoda gonoszságot követne el és kértem, hogy ha nem várhat, inkább maradjon becsületes ember, beszéljen a menyasszonya szüleivel s bontsa fel az eljegyzést. Ő csak nevetett ezen az „érdekes indítványon.“ Én esdve kértem, hogy álljon el szándékától s végül azzal fenyegettem, hogy én fogom a menyasszony szüleinél feljelenteni, ő egész nyugodtan válaszolt nekem: „ön nem fog feljelenteni; azt tiltja a büntető törvénykönyv.“ (Az orvos titoktartásra van kötelezve.) Tehát minden hiába volt; sem óvni, sem tanácsot adni nem tudtam, hallgatásra kárhoztatva, hagynom kellett, hogy a gazság megtörténjék. A fiatal viruló nőt, ki bizalommal telve követte a szeretett férfit, ez tudatosan megmérgezte a betegség csiráival. A fiatal asszony pár héttel a menyegző után megbetegedett. Heves tag- és csontfájdalmi voltak, melyek éjjeli nyugalmát elraborták, vérszegény és halvány lett, lesóványodott s az előbb viruló, üde leányból fonnyadt, hervadt asszony lett. Az év végén egy elvetélés fordult elő nála. A következő évben ez ismétlődött. A harmadik évben egy gyermeket szült, aki pár nap múlva görcsökben elpusztult; a negyedik évben újra egy gyermeket, aki négy hetes korában kiütést kapott s fél év múlva görcsökben s hűdési jelenségek között meghalt. A házasság megkötése után 6 évre az asszony látszólag egészségesen összeesett az utcán s pár pillanat alatt halott volt. Vérbajos alapon keletkezett szívbaj okozta kora halálát.“

A vérbaj (syphilis) terjedéséről figyelemreméltó eseteket olvastam Molnár Lajos államrendőrségi tisztviselő „Az erkölcsök, a közegészség és a prostitúció“ című igen komoly hangú s hazánkban szokatlanul becsületes felfogással megírt könyvében.

„Whitehead dr. közléséből idézünk néhány példát. Egy úri nő első gyermekét szülte, szép egészséges leányt s csakhamar felgyógyult. A gyermeket három hónapos korában, akkor még teljesen egészséges volt, beoltották. Tíz hónapos korában egyike volt a legszebb gyermekeknek s az anya egészsége is kifogástalan volt. Ebben az időben a férj elsődleges vérbajt kapott. Az első tünetekből gyorsan kigyógyult s kereskedelmi ügyeinél fogva két hónapnál tovább távol volt feleségétől azután, hogy a betegségnek minden külső jelensége elmúlt. Két hónappal később, mikor a gyermek 15 hónapos volt s még mindig szopott, vérbajos kiütések borították el. Magán az anyán is gyanús jelenségek mutatkoztak. Eredményes kezelés következtében mind az anya, mind a gyermek jobban lettek. De a leányka képtelen lévén szilárd táplálék megemésztésére, még mindig szopott s tizennyolc hónapos korában újra kiütések jöttek elő rajta; a fül körüli mirigyek gyulladásba jöttek, más tünetek is mutatkoztak s a leányka, a szülők első gyermeke, húsz hónapos korában meghalt. Néhány hónap múlva az anya is utána ment, mindketten áldozatai lévén egyazon könyörtelen rombolónak. A férj másodszor is megházasodott; betegsége ismét kiújult, elragadt feleségére s az tovább fertőzte gyermekét. . .

1828-ban egy úri ember másodlagos vérbaj jelenségeivel felfereste Price dr.-t s kifejezte előtte azt a félelmét, hogy valószínűleg felesége is, ki már akkor előrehaladott terhes állapotban volt, benne van a bajban.. Midőn a gyermek megszületett, egy egészséges fiatal falusi asszonyt, ki azelőtt vesztette el gyermekét s kit Price dr. tisztességesnek ismert, bérelt fel dajkául, hogy szoptassa. Rövid idő múlva gyanús jellegű pattanás jelentkezett a nő mellén s egyidejűleg észrevette, hogy a gyermek fájós szájú s kellemetlen szaga van. Csakhamar kiütések borították el a nőt, mind a két tenyeréről lehámlott a bőr, fájdalmat érzett tagjaiban s körmei romlani kezdtek. 1830-ban a dajka egy fiúgyermeket szült, ki hasonló betegségben szenvedett s meghalt három hónapos korában. 1831-ben egy halvaszületett gyermeke lett. Egészsége, mely azelőtt kitűnő volt, naponként hanyatlott attól fogva, hogy az a gyermek megmételtyezte, kit szoptatásra felvállalt. Mintegy hat héttel azután, hogy a pattanást a mellén észrevette s annak következtében a gyermeket szüleinek visszaadta, egy másik tisztességes férjes asszony, ki amannak helyét a szoptatásban elfoglalta, fordult Dr. Price-hoz, — egy nagy pattanás volt emlőjén, rézszerű kiütés a bőrön és fekélyek mind a két torokmandulán. Price dr. meggyőződést szerzett magának, hogy férje teljesen tiszta volt minden nemi betegségtől. A nőnek magának is lévén gyermeke, hogy mindegyik egyenlő mértékben kapja a táplálékot, gondosan vigyázott reá, hogy mind a két gyermek a külön neki adott emlőt „kapja mindig.“ Mindamellet saját gyermeke is elkapta a vérbajt, beszíván a mérget az anya

tejével s nemsokára meghalt bele. Az asszony ezután ismét vérbajos gyermeket szült, az egyik meghalt hathetes korában, a másik, bár kiütésekel fődve s körmeit elhullatva, kilábolt a betegségből. Hogy a fertőzés e körútját teljessé tegyük: e gyermekek anyja átvitte a betegséget férjére.“

Ha az erkölcstelen életnek a tiszta életre gyakorolt romboló hatásáról szóló fejtegetéseinket be akarjuk zárni, lehetetlen még egyről meg nem emlékezni: az erkölcstelen étellel az esetek nagy részében össze van szövődve *különböző mérges élvezeti használata*. Az alkoholról már ismételt szoltunk s kifejtettük ennek a lélektani vonatkozásait is, — meg kell azonban emlékeznünk a nicotinról, a morphiúmrol és a cocainról is. A nemi kicsapongások által elgyengített szervezet már nem találja meg a kívánt élvezetet és ezért a mérges által okozott mámor kéjes álmaiban keres kárpótlást, — részben pedig a felidézett testi, lelki és anyagi károkkal szemben feledést is. Közismert tény, hogy a prostituáltak, artisták, bártáncosok nagy része erősen fogyasztja e mérgesket. A cocain- és morphiúm-fogyasztás főleg a háború után nagyon megnövekedett s külön szervezeteket kellett munkába állítani e szenvedélyek terjedésének meggátlására.

A vérbajnak családpusztító hatását bemutató példákkal (melyekhez hasonlót az élet ezret és tízezret nyújt) elérkeztünk tárgyalásunk egy újabb pontjához: a paráznság, az erkölcstelen élet *következményei a családban*.

A család a társadalom és a nemzet alapja, építőköve. Innen van, hogy minden ország igyekszik a családot törvénnyel védeni s mindenféle kedvezményekben részesíteni. Akik a családi élet ellen küzdenek s új alapokra szeretnék a társadalmat berendezni, meg se gondolják, hogy micsoda örült képtelenségeket hirdetnek.

Már most milyen lehet ott a családi élet, ahol a házastársak között nincsen kölcsönös tisztelet, szeretet és hűség? És lehet-e ott tiszteletről, szeretetről és hűségről szó, ahol a férfi (vagy az asszony) szennyos múlt után kerülnek össze? Az ember jelleme anélkül, hogy életét Isten újjászülő kegyelme megváltoztatta volna, nem változik meg, — amilyen volt a házaseslet előtt, olyan lesz a házasesletben is.

Vagy pedig mit ér az olyan családi élet, amelyet betegségek hatnak át és át s e betegségek miatt a házastársak egymásnak folyton szemrehányásokat tesznek, vagy éppen elválnak? Mit örököl az ilyen családban született gyermek testi és lelki tekintetben? Milyen nevelést kap szüleitől?

Vagy egyáltalában, hogy jön ott létre családi élet, ahol a cél nem utódok gondos felnevelése, hanem csak pillanatnyi vágyak futó kielégítése?

Sok ilyen kérdést fel lehetne tenni s a felelet mindegyikre olyan egyszerű, olyan szomorúan egyforma.

Rettenetes népbetegséggé kezd fajulni a kellő *családi nevelés* hiánya. Míg az iskolák újabban kezdenek újra rájönni nevelő feladatukra s mind több lesz a tanító tanárok között a nevelő tanár, — míg az egyházak és az egyházi irányítás alatt álló

ifjúsági mozgalmak is fokozódólag igyekeznek e téren kötelességüknek megfelelni, — míg a cserkészmozgalom, ahol jól vezetik, megbecsülhetetlen nevelő munkát végez bátor, élelmes, ügyes, becsületes, önzetlen, tiszta ifjúság felnevelésével (a levante-mozgalomról ezt, fájdalom, sokkal kevésbé lehet elmondani), — addig a családokban hihetetlen nevelési elvek és szokások kezdenek lábrakapni. Egyszerű és népes családokban az életharcban kimerült szülők nem tudnak vagy nem is akarnak a gyermekekkel foglalkozni, — az egykés és kettőkés családokban pedig a gyerek dédelgetése, a büntetés hiánya vagy helytelen alkalmazása, a tiszteletlen hang tűrése vagy éppen gyönyörködés abban: félszeg, a helyzethez alkalmazkodni nem tudó, fegyelmetlen, puha, szélséyes, élethetetlen nemzedéket nevel.

És a *nemzet*? A nemzet sorsa az őt alkotó egyének, családok sorsából van összetéve. Ha ezeken ilyen férgek rágnak, a nemzet is szerencsétlen, reménytelen beteg. Hogy pedig ez mit jelent nemzeti jövőnk szempontjából épen most, nagy élet-halálharcunk idején, azt mindenki könnyen elgondolhatja, de szinte kétségbe is eshet rajta.

De vannak itt egészen kézzelfogható nemzetgazdasági károk is. Vizsgáljuk meg pl. azt, hogy mennyi *munkanap* vész el a nemi betegségek következtében! Egy Brentano Lujo dr.-tól eredő és Németországra vonatkozó számítás szerint a világháború előtt Németország 7 és fél millió ipari munkássága közül egyidejűleg 600.000 volt nemi betegségek következtében munkaképtelen. Kiszámították, hogy ebből kifolyólag (a kevesebb bevétel és több kiadás összegeképpen) naponta több mint 410.000 márka, vagyis évente kerek számban 150.000.000 márka veszett el a nemzeti vagyonosodásra nézve. Nálunk ma a helyzet ugyanaz lehet.

De csak a nemi betegségekből kifolyólag *nyomorékká válás* következtében is milyen veszteség éri a nemzetet! Vegyük csak a *vakság* kérdését. A kankó tárgyalásánál említettük, hogy a fertőzésnek a szembejutása mily könnyen vakságot okoz. Amíg ez ellen meg nem indult a rendszeres védekezés (az újszülöttek szemébe az ú. n. Credé-oldatnak a becseppentése), addig a pusztulás hihetetlen volt. Régebbi statisztika szerint a vakok intézetének lakói között a vakságot Bécsben 31, Budapesten 47.89, Münchenben 73.35 százalékban kankó okozta. Újabb adat szerint az összes vakok 8.3 százaléka vesztette el kankó következtében szemvilágát, — ebből 6 százalék a szülésnél fertőződött, 2.3 százalék később. Magyarország összes vakjai között 10 százalék vakult meg nemi betegség következtében; ez a 10 százalék a következőképp oszlik meg a betegségek között: 22 százalék vérhaj, 21.5 százalék a felnőttek szemkankója, 56.2 százalék az újszülöttek szemkankója következtében vesztette el legértékesebb érzékszervét.

Az Amerikai Társadalomegészségügyi Társaság számításokat végzett arra nézve, hogy *a nemi betegségek évenként mekkora anyagi veszteséget okoznak az Északamerikai Egyesült Államoknak*. E szerint:

162,250.000 dollárt elköltenek a prostitúcióra
 3,000.000 dollárt a prostituáltak kórházi kezelésére,
 51,000.000 dollárt a régi nemi betegek kezelésére
 10.000.000 dollárt a friss nemi betegek gyógykezelésére
 97,000.000 dollár a vérbajos alapon fellépett elmebajok által
 okozott gazdasági teher,
 300,000.000 dollárt tesz ki a nemi betegségekből folyólag előálló
 munkaképtelenség okozta nemzetgazda-
 sági veszteség,
 3,000.000 dollárt tesz ki a megvakulások által okozott gaz-
 dasági kár.

626,250.000 dollárra rug az összes kár.

Nem érdemes azért küzdeni, hogy ennek legalább egy (minél nagyobb) része megtakarítható legyen?

Mennyit költenek Európában a prostitúcióra? Berlinben 1900-ban 24.000 bejegyzett prostituált volt, 1906-ban már 30.000. Ezek közül némelyiknek 36.000 márkára ment fel az évi jövedelme. Egész Németországban összesen 25.000 bejegyzett kéjő volt (titkos kéjő persze sokszorta több); számítsuk ezek évi keresetét átlagban 5000 márkával (de alkohol és toalettjándékok ez összeget sokaknál természetesen tízszeresre emelik), akkor évente ötnegyed millió márka jön ki. Hány fiatal házaspár tudna ez összegből teljesen berendezkedni!

Hogy Magyarországon, illetve Budapesten hasonlóképp halatlán összegeket lehetne kiszámítani, azt bizonyította a világháborút megelőző évek egyikében lefolyt dohány-utcai rablógyilkosság is, ahol a tettesek 1300 K értékű ékszerrel vittek el a megölt prostituálttól, aki a szomszédok állítása szerint amellet 2—3 naponként 30—40 K összeget küldött haza szüleinek. (Napi 18—20 K-át azonban a legutolsó is megkeresett, mint egy rendőrtisztviselőtől hallotam.) Ez óriási összegekből mennyi jóléti intézményt lehetne felállítani, amellet mennyi megbetegedés, munkanap- és munkabérvesztés takaríthat meg! „A bűn a népek romlása!” (Péld. 14:34.)

Most még azonban mindehhez hozzá kell venni azt a nemzetkárosodást is, melyet a tisztátalan nemi élet kísérő jelenségeként fellépő alkoholizmus, morfinizmus és kokainizmus jelent. És pedig megint gyógykezelési költségekben és munkavesztésben egyaránt.

Vegyük most figyelembe azt a kárt, amit a paráznság a *népesevés csökkentésével okoz*. Egyik tényező itt a fogamzás megakadályozása s a magzatúzás (egy- és kétgyermekrendszer). Hogy ez főleg tiszta magyar vidékeken már a világháború előtt is milyen nagy rombolást okozott s egyes nemzetiségek (főleg az oláhok) gyors szaporodásával szemben micsoda nemzeti veszélyt rejtett magában, azt nagyon későn kezdtük el panasolni. De még ma sem tanultunk belőle. Sok kényelmet szerető, önző szülő, nem fáj a szívetek a sok-sok meg nem született kis magyar kőponyáért, munkás kézéért!

De kétségtelenül csökkenti a népesség szaporodását a kankó- okozta magtalanság s a vérbajokozta sok elvetélés, halvaszületés és korai gyermekhalál is. Hogy az utóbb említett körülmények mennyivel gyakoribbak a házasságon kívül született gyermekeknél, azt kézzelfoghatóig bizonyítja a magyarországi születési statisztika, mely szerint a törvénytelen gyermekek közt 50 százalékkal több volt a halvaszülött, mint a törvényes gyermekek között. A valóságban persze még nagyobb a különbség, mert házasságon kívül a fogamzás megakadályozása, a magzatűzés, a halvaszületések eltítkolása, a gyermekgyilkosság s az ú. n. angyalcsinálás is összehasonlíthatatlanul gyakoribb, mint a házáséletben.

De lássunk néhány kézzelfogható adatot a nemi betegségek *nemzetpusztító* hatásáról. Először talán Nöggerath E. dr. new-yorki orvos mutatott rá behatóan arra, hogy milyen nagy ebből a szempontból a lappangó, idült kankó fontossága. Statisztikája szerint kankót kiállít férjek házassága 60.5 százalékban teljesen meddő (steril) marad. A meddő, gyermektelen házasságok 71.3 százalékában kankó szerepel okként s mivel az összes házasságok 12.34 százaléka meddő, tehát 8.8 százalék kankó következtében meddő. Egyesek megtámadták e statisztikai adatokat, de híres nő-gyógyászok hosszú sora (Saenger, Hennig, Gusserow, Zweifel, Martin A., Fritseh, Hegar, Schwarz, Mac Donald, Lawson, Tait, Schröder, Hoí'meier, Olshausen, Bandi, Müller P., Prochownik) helyeseknek találta Nöggerath nézeteit s következtetéseit. Újabb statisztika szerint 100 olyan házasságra, hol kankó nem volt, 318 gyermek esik, a kankóval fertőzött házasságokra csak 210.

Hazánkban az 1928-ban gyűjtött adatok (Tóth István dr. orvostanár és Szél Tivadar dr.) szerint az országos átlagban a házasságok 17.3 százaléka, Budapesten 33.1 százaléka magtalan és körülbelül 78.2 százalék ezek közül a kankó rovására irandó.

Most nézzük a vérbaj pusztításait. Fournier 500 házasságot figyelt meg, hol az egyik vagy másik vagy mindkét fél vérbajos volt. E házasságokban a terhességek 54 százaléka elvetéléssel (abortus), halott vagy beteg gyermek születésével végződött s 46 százalékában született egészséges gyermek.

Franciaországot már régebbi idő óta fenyegeti az elnépteledés, de az utóbbi évtizedekben a lakosság szaporodás helyett már határozottan fogyott. Vannak kisebb francia városok több ezer lakossal, hol egész éven át egyetlen szülés sem volt, úgy hogy a hatóságok 1000 frank jutalmat tűztek ki minden szülésért. Tekintetbe véve, hogy ezzel szemben Németország lakossága (bár a háború utáni évek ott is nagy visszaesést hoztak) aránylag mennyivel jobban szaporodik s hogy Angliában is 100 év alatt 12 milliőről 40 millióra szaporodott a lakosság (a rengeteg kivándorlás ezen kívül van), Franciaország jövője elég sötét színekben rajzolódik a szemlélő elé. Róluk is elmondhatná Hóseás próféta: „Fajtalankodnak, de nem szaporodnak, mert megszüntet az Úrra vigyázni.“ (4: 10.)

De nemcsak az emberek száma jön latba, hanem a milyen-sége is. A mindenféle szerzett és örökölt betegségektől átjárt, kicsapongó életmódot folytató emberek testileg is satnyábbak lesznek. A romlott Róma nem tudott ellenállni az erkölcsileg tisztább germánok rohamának. A német-francia háborúk alatt a francia falukban rettegés tört ki, ha az ellenség üldözése közben a faluba német ulánusok kerültek. Valóságos óriásoknak tündek fel a nagytermetű katonák. A francia hadseregben különben újabban is mindig lejjebb és lejjebb kellett szállítani a besorozhatáshoz megkívánt minimális testmagasságot, különben nem kaptak volna elég katonát.

S ha már ide jutottunk, vessünk egy pár pillantást arra, hogy mit jelent a nemi kérdés a háborúban. Pl. nem fog ártani, ha kissé jobban betekintünk az 1870—71-iki német-francia háború kulisszái mögé. A történeti könyvek megőrzik a hadvezérek nevét, leírják a csaták lefolyását, de sokszor egy szót sem szólnak azokról a tényezőkről, melyek a csatákat, a háborút s az abban részt vett nemzetek sorsát valóban eldöntötték.

Kövessünk útjában egy londoni újságíró, aki így beszél el élményeit: „Felkerestem mindkét tábort éjjelente s néha átmentem a németekéből a franciákéba. A különbség óriási volt, de engem leginkább az az ellenét hökkentett meg, mely a legénység magatartása közt itt és ott feltűnt. Mikor a németek sorain átmentem, mindig azt hallottam, hogy beszélgetéseikben minden az otthoni tűzhely, a hátrahagyott kedvesek körül forgott; a német harcos mindig újra és újra előhúzott a kabátzsebéből vagy az oldaltáskájából egy-egy képet. Ezeknek az oly becses magukkal hozott emlékeknek a nézegetésénél hallani lehetett: „Ez itt az apám, az ott az anyám, az meg ott a fiú- meg a lánytestvérem“ s aztán gyermeki egyszerűséggel, ami katonánál egészen sajtóságos: „ez itt a kincsem, akit eljegyeztem; úgy-e csinos arca van?“ Ami azonban a francia táborban élelem tárult, az, sajnos, egészen másfajta látvány volt. Ott is volt persze egész sereg kép, de azok hangadó francia színésznők és erkölcstelenségükről híres nők arcképei voltak, félmeztelen állapotban, hogy a szemlélők kéjérzetét felkeltsék.“

És tudjátok, hogy miért bukott el 1870-ben Metz, ez a majdnem bevehetetlen erősség? „Amit a porosz ágyúk s a városban kezdődő éhínség még soká nem tudtak volna elérni, azt siettetten a vérbaj, szövetkezve a többi nemi betegségekkel. Csak sokkal később derült ki a francia tisztek magánleveleiből, hogy mennyire dühöngtek e betegségek a szűk helyre összeszorított csapatokban. A parancsnok — nemi baj következtében — nem tudott felállni, ha a küldöncök beléptek s a jelentést tevő tiszteknek engedelmet kellett kérni, hogy leülhessenek, — nem tudtak a fájdalom miatt állva maradni. Nagy volt a hiány ápolókban, orvosokban s orvosszerekben s mindenekelőtt ez kényszerítette a franciákat arra, hogy oly gyorsan megadják magukat.“

Gambetta (aki különben erkölcstelen életéről maga is híres volt s elpusztulásának körülményei is e tény igazságát pecsételték meg) Tunisz ellen hadjáratot indított. „Több ezer francia

katona ment oda, de aránylag kevesen tértek vissza. Sok harcot nem kellett küzdeniök, de a perzselő hőség, karöltve a szervezet elerőtlenedtségével, a francia tábornok egy nagy kórházzá változtatta s a halálnak gazdag aratása volt.“

A világháború idejére már jobban felkészültek e tekintetben a hadvezetőségek, a nemi betegségek terjedése ellen kiterjedt rendszabályokat alkalmaztak, a tudomány előrehaladottabb volta is segítségükre volt — és még így is nagy pusztításokat vitt végbe az erkölcstelenség s azzal kapcsolatosan a nemi betegségek gyors terjedése.

A világháború elején, mint tudjuk, a járványok rengeteg áldozatot szedtek, — de a legveszélyesebb járványt a nemi betegségek jelentették. Az osztrák-magyar monarchiában a világháború első három évében a fertőző bajok a következő számban voltak elterjedve:

nemi betegségek	1,280.000
gümőkór (tuberculosis)	430.000
hasi hagymáz (hastífusz)	420.000
vérhas “	400.000
váltóláz (malária)	330.000
egyiptomi szembaj (trachoma)	190.000
kolera	80.000
kiütéses tífusz	30.000
paratífusz A és B	20.000
visszatérő láz	8.000
Összesen	3,188.000

vagyis az összes fertőző betegségek 40 százaléka nemi betegségekre esett.

Közlünk még egy statisztikát arra nézve, hogy a mögöttes országrészekben mennyi volt a nemi beteg katonák száma ezrelékben kifejezve:

Hadseregrész	A világháború	
	1. évében	2. évében
Cs. és kir. hadsereg	44·6	51·5
M. kir. honvédség és népfelkelés	59·0	71·5
Osztrák honvédség és népfelkelés	25·7	28·8
Egész hadsereg	44·7	50·3

Igaz, hogy ezzel szemben a világháború előtti években a katonaság megbetegedési arányszáma nagyobb volt (1911-ben 55.2 ezrelék, 1912-ben 56.4 ezrelék), azonban akkor a népességnek csak egy kisebb része volt katona s ez a rész csupa fiatal emberekből állott (úgyszólván csupa nőtlenekből).

Ami azonban az egészben leggyászosabb, az a magyarság rettentő csúnya szereplése. (Valószínű, hogy a közös hadsereg rossz arányszámát is a magyar rész okozta.) Ide kellett volna bátorság és férfias erő!

De nemcsak a nemi betegségek révén teszi tönkre az erkölcstelenség egy ország lakosságát. Képes arra a nemi élet gyakorlása maga is, ha helytelen módon történik. A bombay-i császári iskolák egyik igazgatója közli a következőket: „A 13. életévig a hindu és párszi gyermekek rendkívül élénkek és tudnivágyók; a matematikában például sokszor olyan nagy értelmességet és tehetséget mutatnak, hogy felvehetnék a versenyt a mi legfelsőbb osztályú középiskolásainkkal. Ekkor jön aztán a szerencsétlen gyermekházasságok kora. Ha néhány hónap múlva, amit lakodalomuk miatt szünidőképp kapnak, visszatérnek, mintha ki lennének cserélve. Szellemi erőfeszítések már nem érdeklik őket, hanem tompaság s testi-lelki lankadság nehezedik átokként e szerencsétlen, erélytelen ifjakra.“ Ez a magyarázata annak, hogy Elő-India 250 milliónyi hindu és párszi lakosságát a maroknyi angolság egészen a legutóbbi időkig oly könnyen leigázva tartotta. Az újabb feléledés, talpraállítás egészen bizonyosan összefügg azzal, hogy az angol kormány a gyermekházasságokat — ha önzően akarnánk gondolkodni, úgy mondhatnánk: saját vesztére — eltiltotta.

Kétségtelenül láthatjuk tehát, hogy az erkölcstelenség minden tekintetben olyan veszedelmet jelent, mely egy népet minden más veszedelemnél jobban tönkre tud tenni. Nagy nemzeti küzdelemre van tehát szükség. Egy igazi szent háborúra. És senki sem mondhatja, hogy e veszedelem őt nem fenyegeti, tehát az elene vívandó harc sem érdekli. Az erkölcstelenségnek, szennynek s vele összekötött testi-szellemi romlásnak az áradata addig nő, hogy eléri az ő háza küszöbét is, martalékot követel az ő szerettei közül is. Egyesült harcra tehát nemzetünk jövő boldogságáért és hatalmáért!

V.

HOGYAN ÉLHETÜNK HELYES NEMI ÉLETET?

Láttuk, hogy mit tart a tudomány és pedig a természet-tudomány a nemi ösztön helyes kielégítésének. Vájjon hogy lehetne ezt a mai világban minél szélesebb körben és minél tökéletesebben megvalósítani? Mert az bizonyos, hogy a bajok feltárása nem elég. A mások bűnén való sopánkodás nem visz bennünket előre. „Miért zúgolódik az ember? Kiki a maga bűneiért zúgolódjék!” (Jer. sir. 3:39.) Mindenki tegye meg *először a maga életében* s a maga környezetében, amit tennie kell.

Kezdjük *az élet legelején*. Még mikor a gyermek az anyaméhben fejlődik, mindent el kell követnünk az anya testi és lelki jóléte érdekében, hogy a születendő gyermek minél előnyösebben fejlődhessék. Ha a gyermek megszületett, különös gondot kell fordítani a gyermek bőrápolására. Ha a gyermek izzad vagy piszkos, akkor dörzsöli magát s előkészítheti az önfertőzés (helyesen önkielégülés) kifejlődését. Nem szabad a gyermekeket sokat csókolgatni, harapdálni, simogatni, pacsolni, főleg fülén, száján, nyakán, tarkóján és az ülőszervén nem. Ne adjunk a gyermeknek soha izgató (fűszeres) ételeket és italokat (erősebb kávé, szeszes italok). Nem szabad a gyermeket megbízhatatlan cselédekre, nevelőnőkre és pajtásokra hagyni. Már 4—5 éves gyermekek az értelem romlottsága nélkül oly nagymértékű önfertőzést űzhetnek tisztán gépiesen, hogy az fejlődésüket, sőt életüket a legnagyobb mértékben veszélyeztetheti. Ne engedjük, hogy gyermekek egyszerre menjenek árnyékszékre, vagy egymás előtt teljesen levetközzenek, — neveljünk bennük bizonyos dolgokkal szemben szégyenérzetet. Ügyeljünk arra, hogy elalvás előtt a gyermekek ne tartsák kezüket a takaró alatt, a fiúgyerekek tanulás közben ne dugják nadrágzsebükbe.

És most egy nehéz kérdés, *a nemi felvilágosítás kérdése*. Nehéz sok szempontból.

Nehéz a manapság uralkodó prűdéria miatt, mely egy előző korszak maradványaként némely körökben még ma is nagyon erősen uralkodik. Nekünk azonban szakítanunk kell ezzel az ál-szemérmességgel. Igaza van Carmen Sylvának, az egykori román királynőnek, mikor azt mondja: „A prűdéria csak az erkölcsi rothadás parfümje.“ *A szülők a felvilágosítás elmulasztásával háttározottan bünt követnek el*. Az az aggodalom, hogy ilyen felvilágosítással árthatunk, teljesen jogosulatlan azzal a veszéllyel szemben, hogy hallgatásunk következtében mások tért és időt nyernek arra, hogy egészen más szellemű „felvilágosítás“-sal gyermekünk egész lényének helyrehozhatatlan fordulatot adjanak az egész életre.

Második nehézség az *időpont* eltalálása. Vigyáznunk kell, nehogy úgy járjunk, mint az az apa, aki szorongó érzések között nagyon óvatosan akarta gimnazista fiának a nemi élet titkait megmagyarázni, mialatt a fiú pukkadozott a visszafojtott nevetéstől, — már akkor kankója volt, amit a bordélyházban szerzett. A felvilágosításnak éppen az a célja, hogy megelőzzük azt, hogy a gyermeket pajtásai vagy mások rossz szellemben világosítsák fel. Az iskola valósággal melegágya az ilyen rosszirányú felvilágosításnak s éppen azért már az iskolába kerülő gyermekkel meg kell értetnünk egyet-mást.

A harmadik nehézség az, hogy nagyon sok szülőben nincs meg az az erkölcsi komolyság, ami ehhez a felvilágosításhoz szükséges. Az ő maguk életének sincs meg az a komoly erkölcsi alapja, hogy intőleg léphetnének fel a gyermekkel szemben. Ilyenkor legjobb az egészet másnak végezni, a tanítónak, a lelkésznek vagy a háziorvosnak (feltéve, hogy az előbb említett szempontból ezek is nem alkalmatlanok) vagy egy alkalmas könyvet adni a gyermek kezébe s egy pár komoly szóval felhívni rá a figyelmét. Ha azonban a szülők ezt a feladatot nem vállalják is, ez nem menti fel őket az alól, hogy szavaikban, cselekedeteikben, magatartásukban, a testi és lelki tisztaság tekintetében a legjobb példát adják és éljék gyermekeik előtt.

A felvilágosítás mértéke és időpontja sok körülménytől függ: a gyermek tulajdonságaitól, a környezettől, melyben forog vagy melybe éppen kerülni fog, stb. Azzal a kérdéssel már *pár éves gyermekek* elő szoktak állani, hogy honnan jönnek a kis gyermekek. Kezdetben a kis érdeklődőt azzal lehet elcsitítani, hogy a jó Isten küldi őket. A gólya ostoba meséjével nem tanácsos előállani. Nem tanácsos egyrészt azért, mert később a gyermek látja, hogy szülei hazudtak, a szülők igazmondásában való kételkedés aztán egyéb dolgokra nézve is feltámad bennük, sőt náluk is a hazudozás alapját vetheti meg. Másrészt látja, hogy itt valami titkolnak s akkor felkél benne a gyanú, hogy ez valami bűnös dolog, általában felkél benne a titokzatos dolgok iránt való kíváncsiság.

Később azonban *a gyermeket* a fenti felelet már nem elégíti ki, többet akar tudni. Ekkor aztán meg kell magyaráznunk a két

nem különbségének okát, a fogamzás, a terhesség, a szülés lefolyását Legjobb kiindulni a virágok berendezkedéséből (porzó, bibe, termés), azután áttérni az állatok szaporodási módjára s végre röviden megemlíteni azt, hogy az embernél is úgy játszódik le a folyamat, mint az emlős állatoknál. Hogy a gyermekekben tiszteletet ébresszünk a dolgok iránt, jó, ha elmondjuk, hogy anyjuknak mennyi szenvedésébe kerül az ő világra jövetelük s milyen életveszélynek tette ki magát ő érettük, de irántuk való szeretetből erre is kész volt. Akiket érdekel ilyen beszélgetés leírása mintául vétel szempontjából, azoknak ajánlom Richternek „Was jeder Junge wissen sollte“ című kis füzetét, vagy Keller „Das geschlechtliche Problem in der Kinderstube“ című könyvecskéjét. A gyermekeknek mondjuk meg azt is, hogy ezek szent dolgok s ezekről a többi gyerekekkel beszélni helytelen dolog. Szoktassuk továbbá a kicsiket arra, hogy minden dologban, amit hallottak vagy láttak, teljes bizalommal hozzánk forduljanak s általában mindig őszinték legyenek velünk szemben.

Nagyon ügyeljünk arra, hogy milyen *környezetben* nő fel a gyermek, mik az első benyomásai. Ezek szabják meg ugyanis egész életére gondolkozásmódját, életirányát. Ha idegen gyerekekkel kezd érintkezni, akkor különösen szorgos legyen a felügyelet. A szülőknek éber figyelemmel kell őrt állaniok, hogy az önfertőzésnek nem mutatkozik-e valami jele a gyermekben. Ha ezt észrevesszük, akkor figyelmeztetni kell őt a veszélyekre, erősíteniünk kell akaratát, esetleg — óvatosan — testi megfenyítést is alkalmazunk. Serdülő korban jó, vallási alapon felépített s felekezeti különbség nélkül mindenki által használható felvilágosító munka fiúk számára Tóth Tihamér dr. „A tiszta férfiúságról“ c. műve, leányok számára Csaba Margit dr. „Amit egy kisleánynak tudnia kell“ c. könyve, — német nyelven Sexauer dr. „Unsern Söhnen“ c. műve.

A 14—15 évesnél idősebb fiúkat természetesen a prostitúció veszélyeire is figyelmeztetni kell. Újabban a középiskolába járóknál ezt az iskolaorvosok rendszeresen meg szokták tenni. Nagyon sok ilyen felvilágosításnak azonban több a kára, mint a haszna. Az illető u. i. esetleg éppen azt a felfogást fogja a diákokba becspegetetni, hogy ez rossz dolog ugyan, de szükséges. A veszélynek rövid rajzolója után aztán csakhamar áttér az óvszerek alkalmazásának tárgyalására. Az ilyen felvilágosító arra tanítja a gyermekeket, hogy hogyan lehet minél veszélytelenebbül védekezni. Nem szólva arról, hogy egyébként sem sok haszna van az ilyen felvilágosításnak. Egy egyetemi tanár egyszer 17 hallgató előtt beszélt a nemi betegségek ellen való védekezésről, — később 13 rendelő óráján jelentkezett ilyen bajokkal. Az óvszerek nagyon csekély és bizonytalan védelmet nyújtanak, de meg sokan a kapott figyelmeztetések ellenére se veszik őket igénybe.

Ebben a korban leánygyermek részére Csaba Margit dr. és vitéz Csia Sándorné dr. „Amit egy nagy leánynak tudnia kell“ c. műve használható fel, az ifjaknak már ezt a könyvet is kezébe lehet adni.

Aztán tapasztalni fogjuk azt is, hogy aki a bűn rabjává lett, annak a felvilágosítás egyedül nem elégséges, azt a paráznaság veszélyeiről szóló statisztika egyedül a bűntől megszabadítani nem tudja. Mint ahogy az alkoholista is be tudja látni, hogy az ivással testét-lelkét, családját tönkreteszi, állását elveszíti, koldusbotra jut — mégis a legtöbbször tovább iszik, mert innia kell. Az orvosnövendékek már csak elég felvilágosítást nyernek, de köztük ép oly gyakoriak a nemi bajok, mint más diákok között.

A felvilágosításnak annak hangsúlyozásán és bizonyításán kívül, hogy a tartózkodás veszélytelen, sőt hasznos, — magában kell foglalnia *annak az életmódnak a leírását* is, mely amellet, hogy egyénenként is legelőnyösebb a szervezetre, a tartózkodást is könnyebbé teszi. Ezeket a tanácsokat a következőkben foglaljuk össze:

öntudatosan keressen a fiatal ember tiszta szellemi légkört, teremtsen magában *tiszta gondolatvilágot*. Kerülje tehát a sikamlós könyveket, képeket, folyóiratokat, az erkölcstelen beszélgetést folytatók társaságát, a léha színházakat és a táncot. (Aki jól megfigyelte magát, tudja, hogy az erkölcstelenségnél az utóbbiak is mennyire a kerítő szerepét játsszák.) Nagyon fontos körülmény, hogy agyunkat micsoda képzetekkel töltjük meg, mert ezek fogják cselekvéseinket megszabni. Aki folyton erkölcstelen dolgokkal foglalkozik, annál ez kény szerképzetté válik s ha akar, sem tud tőle szabadulni.

De a negatívum nem elég. Foglalkozzék az ifjúság kifejezetten és határozottan jó dolgokkal. Gyarapítsa ismeretkörét, tanuljon nyelveket, foglalkozzék nagy emberek életrajzával azzal az elhatározással, hogy ő is sokra akarja vinni az életben. Tökélje el, hogy a bűnnel minden áron és gyökeresen szakít, keressen olyan barátokat, olvasmányokat, melyek őt e szándékában megerősítik és segítik. Kötelességeit kitartóan, minden erejét odaáldozva végezze. Állítson már korán eszményt, komoly és valószínű *életcél*t maga elé és minden erejével törekedjék elérni azt. Annyi jó erkölcsi, társadalmi, tudományos cél van, mely hívja, várja a megfelelő munkásokat. Akinek komoly célkitűzései vannak, az nem fogja erejét élvezetekre elpocsékolni, hanem teljesen céljai elérésére fordítja azt.

Ha a kísértés közeledik, álljon ellene mindjárt az első percben, mert ha csak kis időre is helyet engedett szívében rossz gondolatoknak, később már nehezebb az ellenállás. Gondoljon leendő élettársára, akit tisztának óhajt s kihez ő is csak úgy lesz méltó, ha tiszta marad.

Rendszeresen táplálkozzék. Legegészségesebb a napjában ötzben való étkezés. Egyszerre azonban túlsókat ne egyék. A vacsorát lehetőleg három órával a lefekvés előtt fogyassza el s az kevés és könnyen emészthető eledelből álljon. Ne igyék szeszes italokat, kerülje az erősen fűszerezett ételeket, nagyon sok húst, erős kávé, sok teát. Fontos a rendes széklet, lehetőleg mindig a reggeli órákban. (Elősegíti ezt egy pohár hideg víznek éhgyomorrra való felhajtása.)

Húvös helyiségben, könnyű takaró alatt, kemény matracon, jobb oldalán fekvé aludják. Az *alvás* tartama serdülő korban legalább 8, felnőtteknél legalább 6 óra legyen, — felnőttél 8-nál több ne legyen. Kerülni kell a reggeli ágyban való heverészést. A nyugodt alvás előmozdítására nagyon jó hatásúak a lefekvés előtti langyos fürdők vagy hideg vizes ledörzsölések. Az öltözet ne legyen elpuhító. Mérsékelt sport vagy valami testi munka vagy legalább egy óra hosszát tartó erős séta a szabadban szintén szükséges. Szeresse a természetet és a kirándulásokat.

Ha mindezek mellett is előfordulnak magömlések s azok 10—14 napnál sűrűbben nem követik egymást, akkor aggodalomra nincsen ok, még akkor sem, ha a következő napon kissé bányadtabb az ember. Különben, ha nappal gondolatvilága tiszta, álmai is tiszták lesznek és a magömlések is elmaradnak vagy nagyon megritkulnak. 10—14 napnál sűrűbb magömlések orvosi kezelést igényelnek. Orvoshoz forduljon akkor is, ha előbbi helytelen nemi élet következményei mutatkoznának. Itt azonban még egyszer hangsúlyozzuk: kerüljék a kuruzsló, hirdető vagy a különben talán becsületesnek látszó, de léha gondolkozású orvosokat, mert ezek ilyen esetben többet árthatnak, mint használnak.

Az ifjúságnak szigorú önuralmat kell tanulnia. Kicsiny koruktól meg kell szokniok azt, hogy minden vágyuk ne teljesedjék, — ezért sokszor önként le kell mondaniok valami jó céljává teljesíthető kívánságaikról is. Saját maguk fegyelmezését, törvények, hatóságok és idősebbek tiszteletét kell megtanulniuk (amiből persze önként következik, hogy mindezeknek valóban tiszteletreméltóaknak is kell lenniök).

Ha azután eljött a *házasodás* kora (férfiaknál 25, nőknél 21—22. év, kivételesen, igen erős testi fejlettség mellett esetleg valamivel korábban), akkor a férfi, ha egészséges, lehetőleg hamar házasodjék meg. Ha idegbajos, tüdő- vagy szívbeteg, elégtelenül kezelt nemi bajban szenvedő stb. házasodni akar, akkor azt a nő és az utódok ellen való egyenes merényletnek kell tekintenünk. A határt, ameddig a házasság létrejöhet, ilyen esetekben csak orvos állapíthatja meg. Hogy e téren tudatlanságból se vétkezhesék senki, nagyon helyes volna a házasulandóktól minden egyes esetben hatósági orvosi bizonyítványt követelni.

A házasságkötés egyik félnél se alapuljon érzékiségen. A fiatalság, szépség varázsa egy-két év alatt letörlődhetik s ha a vonzalom ezen alapult, gyötrelemmé válhatik a házasság. Vagy pedig betegség akadályozhatja meg a házastársak nemi érintkezését s akkor a másik fél hűtlenül máshol keres kárpótlást. *A házasság*nak egymás gondolkozásának megértésén, egymás tisztelésén, benső, az érzékiségtől független szereteten, *lelki egységen kell felépülnie*. Általában szükséges tehát, hogy a megkérést hosszabb ismeretség előzze meg s csak ha a lélek a lélekkel összefortt, követhet be a házasságkötés elhatározása.

Rendkívül jellemzően ír e tárgyról Ruskin: „Nincs szó elég erős, mely az udvarlás ama, manapság divattá, majdnem törvénnyé vált módjának veszélyességét és alacsonyosságát híven le-

írná, mikor gyertyafény, holdfény, acetilénfény szálnalmas keverékénél — csak nem napfényénél — illetlenül izgató s örületen költséges ruhákban, megragadott pillanatokban, rejtett szögletekben, véletlen ösztönöztetésből s szomorú tudatlanságban fiatal emberek magukat belemosolyogják és szerelmeskedik és suttogják és nyögdécselik és lopózzák és botorkálják és tapogatják és botolják abba, amit ők szerelemnek neveznek és azt, ami nekik megtetszett, abban a pillanatban megvalósítani törekszenek, amikor éppen eszükbe jut s abban az állandó veszélyben vannak, hogy az élet minden értékét elvesztik egy bolondságért, minden örömét egy véletlenért.“

Hogy *a házasságnak anyagi akadályai ne legyenek*, az ifjúság éljen takarékosan. Ha a fiatal ember azt a sok elmulatott, elfecsérelt pénzt mind félretenné, amit rendes körülmények között tanulmányi évei alatt elszór s a leány is megtakaríthatná, amit több télen át elbáloz, akkor a kívánatos időben könnyebben létrejöhetne a házasság. Fontos továbbá, hogy a leányokat háziásán, az életre neveljék. Kell, hogy előre tudatában legyenek annak is, hogy a házasság életben nemcsak örömök, hanem súlyos feladatok is várnak rájuk. Az azonban természetesen szükséges, hogy a férfinak meglegyen a *szerény, de biztos megélhetése*. A levegőbe épített házasságokat a szél is elfújja.

El kellene törülni tisztelnél a kauciót. Ha ezáltal a tiszték korábbi házasságát elősegíthetnénk, megakadályoznánk azt, hogy a hosszas legény élet alatt olyan bajokat szerezzenek maguknak, melyek egészségüket, szolgálat- és harcképességüket s későbbi házaseletüket is szétrombolják vagy legalább is nagy fokban károsítják.

A házasságba ne menjenek nagy igénnyel a fiatalok. Valóban háziásán nevelt feleség alig okoz több kiadást, mint amennyit legénykorában úgysis kiadna a férj. Szerény viszonyok közt kezdve megtanulják megbecsülni a későbbi jólétei és gyermekeiket is helyes szellemben tudják nevelni majd. Házasság előtt a nőknek legalább egy évig gyermekgondozást, betegápolást, nevelést és háztartást kellene —de nagyon alaposan — tanulniok.

Már most pár szót a *gyermekáldás* kérdéséről. Természetesen nem szabad gyermekeket könnyelműen, korlátozás és határ nélkül létrehozni sem. De nem szabad nélkülözésektől sem visszariadni azért, hogy a hazának polgárokat, katonákat nevelhessünk. Amelyik nemzet beszünteti szaporodását, kimondotta saját halálos ítéletét. Ha jelenünkbe nem akarunk belenyugodni, mai kereteink szétfeszítésének, szétrobbantásának az a legbiztosabb módja, ha sok gyermeket nevelünk és a lehető legnagyobb gonddal tesszük azt. A sokgyerekes családból származók élelmesebb, életrevalóbbak, mint a testvértelenül vagy egy testvérrel felnövőök.

Bár az bizonyos, hogy „plus valent boni móres, quam bonae leges“ (többet érnek a jó erkölcsök, mint a jó törvények), de az is bizonyos, hogy *törvényes intézkedések, helyesebb társadalmi berendezkedések* is nagy segítségünkre lehetnek az eszményibb viszonyok megteremtésében. Mindenekelőtt *elő kell segíteni a csa-*

ládalapítást és a gyermekek felnevelését. Amikor egy nemzet az ínség napjait éli, akkor a polgári jóléten felüli jövedelmeket le kell faragni s mindent el kell követni minél több kis állás szervezésére. Azokat a családokat, melyek a hazának polgárokat nevelnek, az államnak minden módon támogatni kell. Ma a gyermekes szülőket valósággal büntetik, — a családi pótlék leszállítása szinte nemzetgyilkos intézkedés volt. A fizetéseket úgy kell az állami, hatósági állásoknál megállapítani, hogy azok egy ember tisztességes megélhetését biztosítsák, azontúl legfeljebb szerény kórpótlékot adni, főszlyt pedig a családi pótléokra kell fektetni. A magánalkalmazottak családi pótlékát az agglegény és gyermektelen magánalkalmazottakra kivetett nagyobb adóból kell fedezni.

Tiszta társadalmi közszellemet kell teremteni. Olyan egyesületek és társaskörök, melyek a társadalmi színvonalra, a jó hírnévre, becsületre kényesek, tiszta társalgási légkört hozzanak be, a léha, erkölcstelen élcelődést számúzzék. Az erkölcstelen életet élöket, a házasságtöröket a társaskörökből ki kell zárni, nyilvános megtiszteltetésben, kitüntetésben akkor sem szabad öket részécsíteni, ha egyébként nagy érdemeik vannak. A képmutatökat, kiknek a vallás és erkölc s csak arra való, hogy anyagi előnyökhöz, fényes pályafutashoz jussanak, minden felekezeti körön belül meg kell bélyegezni és félre kell tolni. Viszont nem szabad túrni az alaptalan gyanúsításokat, titkos rágalmozásokat, mert azok, akik a maguk személyére nézve megjavulni nem akarnak, másra könnyen kimondják a képmutatás (esetleg a homosexualitas) vádját.

Különösen meg kell követelni a legkényesebb erkölcsi tisztaságot nemi téren is azöktől az egyesületektől, alakulatöktől, melyek *címükben vagy célkitűzésükben a keresztény vagy kereszttyén* szöt viselik, vagyis zászlajukra Krisztus nevét írták. Földi nagyságok is megnézik (vagy legalább meg kellene nézniök), hogy milyen társaság vagy mozgalom részére adják oda a nevüket, mint „fövédnökök“ vagy „díszelnökök“, — Krisztusnak e tekintetben még magasabb igényei vannak s az egyházaknak ugyan ki kellene nyitniök a szemüket, hogy ez alatt a szent név alatt milyen életű emberek mit csinálnak.

A *prostitúciónak*, melynek mérhetetlen erkölcsi s egészségi káraitól már szölottunk, hatósági szabályozását el kellene törölni. Ne aljasítsunk le nöket hatóságilag úgy, mint ahogy ez ma történik — még ha az illetö nökö ajánlkozö beleegyezésével történik is az. Minden szeméremszértö viselkedést szigorúan büntetni kell, — de nemcsak a nöknél, hanem férfiaknál is. Teljes eréllyel üldözöbe kell venni azökat, akik erkölcstelen irodalmi és művészeti terméket előállítanak és terjesztenek — és pedig a legérzékenyebb ponton kell öket büntetni: hatalmas pénzbírságokkal s az iparengedély megvonásával.

Teljes szigorúsággal kell továbbá azökat megbüntetni, akik másökat *nemi betegségek* veszélyének tudatosan kitesznek. Itt nemcsak pénz-, hanem fogházbüntetést és a polgári jogok elvesztését is alkalmazni kellene, — söt jó volna az ilyen esetekre a botbüntetést is újra behozni. Rendkívül fonák a mai helyzet, ami-

kor egy éhenhaláshoz közelállót egy darab kenyér lopásáért elzárnak, de olyat, aki más egészségét az egész életre tönkreteszi, futni hagynak. Szigorú törvényekre és szigorú keresztülvitelre van itt nagy szükség.

Kötelezővé kellene továbbá tenni a nemi betegségek mint ragályos betegségek hatósági bejelentését is. Itt nem a baj nyilvánossá tételéről beszélünk, hiszen az illető hatósági közegeknek az orvosokéhoz hasonló titoktartási kötelezettsége volna, hanem szükségesnek tartjuk, hogy a ragályozási veszély elmúltáig a betegek gyógyítási kényszer s felügyelet alatt álljanak.

Ilyen intézkedésekkel lehetne remélni a nemi betegségek terjedésének korlátozását, — de amíg a jelenleg ez irányban működő egyesületek tevékenysége a bajok megállapítgatásában és óvszerek ajánlgatásában merül ki és a mai féktelen bujálkodással szemben nem merik vagy nem akarják a házasságig való tartózkodás orvosilag egyedül helyeselhető álláspontját odadörögni, addig jelentősebb eredményt nem várhatnak és nem is érnek el.

Erős küzdelmet kell indítani az *alkoholizmus* ellen, mert az alkohol elzüllesztí az erkölcsöt, megbontja a törvényes és a társadalmi rendet, tönkreteszi az egészséget és a munkaerőt, szétzüllesztí, nyomorba dönti a családot s veszélyeztetí a jövő nemzedéket. A pálinkaméréseket be kell zárni, a kisüstöt eltiltani, az alkoholnak pénzért bárhol való kiszolgáltatását szombat déltől hétfő délig el kell tiltani, a szőlőgazdaságban át kell térni a csemegeeszőlő termelésére és a szőlő erjedésmentes feldolgozására.

Tiszta felfogást kell bevinni a *családi és iskolai nevelésbe*. Ha a családi tűzhely körül tiszta beszélgetések hangzanak, ha a szülők gyermekeik előtt tiszta, követésreméltó életet élnek, ha az iskola az ismeretek minden terén tisztaságot áraszt, akkor lassacskán megtisztul az utcák képe, megtisztulnak a közéletben szereplők, a hatósági hivatalok s egészséges szellem hatja át az egész társadalmat.

A cselédek nevelésével, a helyközvetítéssel, hely nélküli cselédek gondozásával külön, megbízható intézmények foglalkozzanak. Fontos az iskolából kikerült ifjúság továbbnevelése erkölcsi szempontból. Népotthonok kellene, melyekben az alsóbb néposztályok üres óráikat tiszta szórakozásokkal, tiszta könyvek olvasásával tölthetik el. Kedvező lakásviszonyok teremtésével az „ágyrajárást“, a férfiak és nők, serdülők és felnőttek együttélését meg kell szüntetni. Az elhagyatottakról akkép kell gondoskodni, hogy tisztességesen végzett munkájával legalább a létminimumot mindenki megkereshesse s a nyomor egy esetben se léphessen fel kísértőként. A bukottakkal javító-intézetekben foglalkozva oda kell őket eljuttatni, hogy az önálló, szabad életre újra visszatérhessenek.

Mindez igen szép dolog s talán *úgy látszik, mintha itt e könyv véget is érhetne*; elég csak javasolni s aztán rendbe is jön minden. De a tapasztalat azt mutatja, hogy az eddig tárgyalt életrendi és társadalomjavító tanácsok magukban nem elégségesek. Hiába a sok reformjavaslat, a sok világjavító törekvés, marad

minden a régiben, sőt, úgy látszik, most halad minden lefelé. *Hiányzik a kivitelhez szükséges belátás, erő és egyetértés.*

Némelyek a meglevő viszonyokat egészen természetesen veszik s nem óhajtanak változtatni rajtuk; mások látnak bajokat, de arra nézve térnek el egymástól nagy mértékben, hogy mik a bajok s hol van azok forrása; ismét mások a segítség módjában nem értenek egyet.

A bűnbe sülyedtek olyan nézeteket vallanak, amelyek az ő életüket igazolják. Akiknek sikerült bizonyos fokú tisztaságot elérni, farizeusi göggel verik mellüket s érzéketlenül mennek el a mások testi-lelki nyomora mellett. Ismét mások bizonyos arany középútnakat igyekeznek gyengeségük leplezgetésére kitalálni.

Általában az emberek a józan észre hivatkoznak, csak az a nagy szerencsétlenség, hogy a józan ész minden embernek mást és mást mond. Az észkerölcs hirdetői közül kiki csak annyit ismer el magára nézve kötelezőnek, amennyit akar. „Ha az ember nem tartja magát rossznak, amire egy régi erkölcs kényszerítette őt, meg is szűnik az lenni“, mondja ki őszintén ezt a rendkívüli egyszerű bölcsességet Stöcker kisasszony, az új nemi erkölcs úttörője s a hetairismus (szabad szerelem, magyarul: szabad bujálkodás) egyik buzgó harcosa, amire mi Mott Jánossal azt feleljük, hogy az ember negligálhatja a bűnt, de a bűn nem fogja negligálni az embert.

Vannak végül őszinte lelkek, akik tudatában vannak bajaiknak, azt is tudják, hogy önmagukban képtelenek a bajokon segíteni, de akármerre tekintenek, nem nyúl ki segítő kéz felénk s reményvesztve törődnek bele állandó vereségükbe, erkölcsi rabszolgaságukba.

Mit kezdjünk e zűrzavarral? Nincs hát semmi szilárd támpont? Az, aki a világot teremtette, örökös tétovázásra, hiábavaló küzdésre, végtelen gyötrődésre kárhóztatta teremtményeit? Az a hiányérzet, mely minden őszinte lélek mélyén ott van s kielégítés után sóvárog, sohasem nyerheti ezt el?

Van egy világnézet, mely rendet tud vinni az egész minden-ségbe, mely meg tudja egységesen magyarázni a természeti és lelki világnak minden tünetményét, sőt, amefy képes az ember hiányérzetét is betölteni, képes őt boldoggá, bölccsé és győzedelmes erejűvé tenni — és ez a keresztyénség.

A keresztyénség mint világnézet, mint egyéni meggyőződés is megállja helyét, de mindjárt itt azt is hangsúlyozzuk, hogy *több mint világnézet, több mint meggyőződés: az igazság, erő és élet egyetlen és kiapadhatatlan forrása.* Ez a csudás hatalom az egyének megújítása által képes volt a rothadt ó-világ helyén újat teremteni, képes volt népeket a virágzás, békesség, összhang, jólét óriási magaslataira eljuttatni. Ismételjük: *az út az egyének megújítása* volt s a jövőben is csak az lehet. Csak ha az egyének egy közös alapra helyezkedve, lelkük mélyéig megújulnak, csak úgy várható az igazi és teljes győzelem e téren. Erre alkalmas közös alapot azonban a tapasztalat szerint csak a biblia nyújt. Meg kell azonban jegyeznünk, hogy mint ahogy a biblia alatt sem csak az új-testamentumot értjük, hanem annak alap-

ját, amelyre felépült, az ó-testamentumot is, úgy a keresztyén-ségbe beleértjük az igazi, az ó-testamentumi zsidóságot is, mely a keresztyénségnek csak mintegy első korszaka s melynek a keresztyénség csak folytatása.

E helyen nem lehet feladatunk a keresztyénség rendszerét teljes egészében kifejteni, még kevésbé azt minden támadással szemben megvédelmezni — ezt rábizzuk a hatalmas keresztyén hittani és hitvédelmi irodalomra, mely jól megfelel e feladatnak. (A hitetlenségnek sokszor csak tudatlanság az oka.) Mégis nem akarjuk a nemi kérdést kiragadni a keresztyén világnézetből, hanem annak rövid vázlatát adva, e rendszerbe beállítva akarjuk tárgyalni. A paráznság csak *egy* bűn; a bűn egyetemes dolog. Orvossága is egyetemes és mint ahogy az orvostudomány egy-egy tünetet nem a kórképből kiszakítva tárgyal s nem egy tünetnek külön való orvoslásával szokott foglalkozni, hanem keresi a baj okát s a tüneteket ezekből leszármaztatva veszi sorra, valamint a gyógyításnál is elsősorban az ok megszüntetésére törekszik, tudván, hogy akkor a tünetek is elmúlnak, — így óhajtunk mi is eljárni s visszamegyünk a baj kezdetéhez.

VI.

AZ IGAZI ÉS TELJES GYŐZELEM TITKA.

Kezdetben ... midőn hatalmas korszakokban lejátszódott már a teremtés nagy része, amidőn már növénytől zöldéit, virágtól illatozott a föld kerekége s élő lények millióitól nyüzsgött a víz, a levegő s a száraz — elhatározta az Isten, hogy urat teremt mind e lények fölé, hogy az birodalmába hajtsa az egész teremtettséget. „*Teremtsünk embert a mi képünkre és hasonlatosságunkra!*“ (I. Mózes 1: 26.) * Saját képére és hasonlatosságára — vagyis belátással, értelemmel, *szabad elhatározással* bírónak teremtette Isten az embert, önként lemondott tehát a teremtés egy részén való uralomról, mert míg a természeti világban Isten korlátlanul rendelkezik, az ember lelki világa szuverén terület: az ember elhatározásaiban független lehet Istentől, ellenszegülhet Istennek.

Az ember pedig nagyon egyedül volt. Különösen érezte ezt vele Isten, mikor az állatokat odavitte elé s nevet adott nekik általa. (I. Mózes 2: 19.) Epesztő vágy fogta el az embert: bár csak lenne még valaki, aki megérti őt, egy „hozzá illő.“ Ezt a felébresztett sóvárgást Isten aztán kielégítette. Szerzett neki „segítőtársat.“ (18. v.) Megteremtette a nőt. A férfi testéből teremtette (21. v.), hogy ezáltal is kifejezze, mennyire kiegészítő részei egymásnak, mennyire „egy test“ a férfi és feleség. (24. v.) És a gyönyörű jelképes történet történet szerint éppen oldalbordájából teremtette: abból a részből, mely szívéhez legközelebb van, hogy ez által is sejtse az a benső gyengéd szeretetet, melynek a férj és feleség közt uralkodnia kell.

* Tehát nem Isten hasonló az emberhez (anthropomorphismus), mint ahogy a hitetlenek a biblia Istenéről állítják, hanem az ember hasonló az Istenhez (theomorphismus).

És miután megteremte Isten a férfiút és az asszonyt,¹ ezt mondta nékik: „*Szaporodjatok és sokasodjatok!*“ (1: 28.) Felruházta tehát őket egy felséges kiváltsággal, teremtő erejének egy részével. Az ember is teremthet lényeket saját képére és hasonlatosságára. Ily magas rendeltetést szabott Isten a „segítés“ mellett a házastársak elé. Hogy a házasságot különben az Úr milyen szent dolognak szánta, abból is kitetszik, hogy a közte és választott népe közt levő viszonyt is gyakran hasonlította össze a házassággal, Krisztus és az egyház egymáshoz való viszonyát pedig a vőlegény és menyasszony viszonyával, — ennek megfelelőleg a parázna szót is sokszor nem az érzéki bűnök megjelenésére, hanem Isten iránt való hűtlenség kifejezésére használja a biblia.

De egyszerre csak változás állott be. A Föld lakóinak boldog, örömteljes, összhangzatos élete megzavarodott. Egy *idegen hatalom* belenyúlt az első emberek életébe s *Isten ellen való engedetlenségre bírta őket*. Az Isten és az ember között még voltak hatalmas lények, kiket szintén Isten teremtett (Neh. 9:6; Zsolt. 148:2—5.) akaratának végrehajtására (Dán. 7:10.; Zsolt. 103:20—21.), de szintén szabad akarattal. Ezek közül egy különösen hatalmas, az írás Sátánnak, e világ fejedelmének nevezi (Jel. 12:9.; Jób 1:6.; Ján. 12:31.), más vele tartozó angyalokkal együtt (Jud. 6.) Isten ellen fellázadt és harcot kezdett. (Jel. 12:4.) E harcban csábították pártjukra az embert (I. Móz. 3:4—5.), aki engedett a kísértésnek s a bukott angyalok mellé odakerült a bukott ember. (I. Móz. 3:14—19.)

És a *bűn*, mely egy ember által jött be a világba (Róm. 5:12.), *minden emberre elhatott*. S elhatott *a bűn következménye, a halát is*. (Róm. 6:23.) Mint egy betegségre való öröklött hajlamosság, úgy öröklődik a bűnre való hajlandóság („eredendő bűn“) emberről-emberre. Mindnyájan terhelten születünk (Zsolt. 51:7.) s egész életünk e terheltség igája alatt görnyed. A tökéletes teremtésbe (I. Móz. 1:31.) helyezett ártatlan ember (I. Móz. 2:25.) egy ravasz hatalom befolyása alá jutott, s ez rabszolgaként használja ki őt Isten ellen saját céljaira. Isten az embert saját dicsőségére teremtette s a „világ fejedelme“ (Ján. 12:31.) az emberek elméjéből igyekszik Isten képét kiszorítani s bálványokat állít eléjük: a hamis vallások, az áltudomány, a pénz, a paráznaság bálványait. A francia forradalom őrjöngése közepette a párisiak a Notre Dame székesegyház oltárára egy meztelen nőt állítva azt ordították, hogy ez az egyetlen lény, mely imádatra méltó. Mi lett az emberből?! Elhagyta az atyai házat, tobzódó, részeges életet kezdett, a disznók eledelét kívánta meg; — eltévelyedett a jó pásztortól, kiki a saját útjára tért s szenvedést okozó tövis közé, halálhozó szakadékba jutott; — mint az elgurult pénzen elfedi a por, pizok a király képét, úgy elhomályosította a bűn rajta az Isten „képét és hasonlatosságát.“ (Luk. 15.)

¹ Az első emberpár teremtése a 2. rész 5—25. verseiben van leírva, de ez az egész tulajdonképen csak az 1. rész 27. versének részletezése.

De Isten nem hagyta el az embert. Elhatározta, hogy az „elvesztettet megkeresi.“ (Ezek. 34: 16.) Mindjárt az eset után megígéri a Szabadítót, aki rátapos majd a kígyó fejére. Hogy felébressze az elbukott ember lelkiismeretét, hogy helyzetének helyes megismerésére elvezesse, a „törvényt“ tárja elébe. „Ne legyenek neked idegen isteneid énelöttem... Ne paráználkodjál!“ *Prófétái* által ostromozza a népet. De a nép bedugja fülét a kellemetlen hangok hallatára. Miért vagy ellene a bibliának? kérdeztek egy hitelent. „Mert a biblia ellenem van“, feleléi őszintén. Vagy mint egy jogász egy hívő urihölgynek válaszolta: „Egy személyes, élő, szent, mindenütt jelenvaló Isten, aki hogy úgy mondjam éjjel-nappal az ember nyakán ül, — ejh, az elviselhetetlen volna!“ *Az* ember tehát könnyen segít magán. Kimondja, hogy nincs *Isten*. Vagy pedig csinál magának egy vallást a „jó Isten“-ről, aki neki kétségtelenül mindent megbocsát (hiszen „ez az ő foglalkozása“, mint Heine mondja), azután az ember egy kicsit templomba jár, egy kicsit jótékonykodik (csak „túlzásba“ itt sem szabad menni), nem követ el semmi „becsületbe vágó dolgot“ (a hazugság, a nők sárbatiprása s más efféle természetesen a becsületet nem szennyezi be) — egyébként pedig imádja bálványait, s végül köztisztjeletben eltöltött éveit után „jobb“ (?) létre szenderül.

Vannak azonban, akiket a *törvény felráz ebből a lelki átomból*. Akik mélyebben néznek önmagukba s látják, hogy a bűn nem üres szó, hanem valóban létező dolog. „Ismerem az én bűneimet és az én vétkem szüntelen előttem lebeg.“ (Zsolt. 51: 5.) Látják, hogy ők maguk a bizonyítékok a bűnbeesés mellett, a bűneset az ő esetük, „Rángó idegeid, indulatosságod, megromlott akaratom, mellyel a bűn játszik, hézagos emlékezőtehetséged, szárnyaszegett lelked, mely már legfeljebb csak tisztátalan, megmérgezett képzeleted mocsaráig tud felemelkedni, arcod, egész tested, melyben a bűn alakot öltött, mind csak azt hirdeti, hogy téged is áthatott az első emberpár bűne.“ (Binde.) Vannak, akik metszően hallják az ige szavát: „A test nem a paráznaságnak rendeltetett, hanem az Úrnak. (I. Kor. 6: 13.) Valaki asszonyra tekint gonosz kívánságnak okáért, már paráználkodott azzal az ő szívében. (Máié 5: 28.) Paráznák nem örökölhetik az Isten országát. (I. Kor. 6:9—10.)“

Vannak, akik keserű boldogtalanságtól, szaggató önvádtól üzelve *menekülni szeretnének a bűntől*, de akárhogy megfeszítik is erejüket, *nem bírnak*. Szeretnék magukat kiszakítani a bűn karjaiból, mint Münchhausen báró copfjánál fogva kiemelte magát a mocsárból, — de meséket nem lehet az életben realizálni. Észreveszik, hogy „nem vér és test ellen van tusakodásuk, hanem fejedelemségek, hatalmasságok, az élet sötétségének világ-bírói, a gonoszság lelkei ellen, melyek a magasban vannak.“ (Ef. 6: 12.) így kiáltanak az emberek a törvény által a bűn álmából felébresztvén: „Nem azt művelem, amit akarok, hanem, amit gyűlölök, azt cselekszem. Ha pedig én azt cselekszem, amit nem akarok, nem én művelem már azt. Oh, én nyomorult ember, kicsoda szabadít meg engem a halálnak e testéből?“ (Róm. 7: 1.5, 20, 24.) „Elvétethetik-e a préda az erőstől és megszabadul-

hatnak-e a jogosan elfogottak?“ kérdi mindezek láttára a próféta. (Ézs. 49: 24.)

Igen, így szól az Úr, az erőstől elvételnek a foglyok és megszabadul a kegyetlen zsákmánya.“ (Ézs. 49: 25.) *Isten beváltotta szavát és elküldte az asszonyok ígért Szabadítót* s íme a kétségbeesett jajszava diadalkiáltássá válik: „Hálát adok az Istennek a mi Urunk, Jézus Krisztus által!“ (Róm. 7: 25.) Megvalósul a titkok titka: Isten leszáll a földre, Önmagát megüresíti, hasonlónak lesz hozzánk mindenben (Fii. 2:7.) — a bűnt kivéve. (Zsid. 4: 15.) A pusztában kiküzdte első nagy győzelmét a kísértő felett, a Gecsemánében megívta a végső küzdelmet, majd vállain az egész világ bűnének roskasztó terhével a keresztre szegeztetik s a nap elsötétülése, a föld megindulása közepette elhangzik a megváltó nagy munkáról a Sátán leveretését megpecsételő „*elvégeztetett!*“ Engedelmességével önmagát mentette meg a Sátán hatalmából, kiontott vérével azokat, kiknek bűneit magára vette, büntetését elszenvetde. „Megsebesített bűneinkért, megrontatott a mi vétkeinkért, békességünk büntetése rajta van és az ő sebeivel gyógyulánk meg.“ (Ézs. 53: 5.)

Elég tétetett most már Isten szentségének és igazságának is, mely a bűnt büntetlenül nem hagyhatja, s elég tétetett Isten szeretetének, mely nem engedheti meg, hogy segélytelenül, reménytelenül pusztuljanak el az Ő teremtményei, hanem nyújtott még egy módot, mely által megmenekedhetünk.

És mi ez a mód? El kell fogadnod az Istentől nyújtott szabadulást, *el kell fogadnod hittel Jézust Megváltódat gyanánt.* „Higgy az Úr Jézus Krisztusban és üdvözülj!“ (Csel. 16:31.) Hagyj fel a hiábavaló reménykedéssel, hogy Istennek az ő igéjében s az emberi lélek mélyén megírt követeléseinek a magad erején eleget tehetsz. „Nálam nélkül semmit sem cselekedhettek!“ (János 15: 5.) Nem bírod önmagadat kiemelni a mocsárból, de itt egy köszikla, kapaszkodj ebbe és mentve vagy! Ha erős ellenféllel van dolgod, fordulj egy még erősebbhez s ő megszabadít. Mindaz, aki a győzteshez kapcsolja élete sorsát, maga is részese lesz a győzelemnek.

Ne „térj át!“ Nem valamely felekezetbe hívogatlak. A névleges keresztyének számának a szaporítása nem olyan fontos. „*Térj meg!*“ *hangzik a biblia szava.* Te, aki születésedtől megromlott voltál, bűnökben sínylódtél, szakíts eddigi életeddel! Az újtestamentum megtérést jelző szava (metanoia) a gondolkozás megváltozását jelenti. Változtasd meg gondolkozásodat, mert ebben a gondolkozásodban van bűneid forrása. Ha hajlandó vagy eddigi életeddel szakítani és hittel feltekintesz a Golgotha keresztfjére, az Isten eltörli vétkeidet s mindenható kegyelméből *újjászüli* téged. „Ha valaki Krisztusban van, új teremtés az; a régiek elmúltak, ímé újjá *lett* minden.“ (II. Kor. 5: 17.) „Az Úr Jézus Krisztusban való élet lelkének törvénye megszabadított engem a bűn és a halál törvényéből.“ (Róm. 8: 2.J

Az új életben a bűnnel teljesen szakítanod kell. Nem szabad megelégedned a múltira nyert bűnbocsánattal, hanem a jövőre nézve büntelen életre kell törekedned. „Eredj el és többé ne vét-

kezzél!“ (Ján. 8:11.) „Vétkezzétek le ama régi élet szerint való ó embert és öltözzétek fel amaz új embert, mely Isten szerint teremtetett igazságban és valóságos szentségben.“ (Ef. 4: 22—24.) „Legyetek tökéletesek, mint a ti mennyei Atyátok tökéletes.“ (Máté 5:48.) Térjete vissza az ő képéhez és hasonlóságához.

De most már nemcsak a rideg parancsolat hangzik feléd, hanem az Istentől született új étellel *a lehetőség is megadott teljesítésére*. Ha ebben az új életben az Istennel való benső boldogító közösséget az Isten ígéjének olvasása s imádkozás által ápolod, ha ez által az új életben növekszel, mind diadalmasabb tudsz lenni a bűnnel szemben. Szinte magunk is ámulunk, hogy egyszerre csak maguktól lehullanak olyan bilincsek, melyekből előbb, a magunk erején semmiképp sem tudtunk menekülni. Akár hiszed, akár nem, ez tudományosan beigazolt tény — ezrek és milliók tapasztalata bizonyítja. „Azért, ha a Fiú megszabadít titeket, valósággal szabadok lesztek!“ (Ján. 8:36.)

Így válhatsz *felsőbbrendű emberré* (Übermensch). Ha csak a saját érdekeidet, gyönyörúségeidet tekintve keresztyűgázolsz minden előtted állón, állati ösztöneid nyomorult rabszolgája vagy, — igazán szabad s hatalmas csak Krisztus által lehetsz. „Mindre van erőm a Krisztusban, aki engem megerősít.“ (Fii. 4: 17.) „Felettébb diadalmaskodunk (hypernikómen) az által, aki minket szeretett.“ (Róm. 8: 37.)

A külvilággal szemben az új életben is óvatosaknak kell lennünk. *Vigyázzunk arra, hogy milyen behatásoknak tesszük ki lelkünket*, — mert hatás nélkül semmi sem marad. „Minden féltett dolognál jobban őrizd meg szívedet!“ (Péld. 4: 23.) Ne tedd ki magad oktalanul kísértéseknek! „Vehet-e valaki tüzet az ő kebelébe, hogy ruhái meg ne égnének? Vagy járhat-e valaki eleven szenén, hogy lábai meg ne égnének?“ (Péld. 6: 27—28.) Ha azt veszed észre, hogy valamely barátod, valamely szórakozásod (még ha egyébként ártatlan is) számodra veszélyeket rejteget, szakíts vele! „Ha a te jobb szemed megbotránkoztat téged, vájd ki azt és vedd el magadtól, mert jobb neked, hogy egy vesszen el a te tagjaid közül, semhogy egész tested a gychennára vettessék.“ (Máté 5: 29.)

Viszont, ha benned megvan az Úrhez való ragaszkodás, ne félj attól, hogy valaki vagy valami Istentől elválaszthatna. „Senki ki nem ragadhatja őket az én kezemből“, monda a jó pászor. (Ján. 10: 28.) „*Semmi sem szakaszthat el minket az Isten szerelmétől*, mely vagy a mi Urunk Jézus Krisztusban“, mondja a nagy apostol. (Róm. 8: 39.)

Nagy segítségére lehet az új életben, ha keresed *más, Krisztusban hívő lelkek társaságát* s közös erőmerítésre, közös munkára és harcra egyesülsz velük. A paráznság elleni harcot minden keresztyén egyesületnek, mozgalomnak amúgy is fel kell vennie munkatervébe. Különösen fontos lehet reád nézve rokon lelkek társasága, ha az új életben újra visszaesnél. Ezt sokszor azért engedi meg Isten, hogy megalázzon bennünket s az önbizalommal felhagyva azontúl még inkább reá támaszkodjunk. Ilyenkor

fordulj egy idősebb, tapasztaltabb keresztyénhez s tárd ki őszintén előtte lelkedet. „*Valljátok meg bűneiteket egymásnak!*“ (Jak. 5: 16.) A parázñaság különben az a bűn, melynél a bűnnek egy meghitt lélek előtt való feltárása fél szabadulás.

Ha tiszta ifjúság után érkezett számodra a házasság ideje s Isten kijelöl számodra egy hívő nőt élettársul, akkor élj vele tiszta jegyességet és tiszta házasesetet. „A házasság minden tekintetben tisztességes legyen s a házasság szeplőtelen.“ (Zsid. 13: 4.) Ne feledd, hogy a házasság nem azért van, hogy ha már nélküle nem tudsz megállni, ott szabadon kitombolhasd magadat, — *az érzékiségen már a házasságba lépés előtt diadalt kell aratnod!* Ne feledd el, hogy Isten a házasságot mily szent célokra slkotta s a házastársaknak mily felséges kiváltságokat adott. *Ezen a földön nincs nagyobb boldogság és kegyelem, mint a hívő, Úszta családi élet.* Nem is találjuk meg az igazi családi életet csak ott, ahol igazi keresztyénség van. A keresztyénség emelte ki a nőt abból az elnyomott, megvetett helyzetből, melyben volt, s a keresztyénség tanítja, hogy a nőt, mint gyengébbet, tisztelet és kímélő gyengédség illeti meg. (I. Pét. 3:7.) A házasesetre különben a biblia Mózes örökérvényű egészségügyi rendelkezéseiben (III. Móz.) és Pál apostol tanácsaiban (I. Kor. 7.; Ef. 5: 22—33.) felülmúlhatatlan tökéletes zsinórmértéket adott.

Ha megkezdted új életedet, lassacskán begyógyulnak lelkednek s testednek a régi életből visszamaradt sebei is. Ha egyszer már nem úr felettünk a bűn, bámulatos gyorsan helyreáll testi-lelki egészségünk. Néha azonban oly mélyek voltak a sebek, hogy gyógyulásuk után is visszamarad — a heg!

Egy hívőlelkű atya sokat kesergett bűnökben élő fián. Valahányszor ez megszokott vétkeinek egyikét elkövette, a búsuló apa mindig egy szeget vert az ajtófélfába. Végre imádságai meghallgatást találtak, fia megtért. Ujjongó szívvel vezette őt az apa az ajtófélfához s egyik szeget a másik után húzta ki a fából, „így fiam, látod, nincs már ott egy szeg sem. így törölte el minden bűnödöt a Bárány Jézus vére. Adjunk hálát Istennek!“ örvendezve és mégis szomorúan néz a fiú mereven az ajtófélfára. „Nos?“ — „De apám, nézz oda, — a szegek eltűntek, igen, de a nyomai — ottmaradtak!“ (Binde.)

Oh, *jöjj mielőbb* a Megváltóhoz! Ne menj egy lépést se tovább a bűn útján, hanem kíméld meg magad azoktól a sebektől, melyek ez úton egész biztos várnak reád! Ne tedd magad ronccsá, mielőtt elfogadod a mentő jobbot, hanem jöjj hozzá ifjúi erőd teljében, önála nem fog fiatal erőtől, tettvágytól duzzadó eleted elsenyedni, hanem felséges célok szolgálatába fog állíttatni; ő nem fogja fiatalságod örömtelenné, sivárrá tenni, hanem!gazi, mély boldogságot, tartós örömeket ajánl fel neked.

Az se tartson vissza, hogy az igazi, a mély, újjászülő keresztyénséget itt Magyarországon ez idő szerint csak kevesen fogadják el, s úgy látszik, mintha ez az ügy később sem kerítené diadalmasan hatalmába az egész világot. Aki a nyugati országok újraébredő hitéletét s a világmisszió óriási perspektíváit figyelő

szemekkel nézi, az bizakodva tekint a jövőbe. De meg a te tisztaságod, a te boldogságod nem függ a másétól. *Ahány lélek elfogadja megváltójául a Messiást, annyi lélekre nézve megoldódott teljesen és végérvényesen ez a kérdés.* S ha az, akit hajdan földön jártában üldöztek, megvetettek, tövissel koronáztak, egykor ragyogó, hatalmas, mindeneket megítélő királyként tér vissza s meghajol előtte minden térd, azoké is, akik őt keresztre feszítették, — akkor számodra nem lehet mentség, hogy mások is úgy éltek, mint te, hitetlenségben és bűnben. Miért taszítatnál akkor az örök gyötrelmre, mikor most még az örökélet int feléd, csak egy lépés és elérheted?! Vigyázz, el ne késs!

Vagy talán azt véled akadálynak, hogy a „te számodra nincs már visszafordulás?” Meglehet, hogy tisztátalan vágyaktól már annyira át vagy itatva, hogy gonosz képzeleid már mindenbe belekeverednek. Talán annyira eladtad, annyira odadobtad magad e démoni hatalmának, hogy már nem tudsz a nélkül nőre pillantani, hogy gonoszat ne gondolnál. Talán multad s emlékezetel telve van vádoló, panaszos alakokkal, Talán a Sátánnak különösen hű szolgája voltál abban, hogy olyanokat, akik addig érintetlenek voltak, beszéd, ravaszság, rossz példa és csábítás által a bűn mélységeibe ránts. Akármint van is: ne félj semmit. Az a Szabadító így szólt: „Aki én hozzám jő, semmiképpen ki nem vetem.” (Ján. 6:37.) „Ha bűneitek skarlátpirosak, hófehérek lesznek és ha vérszínűek, mint a karmazsin, — olyanok lesznek, mint a gypjú.” (Ézs. 1:18.) „Ne félj, csak higgy!” (Márk 5:36.) Akár elcsábított vagy, akár csábító, ha elveszett évekre, eltékozolt egészségre, talán kesergő szülőkre s megcsalt szívekre, kik egykoron szerettek téged, kell is visszatekintened — akárki vagy is, menekülj a romlás hullámaiból az üdvösség egyetlen kősziklájára! Ragadd meg hited kezével a keresztet s ismerd re Isten előtt teljes őszinteséggel bűneidet. Nem kell semmit sem magaddal hoznod, csak szabadulás után óhajtó szívet! Tisztává majd ő tesz téged, te csak add oda magad neki!

Tizenkilenc évszázaddal ezelőtt történt... Samáriában, Sikár városa mellett van egy forrás. A hagyomány szerint ennek a vízből ivott Jákob, az ő fiai és jószága is. Tikkasztó dél van. Fáradt, poros vándor közeledik az úton s leül a forrás mellé. Nincs nála edény, amivel meríthetne. Társai a városba mentek, hogy élelmiszert hozzanak. De íme, egy asszony jő a város felől vízért. Parázna életű asszony volt. Már négy férjet csalt meg, egy ötödik férfival most csak úgy élt együtt. Talán azért is jött az elviselhetetlenül meleg déli órákban a forráshoz, hogy ne kelljen az emberek megvető tekintetével találkoznia. Az idegen vizet kér tőle. Majd beszédbe ereszkedik vele, kitárja előtte kegyelmét s felkínálja neki az örök élet vizét. Őh ez más víz, mint amit az asszony addig ivott. Ő, ha eddig örömekeket élvezett, újra megsomjazott, sőt úgy járt, mint azok a hajósok, akiknek a nyílt tengeren kifogyott az édes vizük s a tenger vizét próbálták inni: utána még csak égetőbbé, epesztöbbé vált szomja. És most valaki olyan vizet kínál neki, melyet aki iszik, soha többé meg nem szomjúhozik.

Az asszony összetörik a lelke mélyéig bepillantó idegen előtt. Megutálja eddigi szennyes életét s mohón kap az örök élet vize felé. Az idegentől, kire először hitetlenül, bizalmatlanul tekintett, a lelki kincsek áradatát kapja, — mindenek felett pedig tiszta, örökké tartó életet. Ott felejtí korsóját is s örömpesve szalad a városba a boldogító hírt tovább adni: Megtaláltam a Szabadítót!“ (Ján. 4.)

Az a vándor ma is szertejár. Szíved ajtaján is kopog. Látja jól, hogy külsőd alatt micsoda szenny rejtőzködik. De nem korholni, nem sebezni jön. Ajándékot kínál: az örök élet vizét nyújtja feléd. Nyújtsd ki kezéd, tárd ki szíved: ő jön!

Ez nem dogma. Ez nem képzelődés. Ez valóság. Jöjj és lásd meg!

ZÁRÓSZÓ.

Most, hogy a 2. kiadás átdolgozásának végére jutottam, sok tekintetben elégedetlen vagyok munkámmal. Egyes részleteket gondosabban kellett volna kidolgoznom, a statisztikai anyagot jobban meg kellett volna választanom. Kevés volt az erre fordítható időm, — az előszóban kifejtettek miatt pedig mégis sietnem kellett a kiadással. Szíves elnézést kérek itt is, a jóakarató bírálat figyelmeztetéseit pedig előre is hálásan köszönöm.

Teljes tudatában vagyok annak, hogy amit írtam, a mai közzelfogással éles ellentétben van, a mai, nemiséggel telített étellel pedig még inkább. Sokan szigorú erénycsősznek fognak tartani és nevezni, — ezt azonban ne én réám mondják, hanem az isteni kijelentésre, melynek én csak hű tolmácsolója, a mai életre pontos alkalmazója akartam lenni. Akinek a biblia világa idegen, az sok helyen képtelennek fogja tartani könyvemet, — ez *azonban* csak azt fogja mutatni, hogy mi, a XX. század gyermekei, mily messze eltávoloztuk az Istentől is, a természettől is. Nem akarok pillanatig sem az erkölcsi ítélőbíró, a megfellebbezhetetlen, csalhatatlan erkölcsi fórum szerepében tetszelegni, — magamról is érzem, hogy gyarló, esékény, ítélet alá eső ember vagyok, akiben ha van valami jó, az csak Isten kegyelme. Isten törvényéből azonban lealkudni nem lehet, nem mérhetjük azt magunkhoz, hanem csak magunkat ahhoz.

Bizonyára elhangzik a vád, hogy mindenkiből aszkétát akarok nevelni s az élet minden örömét el akarom venni. Igen, relative aszkétákat akarok nevelni, embereket, akik vasfegyelem alatt tartják saját érzéseiket gondolataikat, szavaikat, cselekedeteiket s miután ezt maguknál keresztülvitték, mások életébe is be akarják vinni; — az élet örömeinek azonban éppen nem vagyok ellensége, az örömmek sok tiszta forrása van az életben, csak meg kell keresni, — olyan örömök, melyek után nem jön késő bánat. Az örömet is Isten teremtette, számunkra teremtette s Pál apostolnak „a szenvedéseket, vért és könnyet okozó aszkétá“-nak szívéből minduntalan feltör az ujjongás: „örüljetek mindenkor, ismét mondom: örüljetek.“ (Fii. 4:4.) Ellenkezőleg: igaz örömet csak az Istenbe kapcsolódó élet nyújthat.

Főleg pedig ellenem fognak fordulni (esetleg különböző ürtügyek alatt) azok, akiket az itt megírtak nagyon eltalálnak. Akik ragaszkodnak mai élet-felfogásukhoz, mai életmódjukhoz, akik jól érzik magukat egy maguk által testhez szabott, sehol sem szorító erkölcs ruhájában vagy akiknek anyagi érdekeit sérti minden erkölcsi törekvés. Ezekkel nem is akarom az egységet, nem is akarhatom, ha Istennel akarok egy lenni.

A megelőzés (praeventio) ma a jelszó mindenfelé. Nagyon helyes törekvés. Ennek a szolgálatában áll ez a szerény mű is és szolgálni akar mindazoknak a mozgalmaknak, melyek szintén a bűn megelőzésével akarják a betegséget, szenvedést, a lelkihalált megelőzni. Fogjunk össze az országban mindazok, akik ebben egyetértünk. Hívom az orvosokat a Sexualethikai Orvostársaságba, melynek évi tagdíja csak 2 P. Reményem, hogy ez a társaság csakhamar megszervezi a Sexualethikai Népszövetséget, mely azután támaszkodva minden jóakarató emberre, minden téren felveszi a harcot e rombolással. Szigorú erkölcsi alapon új életre kell támadnia a Családvédő Országos Egyesületnek is és nagy tömegekkel kell megerősödni annyi sok jó más mozgalomnak is.

Reményem, hogy magamat a hátsó gondolatok, a haszonszerzés vádjától megóv az, hogy orvosi gyakorlatomat abbahagytam, hogy e könyv hasznát is mozgalmi célokra ajánlottam fel. Bár az irodalmi működéssel szerzett kereset becslésű munkának jól megérdemelt jutalma lehet.

Most pedig útjára engedem könyvemet, — romboljon, gyomláljon, — építsen, ültessen Isten dicsőségére, a magyar haza felvirágzására.

A szerző.

FÜGGELÉK.

A LÉLEKELEMZÉS (PSYCHOANALYSIS).

Mikor e munkám második kiadását előkészítettem, figyelemztettek arra, hogy lehetetlen ma a nemi kérdéstről a műveltebb közönségnek úgy írni, hogy a lélekelemzésről ne szóljunk előtűk, hiszen ezzel tele van ma a levegő. Lelkészeket, nevelési szakembereket, általában lelki gondozással foglalkozókat pedig anynyira érdekel ez a tárgykör, hogy elvárják a tájékoztatást orvosi részről is. Elhatároztam tehát, hogy legalább röviden, függelékben e tárgyról is szólok. Nagyon sajnálom, hogy az itt következő fejtegetések nem lesznek eléggé élénkek, érdekesek és szemléltetők, de ezt csak részletesebb tárgyalással, példák felsorolásával tudnám elérni, amit pedig a rendelkezésemre álló hely szűkre szabott volta nem enged meg.

Ezt az tárgyat is „orvosi és bibliai szempontból“ szeretném megvilágítani. Hogy feladatomat minél hívebben elvégezhessem, a lélekelemzés leglényegesebb jellemvonásait Freud Sámuel dr. egy cikke alapján ismertetem, melyet tanai rövid összefoglalásakép a Marcuse Miksa által szerkesztett „Handwörterbuch der Sexualwissenschaft“-ba őmaga írt. Mivel ő megalapítója és ma is legjelentékenyebb képviselője a sokféle szakadozott irányzatnak, meggyőződéseim szerint helyesen járok el, ha főképpen őt szólaltatom meg, — azt a könyv terjedelme úgy sem engedi meg, hogy a tőle eltérő lélekelemző felekezeteket egyenkint csak valamennyire részletesen is ismertessem.

Mit kell lélekelemzésen értenünk? 1. vizsgálati eljárást oly lelkifolyamatok tanulmányozására, melyek egyébként alig volnának hozzáférhetők; 2. ideges zavarok oly gyógykezelési módszerét, mely éppen az előbb említett vizsgálaton alapszik; 3. az ily módon nyert lélektani tapasztalatok hosszú sorát, melyek lassacskán új tudományággá kezdenek tömörülni és fejlődni.

Az egésznek a kezdete oda vezethető vissza, hogy a XIX század utolsó két évtizedében Breuer József dr. és Freud Sámuel dr. a *hysteriával* új szempontból kezdtek foglalkozni s az: ú. n. *kathartikus* gyógyeljáráshoz jutottak el. A hysteriás tüneteknek szerintük értelmük és jelentőségük van, normális lelkifolyamatok pótlékai s úgy jönnek létre, hogy a beteg az öntudat küszöbe alatt valamely nagy érzelmi erejű lelki folyamatot megátol abban, hogy rendes módon a tudatba jutva és cselekvésre vezetve kielégüljön; az így beszorult ingerület azután álutakra jut és a test beidegzésében talál lefolyást (*conversio*). Azokat az alkalmakat, mikor ilyen kórokozó gondolatok előállottak, Breuer és Freud lelki baleseteknek (*psychikus trauma*) nevezték s mivel ezek többnyire a régmúlt időkhöz tartoztak, azt mondták, hogy a hysteriások elintézetlen visszaemlékezésekben szenvednek. Azok a gondolatok válhattak így kórokozókká, melyek tartalma a lelki élet uralkodó irányzatával ellentétben volt, úgy hogy az egyén „védekezését“ hívták ki. Ha felfedezhető — mély deleges álmot (*hypnosit*) használtak erre — a hysteriás tüneteknek ez az ismeretlen értelme, akkor ez a tünetek megszüntetését (*katharsist*) jelenti, mert az indulat az öntudatba kerülhet és így feszültségét elvesztheti. A kutatás és a gyógyítás ennél az eljárásnál tehát azonos. Mint látható, az elmélet elengedhetetlen alkotórésze az öntudatlan (tudatalatti) lelki folyamatok feltételezése. Freud később egyedül folytatta kutatásait. Ezek kapcsán kitűnt, hogy az orvos és a beteg közti kapcsolat megszüntetésével a tünetek újra előállanak, mintha semmi sem történt volna.

A delejes álmot (*hypnosis*) Freud ezek után a szabad képzetársítással pótolta: a betegnek a figyelmes és tárgyilagos ön-érezlés helyzetét kell elfoglalnia, mindig csak öntudatának a felszínét szabad leolvasnia, azt mindig teljes őszinteséggel közölnie, akkor is, ha ötleteit nagyon kellemetleneknek érezné, nagyon bolondoknak vagy jelentékteleneknek vagy a keresett dologhoz egyáltalán nem tartozóknak találná. Ez az új eljárás nyerte aztán a lélekelemzés (*psychoanalysis*) nevet és kiterjesztették a hysterián kívül egyéb működési (tehát nem szervi) idegbajokra (*neurosisokra*) is. Az elemző (*analysáló*) orvosnak a beteg által nyújtott anyagból kell kikeresnie az elrejtett értelmet, az elnyomott lelki folyamatot; legcélszerűbbnek mutatkozott, hogy az orvos állandóan egyenlő érdeklődés mellett saját öntudatlan lelki tevékenységére hagyja rá magát, lehetőleg kerülje az elmélkedést és a tudatos várákozást, a hallottakból semmit se akarjon emlékezetében jobban megjegyezni s így a beteg tudatalan gondolatait igyekezzék a saját tudatalan gondolataival felfogni. Szabályokat erre a munkára nem lehetett felállítani, az orvos ügyeége és tapintata játszott nagy szerepet.

Nagy diadallal fedezték fel, hogy ezzel az elemzéssel és magyarázással az *egészséges ember egyes gyakori lelki jelenségeit* (*Fehlleistung-ok* és *Zufallhandlung-ok*) is magyarázni tudják, melyek eddig lélektanilag érthetetlenek voltak. így szavak és nevek időleges elfelejtése, hibás kiejtése, olvasása és írása, szándékok elfelejtése, tárgyak elvesztése, bizonyos tévedések, látszólag

véletlen önkárosítások, szokássá vált szándéktalan és játszó mozdulatok, öntudatlanul dúdolt dallamok stb. szigorú lélektani magyarázatot nyertek vagy mint az egyén elnyomott szándékainak nyilvánulásai, vagy mint két olyan szándék összetalálkozásának következményei, melyek egyike tartósan vagy annak idején öntudatlan volt.

A lelki életet még jobban feltárta Freud, mikor a szabad képzettársítással saját vagy a betegek *álmaid* is magyarázni kezdte. A tudatalattiból rengeteg nagyfényre kerül, ha az álmodót álma egyes elemeire nézve kikérdezzük. A nyilvánvaló (manifest) álmotartalomtól megtalálható a rejtett álmogondolat. A rejtett álmogondolatokat („a nap maradványait“, a nap teljesítetlen kívánságait) az álommunka sajátságosan sűríti, a lélektani erősségek eltolásával eltorzíja, előadhatás végett képekké alakítja s még mielőtt a végleges álmalak lérejönne, másodszori átdolgozásként mintegy értelmet és összefüggést igyekszik adni neki. Az álomképzéshez a hajtóerőt valamely tudattalan, napközben elnyomott törekvés adja, amely érintkezést találva a nap maradványaival, a rejtett álmogondolatokkal, azok anyagából vágyteljesülést alakít. így minden álom egyfelől tudattalan (öntudatalatti) vágyak teljesezése, másfelől — ha sikerül az alvó állapotot megóvni — teljesezése annak a rendes álomkívánságnak, mely az álmodót bevezeti. Ha az álomképzés tudatalatti adalékát nem tekintjük s csak a rejtett álmogondolatokat vizsgáljuk, akkor mindent megtalálhatunk, amivel az álmodó ébren foglalkozik: megfontolást, óvást, szándékot, előkészületet a közeli jövőre vagy éppen egy teljesületlen kívánság kielégülését. A nyilvánvaló álmotartalom felismerhetetlensége, idegenszerűsége, képtelen volta részben annak a következménye, hogy az álmogondolat bizonyos régiesnek nevezhető módon jut kifejezésre, részben olyan korlátozó, bíráló és elutasító tényezőknek a hatása, melyek működése az álomban sem szűnik meg egészen. Közefekvő annak a feltevése, hogy ez az álomvizsgálat (censura), melyet az álmogondolatoknak a végleges álmalakká való eltorzításáért elsősorban teszünk felelőssé, ugyanazoknak a lelki erőknél a nyilvánulása, melyek napközben is visszatartják, elnyomják a tudatalatti kívánságot.

Az álom tehát ép úgy képződik, mint a betegségi tünetek. Két törekvés harcol itt is, ott is: egy tudatalatti, különben elnyomott törekvés, mely kielégülésre, vágyteljesedésre tör és egy valószínűleg a tudatos énhez tartozó, elhárító és elnyomó törekvés. Az összeütközés eredménye megegyezés (az álom, illetve a tünet), melyben a két törekvés csak tökéletlen megoldásra talál. Mivel pedig az álom az egészséges élet jelensége, látszik ebből, hogy az ép és a beteges lelki élet szerkezete hasonló s a beteges ideg- és elmetünetekből az ép lélek megértésére is lehet következtetéseket levonni.

Végül megállapították azt is, hogy az álomban bizonyos tárgyakat, elintézéseket, vonatkozásokat *jelképek* *jelentenek* meg, melyeket az álmodó használ anélkül, hogy jelentőségüket ismerne, sőt rendszerint még képzettársítást sem nyújt hozzá. Eze

ket csak a lélekelemző fejtheti meg, az is csak tapasztalati úton, az összefüggésbe való kísérleti beleillesztéssel. Ezekhez az álombeli jelképekhez bőségesen nyújt hasonlóságot a nyelvhasználat, a mythologia és a néprajz. A jelképekhez nagyon érdekes, de ma még megoldhatatlan kérdések fűződnek. A lélek ősi örökségéhez tartoznak ezek és nyelvhatárokon túlterjedőleg közősek.

Midőn a lélekelemzésben a *kórokozó élmények* után kutatnak, arra jöttek rá, hogy ezek a beteg egyén *serdülő- vagy éppen gyermekkorába nyúlnak vissza*. Minél gondosabban folytatták a vizsgálatot, annál gazdagabban tárult fel az oktanilag jelentős benyomások láncolata, de annál inkább rá kellett jönniök arra is, hogy minden tünetképződés gyökerén a korai életévek nemi életének lelki sérülései találhatók. A nemi természetű sérülés (sexuelles Trauma) ilyenképpen a közönséges lelki sérülés helyére lépett; utóbbi kórokozó jelentőségét a korábbi időből származó nemi sérüléshez való képzelettársítási vagy jelképi vonatkozásának köszönhetette. Minthogy közönséges ideggyengeségi (neurastheniás) eseteknek és félelmi idegbajoknak az egyidejűleg megejtett vizsgálata azt a felvilágosítást adta, hogy ezeket a bajokat a nemi életben jelenleg is folytatott visszaélésekkel lehet indokolni s e visszaélések megszüntetésével meg lehet gyógyítani, közel állott az a következtetés, hogy az idegbajok (neurosisok) általában a nemi élet zavarainak a kifejezői és pedig az ú. n. aktuális idegbajok vegytanilag közvetített kifejezői azoknak a jelenlegi, a psychoneurosisok a lélektanilag feldolgozott kifejezői azoknak a rég lefolyt sérüléseknek, melyek az élettanilag oly fontos, de a tudomány által mégis oly nagyon elhanyagolt nemi életműködéseknek esnek, illetőleg estek.

Azelőtt a nemi életet a serdülés korától kezdték számítani s a ritka korábbi észleleteket rendellenes korai érettséggel és elfajultsággal magyarázták. A lélekelemzők rájöttek, hogy az egyén nemi élete majdnem a születéssel kezdődik. Csodálkozva kérdezték, hogy mikép lehetett ezt eddig észre nem venni. Az első adatokat ehhez felnőttek visszaemlékezéséből merítették, de a hibaforrásoknak kitett és kétellyel fogadott észleleteket teljes mértékben megerősítették az 1908-tól kezdve gyermekeken is végzett elemzések és elfogulatlan megfigyelések. A gyermekek nemi élete sok rokon vonást mutatott fel azzal, amit a felnőttek természetellenesnek minősítettek, minélfogva a nemiség (sexualitás) fogalmát a nemi érintkezés utáni vágyon és a kényeztetnek a nemi szerveken való előidőzésén túlmenőleg ki kellett tágítani. E kibővítésből folyólag a gyermeki, a felnőtti és a természetellenes (pervers) nemi élet összefüggőleg tárgyalhatóvá vált. Freud kezdetben a gyermekek nemi életében s az idegbajok keletkezésében túlnagy szerepet tulajdonított a csábításnak, később rájött, hogy az idegbajosok lelki életében a képzületnek van óriási szerepe, sokkal nagyobb, mint a külső valóságnak.

A nemi ösztön, amelynek a nemi életben való megnyilvánulását kényeztetnek (libidó) nevezzük, *részletösztönökből* van összetéve, melyekre ismét szét is eshet és amelyek lassacskán egyesülnek bizonyos fejlődési fokokká. A részletösztönök forrásai a

testrészek, különösen bizonyos kéjkeltő övezetek (erogén zónák), de a kéj képződéséhez hozzájárul a test minden fontos életfolyamata is. Az egyes részletösztönök először egymástól függetlenül törekszenek kielégülésre, a fejlődés folyamán azonban mindjobban összegeződnek, központosulnak. Az első (praegenitalis) fejlődési fok az orális (száji), melynél a csecsemő főérdeklődési irányának megfelelően a száj-övezet játssza a főszerepet. Ezt követi a szadisztikus-anális fejlődési fok, melyben a fájdalomtól kéjt merítő szadizmus részletösztöne és a végbélnyílás övezete lépnek különösen előtérbe; a nemi különbség itt a cselekvő és a szenvedő fél ellentétében nyilvánul. A harmadik és végleges fejlődési fok a legtöbb részletösztön összefoglalása a nemi övezet elsősege alatt. Ezen a fejlődési meneten az egyén rendszerint gyorsan és feltűnés nélkül átesik, de bizonyos részösztönök a végkifejlődés előfokain megállanak, így jönnek létre a kéjérzet rögzítettségei, melyek mint hajlamok elnyomott törekvések későbbi áttörései szempontjából fontosak és idegbajok és természetellenességek (perversitások) későbbi kifejlődésére nézve jelentőséggel bírnak.

A száji részletösztön találja meg először kielégülését a táplálkozási szükséglet csillapításával kapcsolatosan, — tárgya az anyai emlő. Ettől aztán elválik, önállóvá s egyidejűleg autoerotikussá (a kielégülést a másik nemtől függetlenül önmagában keresővé) lesz, vagyis tárgyát a saját testében találja meg. Más részletösztönök is először autoerotikusan viselkednek és később iránynak idegen tárgyakra. Különösen fontos, hogy a nemi övezet részletösztönei is egy bizonyos korszakban rendszeresen autoerotikus kielégülést keresnek. A kéjérzet végleges kialakulására nem használhatók fel egyformán az összes részletösztönök egyeseket (pl. a végbélnyílással kapcsolatosakat) az egyén félretol, elnyom, ezek azután bonyolult átváltozásokon mennek keresztül.

Már az első gyermekévekben (kb. a 2. életévtől az 5.-ig terjedő életszakaszt nevezi Freud infantilis kornak) összegeződnek a nemi törekvések, melyeknek tárgya fiúgyermeknél az anya. Ez a tárgyváltozás és az apával szemben ebből folyó vetélkedés és ellenségeskedés a tartalma az ú. n. *ödipus-eszmekörnek* (komplex), melynek a szerelmi élet kialakulására minden embernél a legnagyobb jelentősége van. Az ép emberre az a jellegzetes, hogy megtanul ezen az eszmekörön uralkodni, míg az idegbajos hatalma alá kerül. A nemi életnek ez a korai szaka az 5. életév körül rendszeren véget ér, azután egyideig többé-kevésbé *lappang*, mely idő alatt felépülnek az erkölcsi korlátok az ödipus-eszmekör vágyaival szemben való védekezésül. A serdülőkorban az öntudat miatt az ödipus-eszmekör újraéled és további átalakulásokat megy át. A serdülő korban fejlődik ki teljes erővel a nemi ösztön, a fejlődés irányát és hajlamait azonban az első életévek nemisége határozza meg. Az első életévek és a serdülőkor közti lappangási idő s így a nemi fejlődésnek két szakaszban való lezajlása az emberi faj élettani sajátága s ez adja meg a lehetőséget az idegbajok kifejlődésére.

A neurosis néven összefoglalt idegbajok azoknak az összeüt-közéseknek a következményeképpen állanak elő, melyek az „én“ és olyan nemi törekvések között jönnek létre, melyeket az én a maga épségével és erkölcsi igényeivel összeegyeztethetlenné tart. Az én a neki meg nem felelő törekvéseket *elnyomja*, érdeklődéséből kiszorítja, sem öntudatosá válásukat, sem cselekvés útján való kielégülésüket nem engedi meg. Ha lélekelemzés közben ezeket az elnyomott vágyakat tudatosakká akarjuk tenni, akkor az elnyomó erők részéről ellenállást észlelünk. De az elnyomási törekvések a nemi ösztönnel szemben nagyon könnyen kudarcot vallanak. A feltámadó kéjvágy a tudatalatti világból más kivezető utakat keres. amennyiben *visszatér* korábbi fejlődési fokokra és tárgybeállításokra s ahol gyermekkori rögzítettséget talál, a libidó kifejlődésének gyenge pontjain öntudatra és érvényesülésre tör. így jön létre az idegbajos tünet, ami alapjában véve tehát nemi pótkielégülés, — de még a tünet sem tudja magát az én elnyomó erőinek befolyása alól kivonni, miért is változásokon, eltolódásokon kell átmennie — éppen mint az álomnak — miáltal aztán nemi kielégülési jellege felismerhetetlenné válik. A tünet így azután a *megalkuvás* jellegét ölti fel, az elnyomott nemi ösztönök és az elnyomó én vágyai egyidejűleg teljesülnek, de az összeütkezés mindkét résztvevőjére nézve tökéletlenül. Teljes szigorúsággal vonatkozik mindez a hystériára, míg a kényszeridegbaj tüneteiben gyakran az elnyomó tényező jut erősebb kifejezésre.

Az ideges tünetek képződésének nemi természetét bizonyítja még az a tény is, hogy a lélekelemző gyógykezelés alatt a beteg és az orvos közt egy „az észszerű mértéket messze túlhaladó“ (!) érzelmi kapcsolat keletkezik, mely a leggyengédebb odaadástól (Freud saját szavai) a legmakacsabb ellenségeskedésig váltakozik és magára ölti a beteg korábbi, öntudatlanná vált szerelmeinek sajátosságait. Ez az *átvitel*, mely állító és tagadó alakjában egyformán az ellenállás szolgálatába lép, az orvos kezében a gyógykezelés leghatalmasabb eszközévé válik.

A *lélekelemzés főszlopai* tehát a tudattalan lelki folyamatok feltételezése, az ellenállás és az elnyomás tanának elismerése és a nemiség és az ödipus-eszmekörnek a kellő méltatása.

1906-ig Freud egyedül képviselte a lélekelemző irányt, ettől kezdve ez kiterjedt Európára, Amerikára, Ázsiára. Külön egyesületek, kongresszusok, lap- és könyvkiadóvállalatok álltak szolgálatába. 1911—1913-ban két irányzat is elvált tőle, a svájci Jungé és a bécsi Adler Alfrédé. (Ezeket pár szóval később ismertetjük.)

A lélekelemzési *gyógyeljárásként* használják a két „átviteli“ idegbajon, a hystérián és a kényszerneurosison kívül különböző félelmek, gátlások, jellemtorzulások, nemi természetellenességek eseteiben és a szerelmi élet nehézségeinél, — sőt olyan szervi megbetegedéseknél is, hol lelki tényező szerepet játszott a baj keletkezésében és fennállásában. Bizonyos korhatáron alul (lelki alakíthatóság) várható csak eredmény és bizonyos értelmi fok mel lett. Más sugalló és rábeszélő gyógyeljárásokkal szemben nem akarja a beteg lelki jelenségeit az orvos tekintélyével elnyomni,

a beteg figyelmét és törekvéseit irányítja az ellenállások legyőzésére. Az ellenállás legyőzése és a beteg elnyomó törekvéseinek vizsgálata által az én messzemenő egységesítését és erősítését akarja elérni, meg szeretné takarítani a belső összeütközései legyőzéséhez szükséges lelkierőt, a tehetségei és képességei alapján lehetséges legjobbat kívánja belőle kiváltani s így munkára és élvezetre képessé tenni. Az elmegyógyászatban egyelőre az a szerepe a lélekelemzésnek, hogy mint mély-lélektan (Tiefen-Psychologie, az öntudatlan lelki folyamatok tana), magyarázatát adja sok eddig érthetetlen jelenségnek.

Eddig Freud ismertetése a léleketemzésről. Most pedig foglalkozunk a lélekelemzésnek az orvostudomány, a józan emberi ész és a keresztyén világnézet szempontjából való értékelésével. Vezérfonalul ehhez főképp Moag Pál dr. orvos „*Geschlechtsleben und seelische Störungen*“ c. munkáját akarom venni, mely Zuttavern Albert pforzheimi (Württemberg) kiadónál jelent meg s melyet mindenkinek a legmelegebben ajánlok figyelmébe, akit a kérdés közelebről érdekel.

Mindenekelőtt el kell Freud Sámuel dr. és a lélekelemző irány érdemeit ismernünk. Azáltal, hogy a kutatást új területekre terjesztették ki, sok újat fedeztek fel s a lelki életbe sok világságot és bizonyos rendet hoztak. Az eltitkolás és az elnyomás nagy pusztításokat okozott e téren. Most már nyíltan lehet ezekről a dolgokról beszélni.

Viszont eljárási módszerük és elméleteik sok tekintetben *elmentmondásunkat* is kihívják. A tények értékelésében és magyarázásában természetelvű (naturalista) álláspontot foglalnak el. Nagyobb súlyt fektetnek továbbá a gyógyításra, mint a megelőzésre.

A nemiség erkölcsi kérdés, az akaratiskolázás és a világnézet kérdése, ezért erkölcsi szempontból szabad csak hozzányúlni. Erre a természetelvűség, az anyagelvűség a dolog természete szerint képtelen. Freud lélektana közelebb jött az élethez, mint a hivatalos lélektan, de kötve van az egyelvű (monistikus) világnézethez és ez korlátozza. Nem a tényanyag az, ami Freudot sajátos lélektana nézeteihez eljuttatta, hanem természetelvű és relativista lelki irányzata. A világnézet (a legtágabb értelemben véve: az ember szíve) az, ami a lelki állapotokat magyarázza és valomásokat ír; a logika és a tudomány csak nagyon halkán szólnak ebbe bele.

Önmagában minden világnézet jogosult és oly nagyon vagy oly kevésbé tudományos, mint bármelyik másik. Értéke felett az élet dönt, mert az mutatja be következményeit. Éppen Freud tényanyagán be lehet mutatni, hogy a leírt lelki állapotokat és jelenségeket más lélektani alakba is lehet önteni. Mert minden világnézetnek megvan a maga lélektana. A legigazibb és a legeredményesebb lélektan az lesz, mely az indokolások (motiválások) birodalmába legmélyebben be tud hatolni. Szerintünk ez még mindig a keresztyén lélektan, mely a lélek istentudatával, az akarat szabadsággal és a felelőséggel, a lelkiismerettel és a bűnnel és a feltétlen létkötelességekkel számol. A lélek számára a nagy valóság mégis Isten. Ha ennek az alapvető életvonatkozásnak a tu-

data még úgy be van is temetve, a léleknek minden magábatérése (ami hosszan tartó betegségeknek vagy belső harcoknak rendes kísérő jelensége) újra felébreszti azt és igazolja annak követeléseit.

Könyve előszavában megemlíti még *Maag dr.*, hogy egyik korábbi munkájában 30 fiatal egyén hysteriájával foglalkozott. Ezeknek az életsorsát később is figyelemmel kísérte; kettő öngyilkos lett belőlük, a többinek mindnek jól alakult a sorsa, használható emberekké lettek, az életben elhelyezkedtek s kenyerüket megkeresték. Mindez megtörtént anélkül, hogy valami különleges lelki gyógyításban részesültek volna. A javító tényező tehát magukban a személyekben és a viszonyokban volt. Ami 30 év előtt lehetséges volt, miért volna ma lehetetlen? Arra mutat ez, hogy nagy egyoldalúság, ha valaki az idegbajokat mindig csak lelki szemszögből nézi és kizárólag csak lelkileg akarja gyógyítani.

Freud tanai két főtételben foglalhatók össze:

1. Van tudattalan gondolkozás és akarat; a tudatos lelki folyamatok az egész lelki életnek csak egyes ténykedései, részei.

2. Olyan ösztönmegnyilvánulásoknak, melyeket szűkebb vagy tágabb értelemben nemieknek lehet nevezni, rendkívül nagy és eddig még nem méltatott szerepe van az ideg- és elmebajok előidézésében. Sőt, — ezek a nemi megmozdulások jelentékeny mértékben részt vesznek az emberi szellem legfőbb művelődési, művészi és társadalmi alkotásaiban.

Foglalkozunk először az első pontban foglaltakkal.

Mindenekelőtt a *hibás cselekvések* (Fehlleistung) elfogulatlan vizsgálata alapján azt kell megállapítanunk, hogy Freud állításait igazoltnak nem látjuk. Az ő példái közt egy sincs, amelyből oly messzemenő következtetéseket lehetne vonni. Ezeket kivétel nélkül és természetesen meg lehet magyarázni olyan lélektani erőkből és testi állapotokból, melyeket mindig ismertünk. Ugyanez áll a *véletlen vagy tüneti cselekvésekre* (Zufallhandlung, Symptomhandlung); ezek indító okaiként sem találunk olyan rejtett, az öntudattól elválasztott, azzal ellentétesen ható értelmes törekvéseket, hanem kivétel nélkül jellemnyilvánulásokat vagy hasonló, érzelmileg tudatos törekvéseket, nagyon sokszor a lelkiismeret és a bűn hatásait. (Freud azonban bűnről és lelkiismeretről nem szeret hallani, ez nem rokonszenves előtte; — pedig ha már a saját felfogása szerint a tüneti cselekvésekre példát hoz fel, ezt nyugodtan felhozhatná.) Amellett volt ezeknek a cselekvéseknek egy nagy tömege, melyeknek teljességgel testi okai voltak s a figyelem zavaraiaként vagy ideges állapotok kifejezéseiaként kellett őket magyarázni. Egyáltalán nem lehetett megerősíteni, hogy ezeknek a lelki folyamatoknak jóformán mindig szándékos, de tudattalan indítóokuk volna.

Vizsgáljuk meg most a *tudattalan* világ különböző területeit. A tudattalan törekvéseknek, ösztönöknek, eszméknek és képzeteknek a következő területei vannak az emberi lélekben: 1. *A faji tudattalan* (Art-Unbewusst), az öröklött hajlandóságok. Ez az ösztönök, tehetségek, képességek birodalma, alapul a szervek és ösz-

vetek szerkezetén, melyeknél fogva az egyén a külső és belső ingerekre egyéni sajátással hat vissza. Itt lehetőségek vannak, melyek aztán az étellel való kölcsönhatásban kifejlődnek. Környezet és céltudatos nevelés ezeken sokat módosíthat. A lelki újjászületés pedig teljesen megváltoztathatja. Csak az fejlődhetik ki, aminek a csírája megvan. A hajlamok jellemmé fejlődnek, a jellemnek a faji jellemként megjelölhető részévé, melyhez azután hozzájárul még az egyéni jellem, mely a személyes életfolyás és élettapasztalat eredménye s a faji jellemet — mint mondtuk — módosíthatja. A veleszületett hajlam öntudatlan, a jellem öntudatos élet. 2. *A gyermeki tudattalan* (infantil Unbewusst) az, amit a lélekelemzés legtöbbször emleget — az első 5—6 életév élettapasztalatának emlényomai, — azonban Freud a legtöbbször összekeveri ezt az örökölt hajlamossággal és az érzelmileg tudattalossal. Az „infantilis“ életkor emlékképeit az ember majdnem teljesen elfelejti. A lélekelemzők itt találják meg a legtöbb idegbaj forrásait, szerintük ugyanis ezeket az elveszett emlékeket vissza lehet idézni az öntudatba, ha kórokozó jelentőségük van. Az esetek túlnyomó részében nemi képzelődésekről van szó, melyek nyilvánulásait a nevelés elnyomta. 3. *A lappangó tudattalant* és 4. *az érzelmileg tudattalant* (latent Unbewusst és gefühlmässig Bewusst vagy Vorbewusst) együtt tárgyalhatjuk. Utóbbi már szorosan a teljes tudatosig (Vorbewusst) nyúlik. Az érzéki benyomások (élmények) között megkülönböztetünk közömböseteket és érzelmileg hangsúlyozottakat. Előbbiek az emlékezetben gyorsan eltűnnek s rendezve, csoportosítva várják ott, míg az öntudatba idézve újraéledhetnek. Amely képzet kellemes vagy kellemetlen érzelmekkel töltve van, szívósan az öntudatban marad; annál szívósabban és világosabban, minél nagyobb érzelmi hullámozást okoztak az öntudatban. Főleg azok tapadnak meg az öntudatban, melyekhez kellemetlen érzések (bűn, félelem, sértés, gond) fűződnek, melyek mögött egy mély kellemetlenség húzódik meg: a megsértett lelkiismeret. Ez többé kevésbé nehéz nyomásként súlyosodik sok emberre és befolyásolja őt külső benyomások felvételében, elhatározásaiban, cselekvési készségében és képességeiben, szóval egész testi és lelki hogylétében. Ezek tartalma — ebben Freudnak igazat adunk — többnyire nemi természetű s a mindennapi életben nyomja és gátolja a testet és lelket. Ezek a lelkiismerettel összeütközésbe került élmények elfeledettek és még sem azok, tudottak, de nem öntudatosak, azonban bármikor minden részletükkel együtt az öntudatba idézhetők. Ezért különböztetjük meg őket a közömbös emlékképektől (lappangó tudattalan) és nevezzük érzelmileg tudatosoknak.

A négy pont alatt felsorolt tudattalan dolgok „az Öntudat küszöbe alatt“ vannak, nem gondolkoznak, személytelenek. Személyes ellenben az öntudat, — ez az én, a lélek, a gondolkozó, a céltudatos akarat, az érző, feldolgozó és akaró alany, mely a külvilág ingereit felfogja s azokra válaszol, mely a külvilággal szemben önálló személyiségként gondolkodólag és cselekvőleg fellép.

Az öntudatlan, az öntudat küszöbe alatti világ különböző területeinek átvizsgálása sem erősíti meg tehát Freud tanait. Amit Freud öntudatlannak mond, azt érzelmileg tudottnak (Gefühlsbewusst) találunk, amit a lélektan régen ismer, — vagy éppen teljesen tudatosaknak ismertük fel őket. Az öröklött tudattalannál megvan az a törekvés, hogy tudatossá váljék, a hajlamosság jellemmé változik s azután jellemtörekvésként vagy érzelmileg tudatos hajlamként jelentkeznek. A gyermeki tudattalan tekintetében, melyet a lélekelemzés az idegzavarok forrásának tart, majdnem teljesen csődöt mond Freud elmélete; egyfelől rendkívül nehéz ugyanis a gyermeki törekvéseket az öröklött hajlamosságtól élesen elválasztani, másfelől Freud is adós maradt annak a bizonyításával, hogy azok a lelki folyamatok tudattalan szándékosak, melyek az idegbajok okai. Az ödipus-eszmekörnek s annak, ami azzal összefügg, sincs meg az a jelentősége, amit a lélekelemzés tulajdonít neki. Az a határozott benyomás alakul ki, hogy a gyermekkor ideges zavarainak forrásai legnagyobb részben testi természetűek és hogy a lelki törekvések ilyenkor még nagyon jelentéktelenek szemben a serdülő koraival, melyben a lelkiismeret, felelősség, bűn és önérzet határozzák már meg az egyén cselekvését. Ehhez még hozzájárul az is, hogy az érett életévűk (serdülő- és felnőttkor) cselekvése és élményei önkéntelenül is felidéznek a gyermekkorra való visszaemlékezést, olyan súlyt tulajdonítanak azonban neki, amilyenre igénye nincs s amilyen nem is illett rá, ami még tisztán gyermeki élmény volt. Valami olyan újszerű öntudatlan, amit eddig nem ismertünk, nem volt tehát észlelhető.

Az érzelmileg tudatosban volt azután felismerhető az a lelki terület, melynek az idegbajok keletkezése tekintetében döntő befolyást kell tulajdonítanunk. Az érzelmileg tudatos foglalja össze a lelkiismeret megszólamlásait és a kínos vagy érzelmileg egyébként hangsúlyozott élmények lecsapódását. Az elintézetlen napi-élményekkel együtt ez alkotja azután az álmot is.

Nem szabad azután figyelmen kívül hagynunk azt sem, hogy *elfeledés* is van. Mindazok a közömbös emlékképek, melyek időről-időre nem térnek vissza az öntudat érdeklődési körébe s amelyeket az öntudat nem kelt ilyeténképpen életre, a feledésbe süllyednek. Mint Ribot mondja: a feledés a jó emlékezőképességnek az első feltétele.

Mielőtt a tudatalatti világgal való foglalkozást abbahagynánk, kissé részletesebben rá kell még mutatnunk arra, hogy *rendellenes viszonyok között az öntudat elvesztheti hatalmi állását vagy legalább is részben a tudatalatti világnak átengedheti*. Ezeket az állapotokat az ösztönök fegyelmezetlenségének vagy az ösztönök uralmának szokták nevezni. Úgy állanak elő, ha a lelkiismeretnek az ösztönvilág igényeivel szemben felállított követeléseit tartósan figyelmen kívül hagyjuk. A következő lélektani folyamatokból áll ez.

Az én követeléseit az egyén erkölcsi bírálóatnak veti alá. Ha a lelkiismeret e követeléseket elutasítja, akkor az egyénnek fel kell azokat áldoznia. Megtiltja nekik a teljesülést, megtagadja őket. Ennek következtében ezek a törekvések megsemmisülnek.

Ha azonban az egyén vágyát nem akarja feláldozni, hanem meg akarja valósítani, akkor ennek az egyik folyamánya az, hogy az: eltiltott ösztön megerősödik, a másik, hogy a megsértett lelkiismeret tulajdonosát bünteti, nyugtalanítja. A megerősödött ösztön eleven marad és annál égetőbb lesz, minél többször igenlésre talál, míg a lelkiismeret annál nyomatékosabban emeli fel óvó szavát, minél jobban megsértik. A mindig szenvedélyesebben* előrenyomuló ösztön az egyik oldalon, a megsértett lelkiismeretből származó büntudat, aggodalom és gond a másik oldalon a személyiség helyzetét alapjában a tudattalan felé tolják el. Az én mindinkább rabszolgája lesz az ösztönnek s a külvilággal szemben elveszti belátását és biztonságát. Ez az ösztönuralom. Ez fajul el sokszor idegbajjára.

Utalni akarunk itt még arra, hogy milyen *nagy az akarat iskolázásának a fontossága* a tudatos és a tudatalatti világ egyensúlyának fenntartására. Csak iskolázott, belátó, erkölcsileg céltudatos akarat tarthatja az ösztönéletet egészséges pályán s tudja a tudattalan világnak az egész légkörét szigorú fegyelem, jó szokások, jó olvasmányok és jó társaság, Istennel és felebarátokkal szemben érzett kifinomodott felelősségérzet által tisztán tartani. Az öntudatalatti világ az ember. Amivel ezt a világot megtöltjük, azzal kell élnünk. Ha túlnyomólag erkölcsileg közömbös vagy éppen veszélyes dolgokkal töltjük meg (gondoljunk a mozik és mulatók benyomásaira és más, az ösztönöket, elsősorban a nemi ösztönt felkorbácsoló szórakozásokra), akkor ez nagyon valószínűleg a tulajdonost egész életére megcsalja; azoktól a szellemektől, melyeket felidézett, nem bír megszabadulni és boldogságát elveszíti ahelyett, hogy megnyerné. Ebben és nem másban rejlik a tudatalatti világ rettegett hatalma. Ezt a hatalmat mi adjuk neki a kezébe vagy terheltségként magunkkal hozzuk a világra. Az ilyen megrontott hajlam aztán vagy az ösztön rendellenes irányában vagy rendellenes erősségében nyilvánul meg. Az ezzel megterhelt gyermekek veszélyeztetettek, nehezen nevelhetők, különösen tapintatos lelki vezetésre és jó környezetre van szükségük. A tudatalatti világnak azonban minden esetben, akkor is, ha ez az öröklött terheltség csekély is, céltudatos irányításra és fegyelmezésre van szüksége.

Ezek a viszonyok világosan mutatják, hogy rendes körülmények között a tudatos és tudatalatti világ közt ellentétesség, harc nem áll fenn, hogy a tudatalatti világ éppen értelmesen kiszolgálja a tudatosat. Ha az egyensúly megbillen, a zavar vagy a veleszületett hajlamból vagy az egyén erkölcsi magatartásából ered (ha t. i. az a lelkiismeret törvényeit megsértette). A tudatalatti világ hatalma az ösztönuralom, de semmiképpen sem valami idegen, az éntől elválasztott, neki ismeretlen tényező, ami meglephetné, hanem régóta működő, a felnőtteknél saját maguk által előidézett ok, mely azután az utódot is károsítja, amennyiben hajlamait megrontja.

A tudatalatti világ tehát cselekedeteink jutalmazója és bosszulója gyanánt jelentkezik és messzemenőleg befolyásolja cselekvésünkébe sohasem abszolút mértékben. Az ember mindig

visszatérhet tévútjairól, ha komolyan akar s a szükséges támogatásban részesül (Isten kegyelme!). Nagyon sok esetben maga a tévút indítja visszatérésre, öntudatos és megtisztított élet folytatására.

A tudattalan eszméjével tehát végeztünk. Pedig hogy *Freud e felfedezésének milyen jelentőséget tulajdonított*, arra nézve következő fejtegetései vetnek fényt: „Azzal, hogy a lelki életben a tudattalant kiemeltük, a bírálóat leggonoszabb szellemeit hívtuk ki a lélekelemzés ellen. Ne csodálkozzanak ezen. Az emberiségnek az idők folyamán a tudománytól két nagy sértést kellett elszenvedni, melyet az gyermeteg önszereteten ejtett. Az első volt, mikor megtudta, hogy földünk nem közepe a világmindenségnek, hanem a nagyságában alig elképzelhető világrendszernek csak picit része. Ez *Kopernikus* nevéhez fűződik, noha az alexandriai tudósok már mondtak ehhez hasonlót. A második az volt, mikor az élettani kutatás megsemmisítette az embernek az állítólagos teremtési kiváltságát, kimutatva, hogy az állatvilágból származik és állati természete eltörölhetetlen. Ez az átértékelés napjainkban ment végbe a kortársak nagy berzenkedése közepette *Darwin*, *Wallace* és előfutárjaik befolyása alatt. A harmadik és a legérzékenyebb sértés azonban most éri az emberi nagyravágyást a mai lélektani kutatások részéről, melyek az énnel bebizonyítják, hogy még a saját házában sem úr, hanem csak azokra a nagyon hiányos hírekre van utalva, melyeket a lelki életében tudattalanul végbemenő eseményekről kap.“

Tehát *Freud* már a saját helyét is kijelölte: *Kopernikus*, *Darwin*, *Freud*. Hanem több dologban téved.

Kopernikus világnézlete, mely sorrendben a ptolemausi világnézet után következett, semmit sem változtatott azon, hogy a mi bolygónk, a Föld, a világmindenségben valóban egyedülálló helyet foglal el, sőt ennek a jelentőségére még csak jobban rávilágított. Éppen a Freudtói említett *Wallace R. János*, *Darwin* híres tanítványa emelte ezt ki különösebben a „Földünknek a világmindenségben elfoglalt központi helyzete“ c. művében. *Wallace* meggyőzőleg mutatta ki, hogy a Földön kívül egy bolygó sem alkalmas szerves élet hordozására. Valamennyinél oly kedvezőtlenek az éghajlati tényezők, hogy olyan élet, amilyen Földünkön van, ott kizárható. Vagy nagyon hidegek, vagy nagyon melegek, vagy a kettő váltakozik rajtuk, de oly nagy időközökben, hogy a meleg időben keletkezett életnek a hideg szakban el kell pusztulnia. Más bolygónak nincsen légkörük, ismét másokon nincs egyáltalán vagy csak kevés csapadék, röviden: a naprendszer feltűnően úgy van berendezve, hogy csak a Föld lehet az élet hordozója. Ez természetesen azt is magában foglalja, hogy a mi naprendszerünk s a többi is kölcsönös viszonyban állanak.

*Darwin*nak a fajok keletkezésére és átalakulására vonatkozó tanát, melyet *Haeckel* — mint ismeretes — úgy torzított el, hogy az embernek a majomtól való származását vezette le belőle, az újabb élettani (biológiai) irányzat egészen félretolta. Az ember származása a természettudomány előtt ma is megoldatlan rejtély. Évtizedenkint változnak a tudományos feltevések, ami a kérdés

nagy nehézségeit eléggé mutatja. Darwinnak az volt a véleménye, hogy a szervezeteknek a legegyszerűbektől a mindig tökéletesebbekig való kifejlődésére elegendő magyarázatot szolgáltat azoknak a kisebb szervezeti elváltozásoknak az összegeződése, melyek a létért való küzdelemben az alkalmazkodás révén végtelen korszakok folyamán létrejönnek. Ha ez igaz volna, akkor a szerves világban az egyes fajok közötti átmenetek végtelen sorának kellene feltalálhatónak lenni; ugyanígy az ember és a majom közt is. A valóságban egyáltalán nem találjuk ezt. Az ember kezdettől fogva úgy lép fel, hogy nagy agyveleje van. Az ember különböző ősfajtáinak a koponyái mind tökéletes, befejezett emberkoponyák, az agyi rész mindenütt túlsúlyban van a rágókészülékek felett — úgy, mint ma; a majomkoponyához viszonyítva óriási, áthidalhatatlan szakadék észlelhető. Az ember fellépése, épp úgy, mint a mozgás, élet és lélek keletkezése is, eddig megoldatlan rejtély.

Érdekes jelenség, hogy a determinista Freud, aki újra és újra a dolgok sérthetetlen oki összefüggésére figyelmeztet bennünket, miszerint mindennek, ami történik, szükségszerűen úgy kell történnie, aki sehol szabadságot nem enged meg, mindenütt kötöttséget lát, a darwinizmust annyira magáévá tette. Pedig nem képzelhető el nagyobb ellentét, mint a darwinizmus és a determinizmus; ott véletlen, itt törvény.

Ami a természetben történik, az valóban törvényszerű. Tehát Darwin alapgondolata, a fajok változása is. Ha azonban ez igaz, akkor a létért való küzdelem felesleges. Sőt! Észleltek változásokat (de Vries mutációi), de ezek nem lassacskán következnek be, mint Darwin elmélete követelné, hanem ugrásszerűen. Az a tétel, hogy „natura non facit saltum“ (a természet nem ugrik), megdőlt. Ehhez még az jön, hogy azok a csekély és véletlen változások, melyekből Darwin kiindul, a létért való küzdelem számára értéktelenek és hogy egyéneken és fajokon egész sor fontos megkülönböztető jelt ismerünk, melyek az élet számára egyáltalán nem látszanak előnyöseknek, ellenkezőleg! Ezeket tehát nem lehetett a létért való küzdelemben szerezni. A valóban észlelt változásokat vagy külső körülmények (éghajlat, talajminőség stb.) hozták létre s ezek a változások a külső körülmények változásával harc nélkül tovább változnak, vagy belső okokból keletkeztek — ekkor harcról megint nem lehet szó. A főérv azonban Darwin ellen az, hogy teljesen hiányzik az őskori leletekben a fajok közötti átmeneti alakok végnélküli sorozata.

(Mellékesen utalok arra, hogy a tudósok — teljesen önkényesen — a földtani korszakokra évszázazreket és évmilliókat vesznek fel, így az embernek a Földön való megjelenésére is. Persze, ha Darwin elmélete igaz volna, akkor ez szükséges is volna. Mindez azonban — bizonyítás a bizonyítandóval. Ami kézzelfoghatónak látszik benne — számítások folyók iszaplerakodása, stb. alapján — az is teljesen bizonytalan, mert a mai viszonyokat és történéseket veszi alapul és egyszerűen szoroz, pedig, hogy azelőtt mi volt és hogy történt, nem tudhatjuk. A csillogó, első pillanatra tetszetős elméletek természetesen elegendők annak bizo-

nyitására, ami sokak szívének hő vágya: a bibliának nincs igaza, — nincs Isten!)

De azután azt sem lehet Darwintól minden további nélkül elfogadni, hogy az összhangzó és törvényszerű rend világában a harc volna a legfőbb elv. Sokkal szembeötlőbb és általánosabban felismerhető az ellenkező: a lények egymásközi kölcsönös támogatásának törvénye, a symbiosis. A Darwin után következő biológiai kutatások nagyszerű munkákban mutattak rá arra s bizonyították mind meggyőzőbben, hogy a létért való sikeres küzdelemhez számtalan nagyon valószínűtlen körülmény szerencsés összetettségűsége szükséges, hogy ennek az összetettségűségnek a nehézségek halmozódása mellett újra és újra be kell következnie, hogy azután egy és ugyanaz az alak kitenyésztődjék — s hogy ilyen harc nincs is. Amellett minden élő lény olyan bámulatos finomsággal illik hozzá az ő létfeltételeihez, hogy nincs is változásra szükségük. A létért való küzdelem azt sem tudja megmagyarázni, hogy ugyanazon életfeltételek mellett miért keletkeznek különböző fajok- Röviden, ami az első pillantásra olyan világosnak, érthetőnek látszott, közelebbi megtekintésre csalódásnak vagy csak alárendelt jelentőségű tényezőnek bizonyult. (Dennert.)

Ép ily jelentősen mutatták ki azt is, hogy a természetes kiválogatódás (selectio) szintén nem teremtő elv, hanem csak nagyon szűk határok közé szorított szabályozódás. Az elgondolható legkedvezőbb körülmények között sem tudja a tenyésztő egy növényi vagy állati fajtanak egy tulajdonságát egy bizonyos határon túl fokozni s mihelyt abbahagyja erőfeszítését és gondoskodását, a nagynehezen elért eredmények bámulatos gyorsan eltűnnek. Mennyivel kedvezőtlenebbek azonban a viszonyok a szabad természetben és a természetes kiválogatódásnál.

Így hordták szét darabonként egy fél évszázad alatt Darwinnak példátlan lelkesedéssel fogadott elméletét s érettebb nézetekkel pótolták. A darwinizmus halálos ágánál tartózkodást és óvatosságot tanulhatunk.

De Freud se szerencsésebb Darwinnál az újonnan felfedezett tudattalanjával. Amit most szabályként be akarnak vezetni, azt a jövő nemzedék beteges elváltozásként fogja felismerni és a lelki tartalom felett való uralmat egészében vissza fogja adni az egészséges ének. Az ép, egészséges embernek birtokában van ez az uralom kétségtelenül. Nagyon elvezetne, ha azt kutatnánk, hogy öröklött hajlamainknak fajtörténeti (phylikus) hagyományai mily messze nyúlnak vissza. Mert nem tekintve azt, hogy e téren nagyon könnyen el lehet tévedni, s könnyen fajtörténeti maradványnak lehet minősíteni azt, ami a jelenben gyökerezik, nem tekintve továbbá azt, hogy az ember állati eredete feltevés, melyet egyáltalán nem kénytelen senkisémm elfogadni, — nincs semmi okunk arra, hogy az emberi lélekben az állatias elemet oly messziről vezessük le. Hogy az ember ösztöneinek uralma alatt milyen utálatosan elfajulhat — állatibbá az állatoknál — azt minden nap láthatjuk A féktelen önzés teljesen elfogadható forrása azoknak az „állati ösztönöknek“, melyek a fegyvelmezeten, társadalomellenes (asociális) embernél megtalálhatók. Első-

sorban nem is a tömegek durva vágyaira gondolunk, mint inkább a művelt és vagyonos emberek álcázott önzésére s a tőlük kiindult nagy szerzési és pénzvágyra, mely az *életet oly rendkívül* megnehezíti. Megmaradunk a mellett a meggyőződésünk mellett, hogy az emberekben levő állatiasság túlnyomólag a zabolátlan nemiségből ered s olyan állapotokhoz vezet, melyek előtt a pokol is becsukja a szemét. „Áttolás“ s az igazságtól való menekülés* ha állati elődökre vezetjük vissza azt, ami — a mi bűnünk.

Összefoglalólag még egyszer azt mondjuk, hogy Freud a tudattalan jelentőségét épp úgy túlbecsüli, mint amennyire elhanyagolja az érzelmileg tudatosat s hogy ez mindakettő sokkal inkább az ő természetelvű világnézetével függ össze, mint a lelki élet tényeivel.

Az álmok megmagyarázásában Freud nagy munkát végzett, mint ahogy általában elismerjük az idegbajok tana körül szerzett nagy érdemeit, ha sokban eltér is felfogásunk az övétől. Az álomképződés szerkezetét új lélektan alapjává tette, melyet azután az idegkórtan szolgálatába állított. Az álmot a tudattalannak abból a költött birodalmából vezeti le, mely a napi élményeket alakítja át, doígoza fel, — mi ezt a szerepet az érzelmileg tudatosnak tulajdonítjuk.

Az álommagyarázásnál feltűnő, hogy a képzelet tevékenységét majdnem egyáltalán nem veszi figyelembe s az álom testi forrásaira sem fordítja a megillető figyelmet. Ezért aztán gyakran jut olyan eredményekre, melyeket nemcsak az álmodó utasít el magától, hanem amelyek a tárgyilagos bíráló előtt is különösek. Rá kell mutatnunk arra is, hogy míg fejtegetései közben feltételeless kifejezéseket (látszik, valószínű, lehetséges, azt mondhatjuk, bizonyosat nem lehet tudni, stb.) használ nagyon gyakran, addig végső következtetéseit már nagyon határozott hangon szokta megtenni. Általában nem ritka Freudnál az az egyszer szörzálhasogató, máskor erőszakosan csűrő-csavaró okoskodás, az az elmenckedés és eszeskedés, mellyel mindent céljai szolgálatába állít s mely erősen a talmudi stákra emlékeztet-

Freudnek *a nemi elméletét* majdnem egészen el kell utasítanunk. Sok mindenről még csak nem is vitázhatunk vele. Freud naturalista s olyan nézeteket vall, melyeket a mi keresztyén világnézetünkkel nem lehet összeegyeztetni. A keresztyén nemi erkölcs szemünkben minden idők legfőbb követelménye, míg Freud tanában csak múló jelenséget tudunk látni.

A „Totem und Tabu“ c. értekezésében Freud természetszerű álláspontja különösen erősen jelentkezik s az emberiség történelmének és a lelki életnek legfőbb kérdéseivel oly módon foglalkozik, melyet a legélesebben kifogásolunk. Lépten-nyomon a szabadgondolkodó ítéletével találkozunk itt, aki megtapad a felületen, a dolgok lelkét félreismeri, a távolságokat megrövidíti, az elentéteket eltörli vagy meggyengíti és sehohsem hagy helyet egy teremtő és fenntartó céltudatos világnézetnek. Ami van, az véletlenül és a semmiből keletkezett. Egyenesen tragikus, hogy annak a szellemnek, aki egész tekintélyével síkraszáll a tudattalan tanáért, aki minden lelki jelenségben szándékot és célt keres, nincs

szeme és helye azoknak a világerőknek a számára, melyeket mi Isten fogalmában foglalunk össze s nem akarja megérteni, hogy a léleknek is kell hogy célja legyen.

E világnézeti különbségből következő eltérések mutatkoznak azután az *idegbajokról szóló tanának* terén is. Itt a Freud-féle lélektan különösen elégtelennek mutatkozik. Hiányzik belőle a személyiség zárt egysége és a bűn fogalma. Az a lelki összeütközés, mely szerinte minden idegbaj alapja, nem fejlődik ki eléggé. Lemondást és elnyomást mutat fel az idegbajok okaiul. Ezzel szemben a bűn súlyát kell hangsúlyoznunk és az okozó tényezők középpontjába a bűnt és a félelmet kell állítanunk. A neurosis az emberi lélekben a bűn hatására áll elő. Ha a lemondás volna a betegség oka, akkor sohasem állhatna be gyógyulás, mert a gyógyulás az ösztön fegyelmzését követeli — tehát lemondást. A lélekelemzés lekicsinyli és elhanyagolja a testi tényezőt is. A hysteriás tünetek egy része nem lelki eredetű, hanem testi természetű, sokszor annyira kifejezetten, hogy hajlandók vagyunk a testi tünetet elsődlegesnek, a lelki részt pedig egyszerűen annak folyományaként felfogni. Ezért kell hangsúlyoznunk a lelki gyógykezelés mellett a test alapos gondozásának fontosságát is.

Az „átvitelt“ (azt, hogy az elemezett beteg korábbi szerelmeit a kezelés folyamán átviszi az orvosra) mi nem a gyógykezelés feltételének, hanem a lélekelemzés módszere kínos következményének tartjuk. Ez a gyógyulást inkább megnehezíti. Nem tudjuk belátni, hogy a gyógykezelésben miért lenne döntő fontossága annak, hogy a beteg orvosába beleszeret. Ez a ható erők teljes félreismerése. (Arról nem is szólunk, hogy milyen veszedelmet jelent egy feldúlt idegzetű, nagyon befolyásolható betegre, ha egy léha erkölcsi felfogású vagy éppen erkölcstelen „lélekelemző“ kezébe kerül.) A lélekelemző teljesítményének fontossága abban a rengeteg sugalló befolyásban lelhető fel, melyek az orvos fölényes tekintélyéből a betegre átsugároznak, melyeket nevelésben, felvilágosításban, tanításban, megnyugtatóban és a való élethez való alkalmazkodásban foglalhatunk össze. Ha egy elemzés hónapokig, sőt évekig tart s az orvos naponta egy tucat beteggel foglalkozik, micsoda tüneményes emlékezőképességének kellene lennie, hogy minden esetben nyilvántarthatja a kórtörténetek apró részleteit, időrendjét és ahhoz még az elemzés akkori állását. Ez lehetetlen is! Azért a felszabadító erőket főképpen a nevelő és megnyugtató befolyásokban kell keresni, nem pedig a lélek aprólékos átvilágításában s annak a számtalan sok elnyomásnak a kikutatásában, melyek — állítólag — a betegség alapját képezik.

A *kéj (libido)-elmélet*, akármilyen igéző is az első percre, lélektanilag valótlan. Egyfelől az én-nek és a lelkiismeretnek, másfelől az énnel és az ösztönnel az összeolvasztása tarthatatlan s az elemző lélektan átlátszatlaná és elkényszeredetté teszi. Hiányzik belőle a megvesztegethetetlen tárgyilagosság; nagyon gyakran érezni a természetelvű-anyagelvű világnézethez való alkalmazkodást; holott pedig azonnal tiszta és megnyugtató lesz a

helyzet, ha a tapasztalati ént zárt egységként állítjuk az ösztönökkel szembe és a lelkiismeret vezetése alá, amely lelkiismeret viszont nem ösztön és nem része a személyiségnek, hanem legfőbb szabályozó alapelve a léleknek.

Freud általában állandóan *összekeveri a szerelmet a szerepeltel*. A szerelem is szeretet, de annak csak egyik, a fajfenntartásra irányuló faja. Beállítása szerint „a gyermek az őt ápoló személlyel, szabály szerint az anyával való érintkezése a gyermek számára a nemi felizgulásnak és a kielégülésnek (!) szakadatlanul buzgó forrása.“ A gyermek teljesen tehetetlen, minden tekintetben rászorul a szülők szeretetére s viszont a tapasztalt szeretetért szeretettel fizet. Hogy a szeretet ez esetben odaadással van egybekötve? Ez minden szeretet sajátága, sőt az igazi szeretet önfeláldozással jár, de ez nem a szeretet tárgyával való egyesülésre irányuló törekvés, már pedig a nemi szeretetnek, a szerelemnek ez a jellegzetes ténytartalma.

Freud kéj-elméletének egyik főbotlása az is, hogy a gyermeknél és a serdülőnél *természetellenes hajlamokat* tetelez fel és pedig a fejlődés rendes meneteként s úgy tünteti fel, hogy ha e hajlamok a felnőtt korra is megmaradnak, akkor az illetőknél ez a rendes állapot. Az ugyanazon nemű egyénre irányuló szerelem sohasem lehet semilyen korban sem rendes, a nemiség célja a fajfenntartás és az sem a gyermeknél, sem azonos nemű egyének közt nem lehetséges, hanem csakis kifejlődött férfi és nő közt.

Még valamit a háborzongató *ödipus-eszmekőről*. Freud szerint „egészen kétségtelen(?), hogy az Ödipus-eszmekőr egyike azoknak a legfontosabb forrásoknak, melyekből az idegbajosokat gyöttrő büntudat fakad“ Szerintünk pedig egészen kétségtelen, hogy senkit sem gyötörhet büntudat az ősidőkben, több ezer évvel ezelőtt elkövetett, vagy az öntudat kifejlődése előtt, esetleg öntudatlanul elkövetett bűnök miatt. Vannak mindenkinek öntudatosan elkövetett és jól felismert bűnei is, éppen elég forrásai lehetnek ezek az idegbajokat valóban gyakran okozó büntudatnak.

De még külön ötletei is akadnak Freudnak. „Az a sejtésem támadt“, írja, „hogy az *emberiség a maga egészében történelme kezdetén az Ödipus-eszmekörből merítette büntudatát, a vallás és erkölcs végső forrását*.“ Ezek szerint a vallás és erkölcs végeredményben apagyilkosságból és anyával elkövetett vérfertőzésből indult ki. Már a kiindulási pont is teljesen önkényes kitalálás, a maga egész nagyképű történelmi hátrajzával együtt. A teremtés kezdetén Isten áll. Végtelen értelem és hatalom hozhatta létre a földet, mert az a legképtelenebb feltevés, hogy az egész csodás világnak a létrejötte csak véletlen műve. Isten hozta létre fokozatosan, újabb és újabb teremtő beavatkozásával. Az elavult leszámazási elmélettel Istent nem lehet kiküszöbölni, mert egyfelől hiányoznak a fajok közt az átmeneti alakok, másfelől bebizonyosodott, hogy a viszonyokhoz való alkalmazkodás s a létért folytatott harcban való kiválogatódás darwini gondolatai sem képesek a fajokon nagyobb változásokat létrehozni. Isten teremtette aztán (talán az állatvilág legfelsőbb fokozatán álló test fel-

használásával) az embert. A teremtmény a teremtőtől függ — ennek a tudata az alapja minden emberi vallásnak. A függőség kötelezettségeket (engedelmesség, felelősség) zár magába. Hogy tisztelheti az ember Istent? Ha az akaratát cselekszi. Isten akaratja az Isten jelleme, a legfőbb erkölcsi tökéletesség. Ez pedig a szolgáló szeretet. Istent és embertársait szeretni: ez az ember főkötelessége. Az ember azonban megtagadta ezt s önzésre adta magát. Az érzéki világ kísértése erősebbnek bizonyult, mint Isten parancsa. Isten és a világ küzdöttek egymással az ember lelkéért. Az ember a világot választotta — a birtokot, a hatalmat, az élvezetet. Ez az ő bűne s ez lett minden baj forrásává is, mint a bűnre való örökölt hajlam. De minden egyes ember életében személyes bűnné is válik, minthogy minden ember újra elköveti. Enélkül az ismétlődés nélkül nem volna büntudat elgondolható. S ha Freud szerint az emberiség a megölt apát a tőle való félelemben istenné teszi s megengesztelni próbálja, — akkor mi erre azt mondjuk, hogy igenis az emberiség érzi, hogy a Teremtő neki szerető Atyja, a büntől azonban a maga erejéből megszabadulni nem tud, hanem csak maga az Isten hozhat szabadulást, Fiát, Krisztust adva oda engesztelő áldozatul.

Abban igaza van Freudnek, hogy az idegbajost szorongó félelem gyötri, — abban is, hogy ennek oka a *büntudat*, — abban is, hogy ez a bűn az idegbajosoknál legtöbbször nemi bűn (természetellenes használata a nemi szerveknek, a fajfentartási ösztön károsítása vagy szétrombolása, élvezet a kötelességek elismerése nélkül, élvezet hűség nélkül, a házastárs vagy a felebarát írott vagy íratlan jogainak megsértése, stb.) — csak az nem igaz, hogy a bűnök kikutatásával vagy éppen őskori bűnök kitalálásával ezt a szorongó félelmet a lélekelemző végleg megszüntetheti, a beteget a bűn alól mintegy feloldhatja, — ez Isten szuverén joga s ő ezt a váltság útján akarja a váltságot elfogadókon elvégezni.

A Freud-féle lélektan majdnem teljesen összetéveszti az ösztönuralmat a vele párhuzamosan futó akaratgyengeséggel. Az a meggyőződésünk, hogy az akarat iskolázása nélkül egy idegbaj sem gyógyítható meg igazán s ezzel kapcsolatosan hangsúlyozzuk a bűn és a vallás közti benső kapcsolatot s a keresztyénségnek azt az eléggé ki nem emelhető jelentőségét, mely mind az egyén, mind a társadalom életének és egészségének megtartása tekintetében fennáll.

A köztünk és Freud között fennálló eltéréseket főként a világnézeti különbség okozza. A keresztyén világnézet számol a bűnnel s az ént felemeli a teremtményi megkötöttség homályából az öntudat és a felelősség világosságába, míg a természetelvű-anyagelvű nem ismeri a személyiség tovább fennállását s nem ismer érzékfeletti bünt és felelősséget sem. A lelkiismeret Freud szerint a nevelés és eszményképeink hatása alatt kifejlődő része lelki életünknek. Szerintünk a lelkiismeret öntörvényű (autonóm) valami és felette áll emberi eszményeinknek, melyek nem mindig megbízhatók. A lelkiismeret a legbiztosabb, leghatározottabb valami (das Gewissen ist das gewisseste Wissen). A lelkiismeret el-

lenszegül sokszor kívánságainknak, kérlelhetetlen, megvesztegethetetlen. Vezet, megítél, korhol, dicsér, a jóra ösztönöz, a rossztól óv, büntet bennünket. S mivel vezetése nem idegenszerű, hanem igazabb, mélyebb vágyainknak, sóvárgásunknak megfelelő, érezzük, hogy egy jobb világot képvisel bennünk s hogy mi is tulajdonkép ehhez tartozunk, — ez pedig a biblia szerint Isten, Isten akarata, Isten országa.

*

Úgy érzem, hogy ha főképpen a mesterrel, Freuddel kellett is foglalkoznunk, mégis meg kell emlékeznünk legalább *két olyan tanítványáról*, kik az idegbaj keletkezésére nézve tőle eltérő elméleteket vallanak, ezek Adler és Jung. (Róluk is Maag nyomán beszélek)

Adler szerint az idegbaj a kisebbségérzet és a bizonytalanság érzéséből fakad, amit ő viszont egyes szervek és az egész fizikai szervezet veleszületett kisebbségérzetéből származtat. Az egyén ezeket a negatív érzéseket megkísérli kiegyenlíteni s így hozza létre az idegbaj tüneteit. Azt hisszük, hogy a valóság az el-lenkezőt mutatja. Ritka kivétel, ha veleszületett szervi fogyatékosságokat hordozójuk érez. Honnan ismerje őket éppen a gyermek és hogyan értékelhesse következményeiket. A gyermekeknek társaikkal való érintkezés közben alig jut eszünkbe, hogy egyes dolgokban gyengébbek azoknál, hiszen más tekintetben meg ők a derekabbak s ez kiegyenlíti a különbséget. Tapasztalati tény, hogy a veleszületett fogyatkozások a gyermeket kevésbé bántják, mint a szerettek s hogy azok, ha egyáltalán érvényesülnek, az az élet versenyében történik, nem pedig az ifjúságban.

De ezt nem tekintve is, vannak tömegesen idegbajosok, kiknél szervi kisebbségérzeteket ki sem lehet mutatni és mégis megvan a gyengeségi érzésük és bizonytalanságuk. Honnan ered ez? A lelki összeütközésből, a megsértett lelkiismeretből, a bűnből s a szorongásból. Nem világos, hogy akinek büntudata van, ha egyébként önértékes is (az idegbajos pedig az, mert finoman érez), mindent megtesz, hogy az általa is elítélt hajlamoknak kiegyenlítését megtalálja? Minden elgondolható eszközt megragad, hogy felül maradjon s az életben rendesen megállhasson, — felül maradjon nemcsak környezetének ítéletében, hanem mindenképp a saját szemében is. Ebben a törekvésében azután gyakran túllő a célon. De sokkal kevésbé a hatalom után való éhség játszik itt szerepet, űzi őt arra, hogy „felülkerekedjék“, mint Adler tanítja, hanem sokkal inkább a sértett önérték, a szégyen, a bűntudat, szorongó gondok.

Adler nem ismeri fel, hogy az idegbajos lelki összeütközése erkölcsi összeütközés, hogy a kisebbségérzet, gyengeség érzése a személyes erkölcsi szabályok megsértéséből fakad, nem pedig a bárhogy alkotott fizikai szervezetből. (Itt is az anyagelvű gondolkozó ütközik ki.) Ha a veleszületett szervi hibákat, hiányokat érzi is, az sohasem eredményez idegbaj jellegével bíró kiegyenlítő törekvéseket. Az idegbajnak megmarad az erkölcstannal való jellegzetes vonatkozása és pedig — ezt Freud helyesen is-

merte fel az a legtöbbször éppen a nemiségben való vonatkozása, mert egy ösztön gyönyöreire sem okoznak oly könnyen és gyakran az erkölcstannal való összeütközést, mint éppen a nemi ösztönéi.

Ugyanezt lehet ellenevetni Jung típus-elméletének is, mely az idegbajt bizonyos, veleszületett lelkiségből származtatja. Jung Böhme értelmében befelé és kifelé fordult (introvertált és extravertált) egyéneket különböztet meg és a lelki összeütközést a gondolkodás és az érzés állítólagos összhanghiányából (discrepantia) magyarázza, ő Böhme elméletét Freud és Adler felfogásával akarja összekötni.

Böhme, a „német bölcsész“ (f 1624.) a lélek alkata tekintetében két alaperőt különböztetett meg: az összhúzódást és a terjeszkedést, a *befelé* és a *kifelé irányított* vágyakozást, a befelé és a kifelé fordulást, az önzést és az önzetlenséget, az önfenntartást és a fajfenntartást. Az összehúzódásról (contractio) azt tanítja, hogy az hidegen magában zárkózó, mindent a maga számára kívánó hatalom, lelkileg olyan emberekben fejeződik ki, kiknek lényé sötét, zárkózott, kifelé távolságot tartanak s önmagukban kielégülnek. A terjeszkedés (expansio) ellenben kifelé, a sokféle-ség felé törekvő erő, magát terjeszteni és közölni akarja, vidám és meleg ez az embertípus, a világ felé nyitva áll, a magához hasonlónak s az életnek örvend, az életet élvezni akarja.

Nos, Jung azt állítja, hogy a befelé fordult egyén a tárgytól elfordul s gondolkodik rajta (gondolkozva fogja fel), mialatt a kifelé fordult feléje fordul és átérezve érti meg. Éppen azért e típusok mindegyikében a lélek alapműködései (tehát a gondolkodás és az érzés) közül az egyik különösen jól van kifejlődve, míg a másik aránylag fejletlen állapotban marad. Ebből azután feszültségnek, lelki összeütközésnek kell keletkeznie s végeredményben ennek folyamányaként áll elő az idegbaj- „Az idegbaj — mondja Jung — abból az összeütközésből keletkezik, mely a jól fejlett működés s a fejletlen és legnagyobbbrészt a tudattalanban rejtőzködő mellékműködés közt áll elő.

Egyáltalán nem tudunk arra a meggyőződésre jutni, hogy a gondolkozási és az érzési működés között levő ily viszonyt a lélek összeütközésként érezhetné, vagy hogy egyáltalán ilyen összeütközés létre is jöhetne. Ezeknek a lelkiségeknek egyikében sem rejlik a legcsekélyebb összeütközési lehetőség sem. Az ép lelki élet keretei közt létező hajlamokat az egyének egyszerűen kapják és átélik. Ha valakinek inkább a gondolkodásra van hajlama, akkor nem fog azon bánkódni (az összeütközésnek mégis valami sérelemnek kellene lennie), hogy érzésvilága kevésbé fejlett — épp így fordítva. Azt is mondhatjuk, hogy olyan tiszta típusok, amelyeket Jung alkot, rendkívül ritkák. A befelé fordult egyáltalán nem érzi magát érzelmileg gyengének, a kifelé fordult sem a gondolkodásban lustának vagy gyengének. Magának Freudnek, akit erősen kifejllett érzési működés jellemez, épp oly kitűnő gondolkozó képessége is van; Adler éles bíráló képessége mellett kitűnően átérzi a dolgokat.

Véleményünk szerint az átérzés egyenesen feltétele a termékeny gondolkodásnak, mintahogy másfelől az az értékes gondol-

kozás, amely szeretetteljesen odaáldozza magát a külvilág szolgálatára. Még a kifejezetten nemi irányzatú embert sem lehet a Jung-féle elméletbe besorozni. Noha erős az érzelmi feszültsége, egyáltalán nincs a világ felé nyitva. Ellenkezőleg, hajlama nagyon összeszűkült, csak nagyon körülírt tárgy váltja ki és elégíti ki, minden más hidegen hagyja. Azonkívül a nemi érzések erősebb jelentkezése időbelileg korlátozva van s más lelki működések javára alaposan elnyomható. Jung elmélete tehát egyik irányban sem válik be, de épp úgy, mint az Adleré is, alaposan hozzájárult ahhoz, hogy az idegbajok jellegzetes ismertetőjelei elmosódjanak. S miután újabban nagy a hajlandóság arra, hogy azokat a sokféle alakban nyilvánuló lelki egyensúlyzavarokat is az idegbajok közé sorolják, melyek homályos módon a veleszületett hajlamokkal kapcsolatban mutatkoznak vagy amelyek zavaros keverékei az akarategyengeségnek, fegyelmezetlenségnek, puhaságnak, nevelési hibáknak és életgátlásoknak, házassági, hivatásbeli és társadalmi nehézségeknek és csalódásoknak, — nem hangsúlyozhatjuk eléggé, hogy

1. az idegbaj a lelken belül végbemenő valóságos összeütközésből fakad s nem az egyén és a külvilág közötti harcból,
2. erkölcsi természetű vagyis lelkiismereti összeütközés,
3. s hogy éppen ezért az esetek nagy részében a nemiség talaján játszódik le.

Az idegbaj hosszú időn át, erkölcsi botlások sokszoros összegeződéséből keletkezik, ami a nemiségnek a keletkezésben való nagy szerepét eléggé megmagyarázza. Bármilyen másfajta véték nem halmozódik fel úgy s csak ritkán jelentkezik olyan erősséggel, hogy az egyén idegrendszerét megtámadja.

Még csak annyit a lélekelemzés különböző irányzatairól, hogy ezeket nem hiába neveztük előbb felekezeteknek, mert ugyanaz a dühös féltékenység, egymás lekicsinylése és kiátkozása észlelhető náluk, ami az alsóbbrendű vallásosságot, a felekezetieskedést is jellemzi.

*

Sok mindenről lett volna jó részletesebben írni, sok mindent pedig még csak meg sem említettünk, mert hiszen a lélekelemzés kérdéseiről csak mellékesen szólhattunk. Ennek ellenére remélni merjük, hogy munkánk ilyen korlátozások között sem volt hiábavaló, s szavainkat arra a szép apostoli mondásra való utalással zárjuk, hogy *az Isten iránt érzett szeretet s az a tudat, hogy Isten szeret bennünket, kiűzi a lélekből a bűnt és a félelmet s az embert valóban szabaddá teszi.* (János apostol I. levele 4. részének 18. verse.) *Ezek az erők teszik az életet leélni érdemessé és megsemmisítik — az idegbajokat.*

TARTALOMJEGYZÉK.

ELŐSZÓ	3
<i>I. A nemi szervek és életfolyamatok</i>	7
Fajfenntartás. Férfi ivarmirigyek. (7) Ondó. (9) Női ivarmirigyek. Nemi érés férfiaknál. (10) Nemi érés nőknél. (11) Ösztönök működése. (12)	
<i>II. A helyes nemi élet</i>	14
A nemi ösztön helyes kielégítése. (14) A házasság élet kedvező befolyása. (15) A nemi tartózkodás. (17) A nemi tartózkodásról: Krafft-Ebing, Kornig, a krisztianiai egyetem, (18) a budapesti egyetem, Eulenburg, Stark, (19) Paget, Beale, Forel, Oesterlen, Acton, (20) Moebius, (21) Herzen, Sonderegger, Haller, Gruber, (22) Rubner, Mantegazza, Krafft-Ebing, Hammond, Scanzoni, Hegar, Erb, (23) Hirth, Bloch, Moll, (24) Marcuse. (25)	
<i>III. A helytelen nemi élet</i>	26
Hamis nézetek. (26) A kétféle erkölcs. (27) Soknejűség. Szabad szerelem. (29) „Kényszerházasság.” (30) A paráznaság az irodalomban és művészetben. (31) A közfelfogás. Ruházkodás. (33) Tánc. (34) Testezés. Házasságon kívüli közösülés (promiscuitas). (35) A prostitúció okai. (37) A prostituáltak bejegyzése. (38) Az abolicionizmus. (39) Az alkohol a nemi életben. (41) Természetellenességek. (42) Homosexualitás. (43) Önfertőzés. (44) Paráznaság a házasságban. (45) A fogamzásgátlás. (46)	
<i>IV. A helytelen nemi élet következményei</i>	48
A lelki élet kárai. (48) Eltompulás magasabb dolgok iránt. (49) A paráznaság bűn. Maga után von egyéb bűnöket. (50) Magzatűzés. (51) A paráznaság következményei a testi életben. Az önfertőzés következményei. (52) Nemi betegségek. (53) Lány sánkér. Kankó. (54) Vérbaj. (55) Metaluetikus betegségek. (57) A vérbaj örökölhetősége, halálteki szerepe, gyógyíthatósága. (58) Ártatlanul szerzett vérbaj. Az alkohol szerepe a nemi betegségek gyógyításában. (59) A nemi betegségek elterjedtsége. (60) Az 1905. évi magyar statisztika. (61) Az 1928. évi magyar statisztika. (62) Külföldi adatok. Foglalkozás szerint való megoszlás. (63) Katonáság fertőzöttsége. (64) Házasulandók fertőzöttsége (65) A prostitúció szerepe a nemi betegségek terjedésében. (66) Egyes fertőzések története. (69) A vérbaj terjedése. (72) A paráznaság kárai a családi életben. (73) A nemzetek anyagi károsodása. (74) A népesedés csökkenése. (75) A nemi betegségek jelentősége a háborúban. (77) A hinduk gyengesége. (79)	
<i>V. Hogyan élhetünk helyes nemi életet?</i>	80
A gyermekek gondozása. (80) A nemi felvilágosítás. (81) Helyes életmód: tiszta gondolatvilág, táplálkozás, (83) alvás, magömlés, házasság. (84) Törvényes intézkedések, társadalmi berendezkedések. (85) Prostitúció és nemi betegségek. (86) Alkoholizmus leküzdése. Nevelés. (87) Keresztység. (88)	
<i>VI. Az igazi és teljes győzelem titka</i>	90
Teremtés. (90) Bűnbeesés, megromlás. (91) A törvény. (92) A váltság. Új élet. (93) Keresztény házasság. Jöjj Jézushoz! (95)	
A samáriai asszony.	96
ZÁRÓSZÓ	98
FÜGGELÉK: <i>A lélekelemzés (psychoanalysis)</i>	99